

ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТУ: ДОСЛІДЖЕННЯ І ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МІНІМАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПІДТРИМКИ ЖІНКАМ, ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД НАСИЛЬСТВА

ПОВАГА

РІВНІСТЬ

УЗГОДЖЕННЯ

ГІДНІСТЬ

НЕДИСКРИМІНАЦІЯ

ПІДТРИМКА

ЗАХИСТ

СПЕЦІАЛІСТИ

ДОСТУПНІСТЬ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

**ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТУ:
ДОСЛІДЖЕННЯ І ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МІНІМАЛЬНИХ
СТАНДАРТІВ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПІДТРИМКИ
ЖІНКАМ, ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД НАСИЛЬСТВА**

Еліз Келлі та Лорна Дюбуа

Відділ гендерної рівності та протидії торгівлі людьми
Генеральний директорат з прав людини та правових питань
Рада Європи
F – 67075 Страсбург Cedex

Думки, висловлені в цій публікації, є відповідальністю автора(ів) і не обов'язково відображають політику Ради Європи

Відтворення текстів у даній публікації дозволяється за умови згадування повної назви джерела, а саме Ради Європи. Якщо вони призначені для використання в комерційних цілях або повинні бути перекладені на одну з неофіційних мов Ради Європи, будь ласка, зв'яжіться за електронною адресою: publishing@coe.int.

Проект Ради Європи «Запобігання та боротьба з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні» (фінансується урядом Швеції)

www.coe.int/web/stop-violence-against-women-ukraine

Дизайн і макет обкладинки: K.I.C.

Зміст

Вступ. Опис контексту	4
Рада Європи та насильство щодо жінок	4
Розділ 1. Чому саме мінімальні стандарти?	6
Методологія	7
Концепції та визначення	9
Розділ 2. Надання послуг в Європі	11
Притулки	11
Психологічне консультування та інші психологічні послуги	12
Послуги охорони здоров'я / медичні послуги та центри допомоги зґвалтованим	12
Юридична допомога та інші види допомоги	12
Телефони довіри	13
Групи самопомоги	13
Кризові центри для постраждалих від зґвалтувань	13
Самозахист, навчання та освіта	13
Програми для кривдників	14
Проекти втручання	14
Нинішній стан надання послуг в Європі	14
Роздуми щодо розподілу послуг	16
Поточні рекомендації	17
Розділ 3. Джерела стандартів	18
Послуги у сфері протидії домашньому насильству	19
Сексуальне насильство	21
Інші послуги	22
Потенціал і труднощі	25
Розділ 4. Розроблення європейських мінімальних стандартів	26
Гендерне розуміння насильства	26
Культура уповноважування	27
Конфліктні принципи	27
Комплексне надання послуг	28
Доступ та недискримінація	28
Діти як користувачі послуг	28
Міжвідомча співпраця	29
Потреби в довгостроковій підтримці	29
Проект пропозицій	29
Онлайнконсультація	29
Переваги, загрози та вимоги	30
Розділ 5. Встановлення стандартів	33
Загальні принципи	34
Мінімальний рівень надання послуг	35
Розділ 6. Висновки та рекомендації	37
Розділ 7. Мінімальні стандарти	39
Ключові положення та загальні принципи	39
Запропоновані мінімальні стандарти	40
Рівні надання послуг	41
Ключові мінімальні стандарти	43
Стандарти щодо конкретних послуг	44
Додаток 1. Глосарій	52
Додаток 2. Таблиці кількості відповідей, наданих під час проведення інтерв'ю та консультацій.	53
Джерела	55

Вступ.

Опис контексту

Раду Європи заснували 5 травня 1949 року десять європейських країн з метою більшого єднання та поширення прав людини. Вона тепер об'єднує 47 держав-учасниць¹; її ключові завдання – підтримка демократії, прав людини і верховенства права, а також розроблення спільних заходів боротьби з політичними, соціальними, культурними та юридичними проблемами. Починаючи з 1989 року, більшість країн Центральної та Східної Європи спільно працюють задля впровадження політичних, юридичних і адміністративних реформ, об'єднують свої зусилля і підтримують одна одну в цій діяльності.

Згідно зі статутом, Рада Європи має два головних органи: Кабінет міністрів, що складається з міністрів закордонних справ усіх держав-учасниць, та Парламентську асамблею, що складається з делегацій національних парламентів. Конгрес місцевих і регіональних влад Європи представляє рівень місцевих і регіональних влад держав-учасниць. Європейський суд з прав людини розглядає справи, які подаються проти держав на підставі порушення Європейської конвенції з прав людини.

Рада Європи та насильство щодо жінок

Насильство щодо жінок, напевно, найганебніше порушення прав людини і, напевно, найрозповсюдженіше. Воно не визнає географічних, культурних кордонів чи кордонів за рівнем добробуту. Доки воно існує, ми не можемо стверджувати, що дійсно просуваємося в напрямку рівності, розвитку та миру (колишній Секретар ООН Кофі Анан).

Одне з основних питань, що стоять перед Радою Європи, є забезпечення та охорона прав людини; саме тому вона перебуває в авангарді утвердження жіночих прав як напрямку політики у сфері прав людини в Європі. Ключовий елемент цього процесу – міжнародне тлумачення прав /щоб запобігти насильству щодо жінок, зокрема й тому насильству, що чиниться у приватній сфері (Келлі, 2005). Саме тому Рада Європи має значний досвід боротьби з насильством щодо жінок, проблемою, що пов'язана з правами людини та гендерною рівністю.

Заходи, яких вжито на сьогодні, наведені нижче.

- Резолюція Третьої конференції європейських міністрів з питань рівноправності жінок і чоловіків (Рим, 1993 р.) стосовно стратегії ліквідації насильства щодо жінок.
- Утворення групи спеціалістів, які розробили план дій² у 1997 р.
- Звіт, підготовлений у 2000 р. та наданий Парламентській асамблеї, про насильство щодо жінок в Європі³.
- Рекомендація Комітету міністрів про захист жінок від насильства, ухвалена 30 квітня 2002 р.⁴
- Рекомендації Парламентської асамблеї про боротьбу із домашнім насильством⁵.
- Рекомендації Комітету міністрів 2002 р. про протидію торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації⁶.
- Резолюція Парламентської асамблеї 2003 р. про злочини, що вчиняються в ім'я честі.⁷
- Фінальна декларація та план дій, ухвалені упродовж Третього саміту голів держав та урядів Ради Європи (Варшава, 16–17 травня 2005 р.).

1 Албанія, Андорра, Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Монако, Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Російська Федерація, Сан-Марино, Сербія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Колишня Югославська Республіка Македонія, Туреччина, Україна та Об'єднане Королівство.

2 Фінальний звіт про діяльність групи EG-S-VL та План дій з протидії насильству щодо жінок (Final Report of Activities of the EG-S-VL including a Plan of Action for combating violence against women Strasbourg, Council of Europe, 1997).

3 (15 березня 2000 р.), док. 8667.

4 Rec(2002)5.

5 1582, 2002.

6 № R (2002) 11.

7 1327 (2003).

- Створення робочої групи Ради Європи з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству (EG-TFV), у 2005 р.
- Підготування та публікація у 2006 р. аналітично-оглядового дослідження заходів і дій, вжитих у 2006 р. державами – учасницями Ради Європи.
- Запуск кампанії з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству у 2006–2008 рр. та її підтримка⁸.

Готовність Ради Європи розв'язувати проблему насильства щодо жінок підтверджено під час проведення Третього саміту Ради у травні 2005 р. До ухваленого плану дій входило завдання створити робочу групу з восьми експертів⁹, які мали розробити проведення кампанії з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству. Ця кампанія має чотири ключові мети, одна з яких пов'язана із наданням підтримки та захисту жертв, потерпілим від насильства. Очікується, що держави-учасниці виділять ресурси, необхідні для забезпечення перелічених нижче високоякісних послуг, які надаватимуться на рівній і справедливій основі:

- безплатні цілодобові телефонні служби допомоги;
- безпечні притулки;
- послуги з підтримки та адвокації;
- доступні послуги для соціально /вилучених жінок, зокрема мігранток і біженок, які тільки прибули до країни, жінок з етнічних меншин, а також жінок з обмеженими можливостями;
- доступ до програм фінансової підтримки, житла, освітніх програм про права жінок, які надаються за місцем проживання, та до навчальних програм;
- мережі спеціалізованих ГО;
- міжвідомча співпраця;
- навчальні програми для спеціалістів, що охоплюють увесь спектр насильства щодо жінок, спираючись на систему прав людини;
- робота з кривдниками, в основі якої – забезпечення жінок і профілактика.

Цей проект втілюється в рамках такого напрямку вже згадуваної кампанії, як підтримка та захист потерпілих; його розроблено з метою досягнення консенсусу щодо мінімальних стандартів надання послуг у сфері підтримки (їх обсягу, переліку, ключових принципів і відповідної практичної діяльності).

⁸ Повний звіт щодо діяльності в рамках кампанії доступний за адресою: www.coe.int/stopviolence.

⁹ Робоча група Ради Європи з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству (EG-TFV).

Розділ 1.

Чому саме мінімальні стандарти?

Чоловіки та жінки мають право жити та виховувати своїх дітей в умовах, гідних людини, вільних... від страху насильства [Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, затверджена резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї, параграф 6].

Хоча сьогодні визнання потреби у послугах підтримки, які дозволяють жінкам реалізувати свої права на захист, доступ до судочинства, відшкодування та реабілітацію, значно ширше, а розуміння потреби у певних типах послуг (таких як притулки) зростає, доступність та якість надаваних послуг відрізняється як поміж різними державами, так і в межах кожної країни. З метою дійсного забезпечення жінкам права на вільне від насильства життя країни мають дійти згоди щодо обсягу та переліку послуг, які необхідно надавати. Це і є обґрунтування того, чому необхідно розробляти мінімальні стандарти.

Чотирнадцять років тому, ухваливши Декларацію про викоринення насильства щодо жінок, ООН закликала держави забезпечити «максимально можливу спеціальну допомогу з урахуванням наявних у них ресурсів та, якщо це необхідно, у межах міжнародної співпраці жінкам, які постраждали від насильства, та, якщо це необхідно, їхнім дітям»¹⁰. У цій цитаті важлива згадка про спеціалізацію, на яку й пізніше посилалися у розроблюваній документації, а це чітко виражає визнання знань, за десятиліття накопичених жіночими ГО, на які сьогодні спираються при розробленні політики та заходів у цій сфері, впроваджуваних деякими державними органами.

Відтоді насильство щодо жінок набуло широкого визнання як форма дискримінації, яка порушує низку прав людини. Починаючи з засідання Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок у 1992 р., судова практика вносить до складників системи належної відповідальності захист, доступ до правосуддя та реабілітацію¹¹.

Так склалося історично, що жертвам¹² підтримку надавали громадські організації (ГО), у цьому дослідженні визначені як сектор, що спеціалізується на боротьбі з насильством щодо жінок. Як зазначено вище, саме вони надавали спеціалізовану допомогу жінкам, яку ООН вважає вирішальною. Ці групи, часто за умов недостатнього фінансування, подолали колосальні перешкоди і не тільки розробили нові послуги, але й спричинилися до внесення як проблеми насильства щодо жінок, так і свого досвіду в цій сфері до обговорення на національному та міжнародному рівнях. Безперечно, ці недофінансовані, але віддані справі організації привели до глибоких і численних змін у міжнародному та національному законодавствах (Меррі, 2006) та запропонували різноманітні підходи з забезпечення захисту та добробуту незліченної кількості жінок і дітей.

Також саме цей сектор, що спеціалізується на боротьбі з насильством щодо жінок, сформував основні підходи до надання послуг. Проведене Радою Європи аналітично-оглядове дослідження заходів і дій, вжитих державами-учасницями (надалі – Аналітично-оглядове дослідження)¹³ виявило, що лише кілька держав-учасниць може стверджувати, що виділяє достатньо ресурсів для підтримки жертв насильства. Ба більше, охоплення послугами було недостатнє, а увага переважно приділялася домашньому, а не сексуальному насильству, і майже не приділялася згубним традиційним звичаям. Сполучене Королівство, що, як вважається, має найширшу мережу відповідних послуг у Європі, виявило ці недоліки методом мапування з використанням інноваційної методології (Кой, Келлі, Фоорд, 2007).

10 G.A. res. 48/104, 1993 (DEVAW), стаття 4 (g).

11 Загальна рекомендація №19 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, 11-а сесія 1992 р., пар. 9 (Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women General Recommendation 19, 11th Session 1992 para 9), а також див.: Ертюрк І. *Стандарт належної обачності як інструмент ліквідації насильства щодо жінок*. Звіт спеціального доповідача про насильство щодо жінок, його причини та наслідки (Ertürk, Y. (2006) *The Due Diligence Standard as a Tool for the Elimination of Violence Against Women*. Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women its Causes and Consequences, E/CN.4/2006/61).

12 Хоча багато послуг підтримки, про які йдеться, вживають термін «вцілілі» («survivor»), концепція «потерпілої» («victim») використовується на позначення юридичного статусу потерпілих від злочину.

13 «Боротьба з насильством щодо жінок: Аналітично-оглядове дослідження заходів та дій, вжитих у державах – учасницях Ради Європи», Генеральний директорат з прав людини, Рада Європи (*Combating Violence Against Women: Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States*, Directorate General of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg 2006).

Дослідження послуг у сфері підтримки не таке масштабне, якщо порівняти з дослідженням розповсюдженості насильства щодо жінок і в основному зосереджено на оцінці, картуванні наявних послуг і визначення перспективних методів роботи. На сьогодні лише у незначній кількості досліджень йшлося про мінімальні стандарти, що їх необхідно досягти/впровадити урядам і постачальникам послуг для виконання міжнародного зобов'язання працювати з належною обачністю у сфері розслідування та покарання актів насильства, надання захисту жертвам, а також передусім у сфері запобігання насильству щодо жінок. У такому сенсі це дослідження унікальне.

Дослідження мінімальних стандартів

Рада Європи має зобов'язання розширити наявну базу знань про підходи до надання підтримки та допомоги жінкам, постраждалим від насильства. Тому це дослідження має відповісти на запитання:

- Які послуги мають бути доступні? Як вони мають бути розподілені територіально та з урахуванням кількості населення?
- Хто має надавати послуги?
- Які мінімальні стандарти необхідно впровадити в усій Європі?

Очікуваний результат дослідження – розроблення низки пропозицій з мінімальних стандартів стосовно всіх форм насильства щодо жінок за винятком торгівлі людьми, бо цим питанням Рада Європи ґрунтовно займається в межах заходів з протидії торгівлі людьми. Щонайменше заплановано вивчити в цьому дослідженні такі послуги, що надають державні або недержавні постачальники: телефони довіри, послуги консультування та втручання, притулки, центри консультативної допомоги зґвалтованим та кризові центри для постраждалих від зґвалтування. У технічному завданні дослідження вказано, що методи дослідження мають передбачати проведення консультацій з ключовими зацікавленими сторонами. Наш підхід розроблено таким чином, щоб створити максимум можливостей, аби держави-учасниці могли долучитися до цього дослідження.

Методологія

Дослідження було розроблене на основі поетапного підходу, за якого кожен дальший етап спирається на результати попередніх. Період виконання, починаючи з моменту офіційного початку роботи до звіту на конференції, проведення якої було заплановане на кінець 2007 р., становив п'ять місяців. У таблиці 1 подано поетапний графік виконання дослідження.

Таблиця 1. Етапи та графік виконання проекту

Етап	Завдання
1	Кабінетне дослідження з метою розроблення типології послуг, прав людини як основи для підготування стандартів і наявних пропозицій.
2	Розроблення короткої анкети про надання послуг і поточні стандарти для заповнення національними координаторами, призначеними в рамках кампанії Ради Європи з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству ¹⁴ ; інтерв'ю мали проводити телефоном.
3	Паралельна анкета для спеціалізованих ГО, зокрема й «парасолькових» мереж, з метою визначення поточних стандартів, ставлення до них і того, що мають містити пропозиції, підготовлені Радою Європи.
4	Проведення телефонних інтерв'ю про стандарти з п'ятьма експертами.
5	Аналіз усіх даних, в результаті якого будуть підготовлені пропозиції щодо мінімальних стандартів.
6	Однотижнева онлайн консультація, мета якої – покращення якості пропозицій і посилення їх підтримки з боку виконавців: у цьому заході візьмуть участь представники і державних, і недержавних структур.
7	Підсумування етапів 1–6, завершення звіту, зокрема й пропозицій щодо ключових мінімальних стандартів та професійних і філософських принципів, покладених в основу стандартів; усе це мало бути представлено на конференції у Страсбурзі у грудні 2007 р.

З огляду на те, що період, виділений на збирання відповідей в рамках 2–4 етапів, був триваліший, аніж планувалося спочатку, під час конференції подано попередній варіант ключових мінімальних стандартів. Онлайн консультацію проведено вже після конференції, у січні 2008 р., і вона тривала два тижні. Упродовж цього процесу стандарти було серйозно перероблені. Розділи, наведені нижче, детальніше описують проведення дослідження та участь у ньому держав-учасниць, ГО та експертів.

14 Це представники урядів усіх держав-учасниць, обраних для проведення кампанії Ради Європи з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству на національному рівні.

Emanu 1–4

У результаті проведення кабінетного дослідження підготовлено документ (100 сторінок), у якому описано всі пропозиції щодо стандартів, які містилися в документах, присвячених питанню прав людини, та наявні пропозиції. Ці пропозиції не внесено в цей документ, бо вони повторюють одна одну, та й завеликі для стандартів, розроблюваних з метою впровадження в європейському регіоні. Натомість у таблиці з пропозиціями, наведеній у кінці звіту, є колонка із зазначенням джерел, які підтримують ті чи інші стандарти.

Що стосується вибірки для проведення інтерв'ю, вирішено залучити всіх національних координаторів кампанії Ради Європи, а також мережу ГО або одну ГО з кожної держави-учасниці. Робота проводилася англійською мовою. У кількох країнах виявилось складно залучити необхідних учасників, навіть якщо проводився додатковий пошук відповідних ГО. Жодної відповіді не отримано з 12 держав-учасниць, хоча загалом у дослідженні взяло участь 35 країн (деталі наведено в Додатку 3).

У дослідженні взяли участь п'ятдесят два учасники: 23 ГО та 25 національних координаторів. 13 країн представлено і національними координаторами, і ГО, 15 – тільки національними координаторами, а 7 – тільки ГО. Питання стосувалися чинної практики надання послуг, а також того, чи існують якісь стандарти в обговорюваній сфері, чи планується їх вводити, як учасники ставляться до концепції стандартів, що вони вважають ключовими вимогами. Респонденти мали змогу заповнити анкету самостійно та надіслати її електронною поштою або згодитися на проведення інтерв'ю телефоном; 27 з них обрали другий варіант, а інтерв'ю з ними записувалося на диктофон та одночасно на чистому бланку анкети¹⁵. У разі роботи з електронними анкетами незрозумілі відповіді по змозі уточнювалися через електронну пошту та/або телефоном.

У разі, коли в дослідженні брали участь і національні координатори, і ГО, часто виявлялися розбіжності у відповідях, які вони надавали на одне і те саме питання, також вони по-різному оцінювали, наприклад, наявні підходи до надання послуг. Це ще одне свідчення обмеженості нинішнього банку знань про послуги, які надаються в Європі у сфері підтримки потерпілих від насильства, і значного розриву у базових даних (також див. Аналітично-оглядове дослідження).

Для проведення інтерв'ю з експертами обрано три мережі ГО та двох науковців. Найважливіший внесок у дослідження зробили організації «Жінки проти насильства в Європі» (WAVE), «Жіноча допомога в Англії» (Women's Aid England) та Мережа кризових центрів для постраждалих від зґвалтування (Rare Crisis Network), кожна з яких брала участь у розробленні стандартів послуг, впроваджуваних на місцевому або на регіональному рівні.

Emanu 5–7

Усі пропозиції, зібрані завдяки аналізу наявної документації та проведенню інтерв'ю упродовж 3 та 4 етапів цього дослідження, зведено в таблиці, й на цій основі розроблено низку ключових принципів і пропонованих стандартів, що їх представлено на Конференції Ради Європи «Надання послуг жінкам постраждалим від насильства» (Страсбург, грудень 2007 р.). Учасники конференції висловили підтримку проекту та стандартам в цілому та вказали, які пропозиції потребують уточнення.

У рамках онлайн-консультації відбулося значно ширше обговорення (надано 91 відповідь; при цьому лише вісім держав не представлені в ньому ані представниками ГО, ані представниками державних інституцій). До участі в двотижневій онлайн-консультації запросили всіх, з ким були проведені інтерв'ю упродовж етапу 3, а також учасників конференції. Згідно з інструкціями, учасники консультації мали тримати під рукою примірник проекту стандартів. Обговорення розпочалося висловленням загальної підтримки проекту. Далі по черзі обговорювали кожен розділ стандартів. Спочатку обговорювали загальні позиції, а далі такі питання: чи забагато/замало стандартів, які є прогалини, що потребує доопрацювання. Ця методологія виявилася ефективною за участю: в дискусії взяла участь 91 особа¹⁶. 42% учасників були представники ГО/мережових ГО, 28% – національні координатори, а 23% – працівники державних органів. Учасники продемонстрували високий рівень знань і вдумливості, при цьому понад дві третини з них (67%) прочитали проект стандартів уважно/детально.

Упродовж усього проекту лише чотири держави-учасниці нічого не зробили задля розроблення стандартів (див. Додаток 3). Хоча онлайн-консультація потребувала певного підготування, вона виявилася

15 За згодою респондентів.

16 Лише вісім держав – учасниць Ради Європи не спромоглися взяти участь у цій роботі: Андорра, Вірменія, Хорватія, Італія, Литва, Колишня Республіка Югославії Македонія, Монако, Російська Федерація.

для дослідників не тільки ефективнішою за часом, але цей підхід також виявився скрупульознішим і цікавим як метод проведення консультацій. Усі відповіді одразу ж реєструвалися та вносилися у таблицю.

Велика кількість учасників схвалили пропозиції, а деякі з них зробили зауваження, які посилили до речність пропозицій і підвищили можливість їхнього застосування у місцевих реаліях. Усі запропоновані зміни виділено та занотовано із зазначенням того, яких стандартів вони стосуються, що дозволило виокремити сфери, які викликали загальне занепокоєння та розбіжності. Ми опрацювали кожен пропозицію та визначили, чи вони щось уточнюють, чи вносять важливі зауваження, чи можливо їх впровадити в державах-учасниках, а також чи не суперечать вони вже наявним стандартам або зауваженням, зробленим іншими учасниками. Саме цими критеріями ми користувалися для того, щоб ухвалити рішення щодо запропонованих поправок. Ті з них, які ми ухвалили, внесено в остаточний проект стандартів, поданий нижче.

Концепції та визначення

У цьому розділі наведено робочі визначення, на які спирається це дослідження; деякі з них надано учасникам у пакеті документів.

Насильство щодо жінок

У рамках діяльності Ради Європи термін «насильство щодо жінок» розуміють як «будь-який акт насильства за гендерною ознакою, що завдає або може завдати жінкам, проти яких він спрямований, шкоди або страждань фізичного, сексуального чи психологічного характеру; сюди ж слід віднести погрози про вчинення таких актів, примус, свавільне позбавлення свободи, незалежно від того, належить це до сфери громадського або особистого життя». Це охоплює: домашнє і сексуальне насильство, сексуальне домагання, злочини, що вчиняються в ім'я честі, ушкодження жіночих статевих органів, а також різні дії, що зумовлені народними звичаями і завдають жінкам значної шкоди (наприклад, примусовий шлюб)¹⁷. Звіт Генерального секретаря ООН нагадує нам про визначення, використане в Декларації ООН про ліквідацію насильства щодо жінок (1993 р.), за яким насильство щодо жінок «означає будь-який акт насильства за ознакою гендеру, спрямований проти жінки тому, що вона жінка, чи непропорційно впливає на жінку» (стор. 12).

Послуги підтримки, постачальники і користувачі послуг

Потерпілі дістають підтримку з низки джерел, зокрема й від членів неформальних мереж, особливо від подруг (та друзів) і родини (Келлі, 1999; Вілкокс, 2000). Це не «послуги», доступні всім, хто потребує підтримки; проте реакція тих, кому потерпілі довіряють, може або заохотити звернутися по допомогу, або завадити цьому. Наприклад, нам відомо, що у випадках згвалтування звернення до поліції та/або по медичну допомогу – це часто наслідок заохочення іншими, тими, хто вже робив подібні кроки (Ловет та ін., 2004). Термін «послуги підтримки» позначає організації, які створюють низку можливостей для створення жінками безпечного простору, звернення до суду та подолання шкоди – наслідку насильства. Такі можливості – це вислуховування; надання поради; адвокація, притулки; самопомога; психологічне консультування, захист і судове переслідування правопорушників, а також участь в активістській діяльності. Ці послуги можуть надавати ГО або державні заклади, які разом утворюють категорію «постачальників послуг». Ми вже згадували про знання і навички сектору, що спеціалізується на боротьбі з насильством щодо жінок. Під час підготування звітів до державних органів жінкам може пощастити, і тоді вони виявляють осередки високого рівня професіоналізму; втім такі осередки часто залежать від знань і відданості окремих осіб, професійних і вірних своїй справі. «Користувачі послуг» – це окремі жінки та діти, яким потрібна підтримка/втручання.

Спеціалізоване надання послуг глибоко вкорінене в сектор ГО/волонтерської роботи. Лише за три десятиріччя жіночі організації, і самотужки, і ділячись набутим досвідом, не тільки створили різноманітні середовища, в яких жінки можуть сказати, що вони пережили насильство, та обговорювати цей досвід, а й також досягли того, що звичаї, які раніше були прихованими, приватними і вважалися нормальними, набули широкого розголосу (Келлі, 2005). Упродовж цього процесу створено інноваційні форми надання послуг, які сьогодні вважаються базовими заходами з боротьби проти низки соціальних проблем: притулки, телефони довіри, групи самопомоги, адвокація – усіх їх розроблено в 1970-х роках у рамках

17 Визначення наведено у Додатку до Рекомендації Ради Європи Rec (2002)5 Комітету міністрів державам-членам про захист жінок від насильства.

стихійного руху протидії зґвалтуванням і домашньому насильству (Шектер, 1982; Біваква, 2000; Добаш і Добаш, 1992). Фундаментальні принципи цих послуг підтримки полягали в готовності створити простір, у якому жінки відчували, що їм безпечно говорити, де їм вірять, поважають і де їм можна вивчати різні можливості. Доступ до цих послуг не залежав ні від юридичних, ні від якихось інших вимог, він надавався безплатно тоді, коли це було необхідно, згідно з принципами конфіденційності та уповноважування (Жінки проти насильства в Європі, 2002). Міжнародна база знань і практичних методів дозволяє припустити, що послуги, які надають спеціалізовані ГО, незмінно краще задовольняють потреби жінок, постраждалих від насильства, а отже держави мають це визнавати і надавати їм підтримку. Такі організації мають бути ключовими постачальниками послуг та основними партнерами державних органів, особливо правоохоронних і судових, у процесі розвитку ефективнішої системи їхньої роботи.

Мінімальні стандарти

Це найнижчий спільний знаменник, або базові стандарти, досягнення яких мають прагнути всі держави й служби. Стандарти впроваджують орієнтири – для держав і постачальників послуг – щодо обсягу та переліку послуг, які повинні бути доступні тому, хто має їх надавати, а також принципів і основних методів, на основі яких постачальники послуг мають діяти. Ці стандарти амбіційні тому, що багато держав ще не мають достатньої кількості послуг, а в деяких надаваних послугах не дотримуються всіх стандартів у своїй поточній політиці, практиці і використанні ресурсів. Утім, насправді, вони не є амбіційними, бо визначають той рівень і якість надання послуг, які мають бути доступні жінкам у всій Європі. Хороші методи практичної діяльності мають втілювати мінімальні стандарти, але при цьому перевищувати їх задля забезпечення максимального доступу, якості та позитивних результатів.

Позаяк це перше дослідження мінімальних стандартів у цій сфері, проведене Радою Європи, джерелами наявних стандартів були країни з-поза цього регіону. Низку стандартів щодо притулків і проектів з втручання виявлено в Європі, але лише Ірландія та Об'єднане Королівство почали розробляти стандарти щодо послуг у сфері протидії сексуальному насильству. Багато європейських документів, що їх згадували учасники, не перекладено англійською мовою, тому їх було неможливо проаналізувати детально.

Розділ 2.

Надання послуг в Європі

У цьому розділі об'єднано рекомендації щодо видів послуг, які мають надаватися згідно з рекомендаціями учасників, а також дані оцінення поточного стану надання таких послуг у їхніх регіонах. Ми не надавали точних цифр, бо лише невелика кількість учасників могла представити такі дані. Ми швидше підбили підсумки щодо того, які саме види послуг більш-менш розповсюджені, на роботі з якими формами насильства щодо жінок вони спеціалізуються, та позначили значущі прогалини. Визначення таких послуг наведено у Глосарії (Додаток 1).

Міжнародна спільнота надала деякі рекомендації щодо видів послуг, необхідних для боротьби проти насильства щодо жінок. Точніше, їх надав Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок¹⁸, а отримано з Пекінської платформи дій¹⁹ (надалі – Пекінська платформа) та нещодавнього дослідження, проведеного за дорученням Генерального секретаря ООН²⁰. Також сюди ми внесли і додаткові послуги, надзвичайно важливі для проведення дійсно комплексної боротьби проти насильства в деяких європейських країнах, наприклад проекти втручання. Документи в галузі прав людини чітко вказують на те, що послуги мають бути доступні мігранткам (і жінкам, і дівчатам) мовно і культурно²¹, їх мають надавати жінки з обмеженими можливостями²², внутрішньо переміщеним особам через конфлікти, зокрема й біженкам²³, а також жінкам, які проживають у сільських місцевостях²⁴. Жінки, про яких відомо те, що вони зазнають знущань, у тому числі й ті, хто проживає у закладах, у яких з них знущалися, чи в родинях, де відбувалося сексуальне насильство, мають право на психологічне консультування та підтримку²⁵.

Притулки

Пекінська платформа не просто підтримала таку послугу, як притулки, а й вказала, що вони мають отримувати добре фінансування та бути доступні. Нещодавно ухвалено юридичне рішення, у якому йшлося про те, що неспроможність моментально надати притулок (у цій справі жертва не змогла дістати доступ до притулку, і в неї не було ані юридичних, ані інших можливостей убезпечити себе) означає, що держава порушує Конвенцію з прав людини (справа «АТ проти Угорщини» (АТ v Hungary)²⁶).

Хоча притулки в основному діють у сфері домашнього насильства, вони також мають право приймати будь-яку жінку, яка зазнала насильства, або можуть спеціалізуватися на роботі з певними формами насильства, пропонуючи захист від ушкодження жіночих статевих органів, примусових шлюбів, злочинів, що вчиняються в ім'я честі, сексуального насильства, зокрема й сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дівчат. Другий тип притулків – досить рідкісне явище.

Тоді як притулки, безумовно, найрозповсюдженіша форма послуг підтримки, багато хто відчуває, що потрібно робити більше. Хоча деякі притулки пропонують лише місце безпечного проживання, багато з них також пропонують комбінацію таких послуг: програми соціальної допомоги, адвокацію, консультації, психологічне консультування, переселення, подальші послуги підтримки, послуги для дітей. Основне, про що потрібно пам'ятати, коли йдеться про притулки – це важливість забезпечення достатньої їх кількості у столиці або великих містах і принаймні одного притулку в кожному муніципалітеті/окрузі/про-

18 Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок №19, 11-а Сесія, пар. 9 (CEDAW Committee Recommendation 19, 11th Session 1992 para 9).

19 A/CONF.177/20, 1995 р.

20 У «2006 A/61/122/Add.1» йдеться про згадані вище інструменти в контексті надання послуг і стандартів, що їх держави мають впроваджувати як «хороші практики».

21 Стратегічна мета D1, пар. 125 (b) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 125 (b)), підтримана Генеральним секретарем у п. 80.

22 Стратегічна мета D1, пар. 125 (b) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 125 (b)).

23 Стратегічна мета E.5, пар. 147 (n) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 147 (n)).

24 Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок № 19, пар. 24 (o) (CEDAW Recommendation No 19, para 24 (o)).

25 Стратегічна мета D1, пар. 126 (c) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 126 (c)); Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок № 19, пар. 24 (r) (v) (CEDAW Committee Recommendation 19 para 24 (r) (v)).

26 Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок № 19, пар. 24 (r) (iii) (CEDAW Committee Recommendation No 19 para 24 (r) (iii)); Стратегічна мета E.5, п. 125 (a) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 125 (a)), підтримана Генеральним секретарем у п. 80 його звіту; Рішення Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок 2005 р., Комюніке №2/2003 (CEDAW Committee Decision 2005 Communication No 2/2003).

вінції. Деякі респонденти дослідження стверджували, що необхідно забезпечити наявність певної кількості родинних місць з розрахунку на кількість населення та рівень розповсюдженості насильства.

Психологічне консультування та інші психологічні послуги

Низка міжнародних документів наголошує на необхідності довгострокової підтримки (яку часто позначають терміном «реабілітація»²⁷) для подолання наслідків насильства. Наприклад, Пекінська платформа пропонує інтегрувати служби психічного здоров'я в «систему первинної медико-санітарної допомоги» та інші служби. У звіті Генерального секретаря ООН згадано про Автономний жіночий центр у Белграді як про приклад хорошої практичної роботи та зацитовано його три базових принципи: «довіряй жіночому досвідові; не звинувачуй жінок у насильстві, яке вони пережили; не надавай порад, натомість плекай спроможність жінок до самостійності»²⁸.

Ідея надавати психологічне консультування і вимога забезпечити для цього достатню кількість центрів і рівне розповсюдження їх на території країни мають значну підтримку. Але також існують різні думки щодо того, чи мають служби, що надають послуги психологічного консультування, спеціалізуватися на роботі з певними формами насильства щодо жінок, чи мають працювати з різними; на користь останнього варіанту прозвучав аргумент, що жінки, які потерпали найбільше, часто страждають від кількох форм насильства одночасно.

Послуги охорони здоров'я / медичні послуги та центри допомоги зґвалтованим

Відповідно до Пекінської платформи, держави-учасниці мають забезпечити наявність або підтримку роботи «спеціально підготовлених медичних працівників»²⁹. Медичні працівники, що працюють на рівні первинної медично-санітарної допомоги, мають вміти «розпізнавати дівчат і жінок усіх вікових категорій, які постраждали від будь-якої форми насильства, особливо домашнього, сексуального чи іншого насильства в результаті військових і невійськових конфліктів, і надавати їм допомогу»³⁰. У звіті Генерального секретаря ООН додається, що наявність протоколів проведення такого навчання – хороший підхід, і також перераховуються такі підходи: інтеграція Центрів допомоги зґвалтованим у систему охорони здоров'я та встановлення систем переадресації, які пов'яжуть відповідні сектори, такі як охорона здоров'я, психологічне консультування, програми надання житла, послуги, які надають правоохоронні органи, а також програми для правопорушників³¹. Це збігається з рекомендаціями Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок³², у яких також наголошується на необхідності доступу до захисту, лікування та психологічного консультування щодо травми. Додаткові стандарти стосуються поінформованої згоди, поваги до гідності, конфіденційності, приватного життя та права вибору³³.

Юридична допомога та інші види допомоги

Робота з кримінальною та цивільною судовими системами складна за будь-яких обставин, та в ситуації насильства вона видається ще страшнішою. Але ця система, як і будь-яка інша (житло, заробіток), надзвичайно важлива для того, щоб жінки могли реалізовувати свої права людини³⁴. Тому доступ до такої допомоги має бути обов'язковий і має надаватися безплатно. Нещодавно дослідники звернули увагу на роль адвокатури в реалізації прав людини (Келлі та Гамфріс, 2001) і виявили, що вона вже наріжний камінь у боротьбі з домашнім і сексуальним насильством в Об'єднаному Королівстві (Міністерство внутрішніх справ, 2007). Правозахисників можна описати як «універсальних» людей, що допомагають жінкам зрозуміти свої права і скористатися ними; отже, це шлях до уповноважування.

27 Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок №19, пар. 24 (k) та (r) (iii) (CEDAW Recommendation No. 19 para 24 (k) and (r) (iii)).

28 Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок №19, пар. 24 (r) (iii) (CEDAW Recommendation No. 19 para 24 (r) (iii)); Стратегічна мета C1, пар. 61 (q) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective C1 para 61 (q)); Звіт Генерального секретаря ООН, п. 91, пар. 328 (Un Secretary General's Report p. 91 para 328).

29 Стратегічна мета D1, пар. 125 (a) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 125 (a)); Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок №19, пар. 124 (k) (CEDAW Committee Recommendation 19 para 124 (k)).

30 Стратегічна мета C1, пар. 61 (q) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective C1 para 61 (q)).

31 П. 91, пар. 322.

32 Стаття 12 Конвенції, Загальна рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок №24 (20-а сесія, 1999 р.), Пар. 15 (b) та 31 (f), пар. 16 та 25 (CEDAW General Recommendation No. 24 (20th Session 1999) para 15 (b) and 31 (f), para 16 and 25).

33 Там само, пар. 31 (e).

34 Стратегічна мета D1, пар. 125 (a) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 125 (a)), Звіт Генерального секретаря ООН, пар. 329.

Опитані учасники дослідження дійшли згоди, що юридичну допомогу та адвокацію треба надавати всім, хто постраждав від домашнього та сексуального насильства, методами втручання на ранніх стадіях, підтримки у процесі судових проваджень, практичної підтримки та забезпеченням дотримання прав і виплат. Багато респондентів розуміють, що потрібно надавати такі ресурси на ширшому рівні, й вони мають бути рівномірніше розповсюджені, безплатні, доступні етнічним меншинам, мігранткам і потерпілим з інвалідністю.

Телефони довіри

Ця форма допомоги сьогодні «*вважається стандартним компонентом послуг у багатьох країнах*», а звіт Генерального секретаря ООН підкреслює важливість анонімності та відкритого доступу до них, «*бо багато жінок нерішуче звертаються по допомогу*». Звіт підсумовує: «*Робота національного цілодобового невідкладного телефону довіри, де б надавалася інформація, адвокаційні послуги, підтримка та кризове психологічне консультування, була б хорошим методом роботи*». Телефони довіри та телефонні служби підтримки працюють приватно і конфіденційно, надають інформацію безплатно і часто не перший крок до отримання інших послуг. Вони також надзвичайно важливий ресурс для жінок, які проживають у сільській місцевості. Деякі служби у Канаді, які надають послуги віддаленим громадам і глухим жінкам, почали використовувати комп'ютерні системи текстових повідомлень як ще один спосіб доступу до послуг підтримки.

Учасники дослідження також повністю погодилися з необхідністю запровадити принаймні один національний цілодобовий телефон підтримки; деякі учасники вважали, що він має використовуватися лише у ситуаціях домашнього насильства, а інші – що потрібно запровадити два телефони довіри для того, щоб також надавати допомогу у випадках сексуального насильства; ще одна група учасників вважала, що така послуга має бути інтегрована і працювати з усіма випадками насильства щодо жінок. Деякі учасники також підкреслювали, що важливо, щоб телефони довіри були доступні для мігранток і жінок з етнічних меншин завдяки системі внутрішніх перекладацьких послуг.

Групи самопомоги

Одним із елементів феміністичної боротьби проти насильства щодо жінок завжди була підтримка жінок жінками, віднайдення свого голосу і усвідомлення власного бачення ситуації, саме тому групи самопомоги завжди були важливою формою послуг. Такі групи можуть бути короткострокові, організовані на місцевому рівні, або їх можуть проводити такі організації, як кризові центри для постраждалих від зґвалтувань, притулки та жіночі центри. Звіт Генерального секретаря ООН підкреслює їхню роль у наданні «*підтримки жінкам на принципах поваги до їхньої самостійності та заохочення до незалежного ухвалення рішень*»³⁵.

Кризові центри для постраждалих від зґвалтувань

Кризові центри для постраждалих від зґвалтувань – це ГО, які надають комплексні послуги (зокрема телефон довіри, психологічне консультування, адвокація та групи самопомоги) з метою підтримки жінок і дівчат, постраждалих від насильства тепер або в минулому. Один із принципів їхньої практичної діяльності – рішення, чи інформувати державні органи про те, що сталося, ухвалює жінка. Тому вони працюють зі значно більшою групою користувачок послуг, якщо порівнювати з центрами консультативної допомоги зґвалтованим (ЦДЗ) (і з тими, хто вирішує не звертатися до поліції, і з тими, хто намагається подолати наслідки насильства, пережитого у минулому) і зазвичай працюють з ними значно довше.

Обмежене надання цих послуг сьогодні та брак розуміння їхньої ролі означає те, що менше респондентів наголошувало на потребі їх поширити. Один респондент зазначив, що не надаються послуги потерпілим від сексуального насильства, хоч і є розуміння, що воно перетинається з домашнім насильством, а отже великі групи жінок залишаються без консультативної допомоги або підтримки.

Самозахист, навчання та освіта

Пекінська платформа рекомендує державам «*проводити навчання для потерпілих і потенційних потерпілих, щоб вони могли захистити себе та інших від подібного насильства*», тому заняття з самозахисту

35 Звіт Генерального секретаря ООН (2006 р.), п. 93.

для жінок – важлива, хоча й дещо занедбана форма боротьби проти насильства у низці європейських країн (Сейт та Келлі, 2003). Далі у Платформі зазначено, що держави мають підтримувати та посилювати роль посередницьких організацій, які можуть виявитися ключовими у процесі раннього виявлення випадків насильства та втручання³⁶. Освіта на багатьох рівнях, спрямована на суспільство в цілому, на жінок, яким потрібна допомога, а також на професіоналів, – ключовий елемент боротьби з насильством щодо жінок і спосіб його запобігання. Низка учасників наголосила на тому, що недоліки в цій сфері – один із найслабших елементів нинішньої системи надання послуг. Утім практично всі міжнародні документи наполягають на важливості навчання професіоналів. Відповідно, стандарти мають розв'язати це важливе питання.

Програми для кривдників

Ідею роботи з правопорушниками, винними в домашньому насильстві, спрямовану на те, щоб змусити їх відповідати за свої дії та змінити їхнє бачення гендерних стосунків, підтримали Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок, Пекінська платформа та звіт Генерального секретаря ООН³⁷. Стандарти, в рамках яких таким програмам пропонують працювати, визначили пріоритетом безпеку жінок і дітей.

Як уже зазначено, європейські методи боротьби проти насильства ширші, а послуги, перелічені нижче, – це ключові елементи боротьби проти насильства щодо жінок у деяких державах.

Проекти втручання

Такі міжвідомчі проекти вперше з'явилися в Австрії; сьогодні вони набули значного поширення в німецькомовних і деяких східноєвропейських країнах. Працюючи на системному рівні, розробляючи протоколи та надаючи випереджувальні адвокаційні послуги, вони забезпечують кращий захист жінок і дітей, а також зв'язок між відомствами для забезпечення належного «кошика ресурсів» (Сен, 1998).

Аутріч

Це також випереджувальний підхід, коли проект або служба намагаються ідентифікувати потерпілих у межах певної спільноти, які ще не дістали доступу до підтримки. Ним часто користуються для залучення «складнодоступних» груп. У цьому сенсі аутріч створює шлях для того, щоб надати справжній доступ до послуг для мігранток, жінок з інвалідністю, жінок у сільській місцевості, залучених до сексіндустрії, а також жінок-ув'язнених.

Нинішній стан надання послуг в Європі

Одне з ключових завдань цього дослідження – окреслення видів послуг, які надаються в усій Європі. Це дозволить сформулювати базу для вивчення того, що сьогодні існує, і сфер, де потрібно впровадити стандарти. Ми звернулися до національних координаторів і ГО з питаннями не тільки щодо надаваних послуг, але й також щодо їх кількості. Більшість респондентів зазначила, що визначення обсягу надання послуг у їхній країні – складне завдання, й лише кілька з них змогли скористатися оцінкою потреби, отриманою або в рамках досліджень, або в рамках оцінювання, хоча проведення такого аналізу було заплановане (або вже проводилося) у чотирьох країнах. Також відмічено, що значна перешкода для оцінення потреб – брак спільної методології.

Також важливо зазначити, що деякі служби надають інтегровані послуги, пропонуючи комбінацію різних послуг (наприклад, притулок, аутріч, адвокацію та психологічне консультування) та/або працюючи з усіма формами насильства. Проте мапування таких послуг – дуже складне завдання, навіть у межах держав, і тому не було метою цього дослідження.

Серед усіх видів допомоги найпоширеніші (існують у 90% держав-учасниць), за відповідями респондентів, такі: притулки; консультаційні та адвокаційні послуги, телефони довіри. Далі йдуть такі послуги (наявні у 60-80% країн): психологічне консультування, проекти втручання, програми для правопорушників, а також жіночі центри. Менш розповсюджені групи самопідтримки (n=19) та аутріч (n=14). Показово те, що, за даними інтерв'ю, кризові центри для постраждалих від зґвалтування чи центри консультативної допомоги зґвалтованим існують лише у 12 державах (33% тих, хто надав відповіді). Такі дані підкреслюють відносний брак послуг, зорієнтованих на постраждалих від сексуального насильства, та важливість виправлення цієї ситуації з метою виконання обов'язків з метою дотримання вимог щодо

36 Стратегічна мета D1, пар. 125 (g) та (f) Пекінської платформи (Strategic Objective D1 para 125 (g) and (f)).

37 Рекомендація Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок №19, пар. 24 (r) (iv) (CEDAW Committee Recommendation No. 19 para 24 (r) (iv)) ТА Стратегічна мета D1, п. 125 (j) Пекінської платформи (Beijing Platform Strategic Objective D1 para 125 (j)), підтримана Генеральним секретарем ООН у п. 80 його звіту.

належного рівня турботи.. Ще менше уваги приділяється шкідливим традиційним звичаям (злочини, що вчиняються в ім'я честі, примусові шлюби та ушкодження жіночих статевих органів). Лише приблизно чверть респондентів стверджувала, що ситуація така тому, що в цьому немає потреби з огляду на розмір або структуру груп мігрантського населення. Респондентів запитували про надання послуг постраждалим від сексуального домагання; багато з них вважали, що це частина послуг для постраждалих від сексуального насильства або щось, що потрібно вирішувати на робочих місцях із використанням органів з розгляду індивідуальних трудових спорів чи шляхом проведення розслідувань.

Інформація про наявність певної послуги небагато говорить про обсяг її надання, а отже й про те, який відсоток жінок і дітей має до неї доступ. У таблиці 2, нижче, наведено дані про кількість послуг, наявних у державах-учасниках, і вказано, з якими формами насильства вони працюють. Таблиця демонструє, що між державами існують значні відмінності, у деяких з них є лише один притулок, тоді як в інших їх понад 100. Таблиця також підтверджує припущення про брак послуг підтримки, спрямованих на потерпілих від сексуального насильства. У форматі таблиці неможливо відобразити відношення між кількістю послуг і розміром населення. Ми вивчали це питання і виявили, що менший розмір населення не завжди означає, що надаватиметься значно менше послуг. Так само й відносний добробут країни не завжди означає, що надаватиметься більший обсяг послуг. Це дозволяє припустити, що деякі уряди краще реагують на проблеми, порушені ГО та в рамках міжнародної політики щодо забезпечення ширшої доступності послуг підтримки. Наголос на домашньому насильстві в рамках національної та європейської політики також відіграв роль у занебанні послуг, спрямованих на підтримку потерпілих від сексуального насильства та шкідливих традиційних звичаїв.

Таблиця 2. Рівень надання послуг державами, за кількістю послуг та форм насильства, з якими вони працюють

	Притулки	Телефони довіри ¹	Консультації/Адвокація	Психологічне консультування ²	Проекти втручання ³	Програми для правопорушників ⁴	Жіночі центри	КЦЗ	Аутріч ⁵
невідомо	06		05	07	02	04	06	02	
жодного	02	02							
1	04	10	01	01	01	06	01	02	02
2–5	06	11	07	05	02	04	05	02	02
5+		3							
6–10	06		1	01	01	03	01	02	
11–20	03		1	03	03		02	02	
21–40	03		1	02		01	02		
40+	05							02	
ДН	18	19	04	04	05	13	05		03
ДН/СН	14		04	04	02	02	01	03	01
СН		07		02		01		07	
НЩЖ	03	05	02	08	01		05		
ЗП		05							
УЖСО/ШТЗ		1							

КЛЮЧ: ДН=тільки домашнє насильство; ДН/СН=домашнє і сексуальне насильство; СН=тільки сексуальне насильство; НЩЖ=усі форми насильства щодо жінок; ЗП=загальні послуги для потерпілих; УЖСО/ШТЗ=ушкодження жіночих статевих органів/шкідливі традиційні звичаї.

1. Дев'ять реципієнтів також вказали наявність місцевих телефонів довіри.
2. Десятеро вказали, що психологічне консультування інтегровано з іншими видами послуг.
3. Чотирнадцять вказали, що міжвідомчі зв'язки та мережі недорозвинені.
4. Двоє респондентів також вказали, що існують консультативні центри для чоловіків.
5. Четверо вказали, що притулки займаються розповсюдженням інформації.

Хоча учасникам були надані визначення кожного виду послуг, коли йшлося про таку категорію, як домашнє і сексуальне насильство, деякі з них говорили про те, що притулки працювали із ситуаціями зґвалтувань у шлюбі/сексуального насильства з боку теперішнього чи колишнього партнера, вказуючи, що теоретично ці служби могли б допомагати потерпілим від сексуального насильства. Водночас притулки у країнах Північної Європи комплексніші, а їхні послуги доступні для будь-якої жінки, постраждалої від насильства з боку чоловіків. Учасники не завжди могли відрізнити категорію «Консультаційні та адвокатські послуги» від послуг, які надають телефони довіри, притулки та кризові центри для постраждалих від зґвалтування, а кілька учасників інтерпретували цю категорію як надання юридичної допомоги. Дані щодо самодопомоги були обмежені, й тому їх не внесено в цю таблицю.

Роздуми щодо розподілу послуг

Лише невелика кількість респондентів стверджувала, що мають достатню кількість послуг, і це не дивно з огляду на те, що переважна кількість служб зосереджена у міській місцевості, а іноді тільки в столицях. Хоча вони надають послуги значній кількості населення, за винятком телефонів довіри, вони недоступні широким верствам жіночого населення. Що стосується притулків, це правило не абсолютне, бо деякі жінки готові до того, щоб переїхати для власного забезпечення.

В Європі є кілька дуже маленьких країн – як з географічного боку, так і зважаючи на кількість населення; одночасно є й країни з великими земельними масивами і розпоросеним населенням. Хоча обсяг земельних масивів і розподіл населення впливають на наявність і доступність служб підтримки, жоден із цих чинників не повинен перетворитися на виправдання щодо надання обмеженої кількості послуг. Те саме стосується й сільських/віддалених спільнот.

Держави з федеральними структурами й кількома мовами також мають упевнитися в тому, що надання послуг не викривлене і не шкодить жінкам, які проживають на всій території країни. Деякі респонденти стверджували, що несправедливий розподіл послуг може особливо гостро відчуватися в державах з федеральним устроєм, за якого регіональні уряди можуть по-різному ставитися до питання пріоритетності боротьби з насильством щодо жінок³⁸. Лише чотири держави виявилися спроможними представити приклади послуг, розроблених з урахуванням потреб жінок з меншин або/та жінок з особливими потребами.

Кілька респондентів наполягали на тому, що неправильно розміщувати послуги, особливо притулки, в сільській місцевості, тому що там важко підтримувати конфіденційність. Водночас велика кількість жінок проживає далеко не тільки від ГО, але й від відділків поліції та лікарень. Шведська модель кризового центру дозволила створити «безпечні будинки» в сільській місцевості для короткострокового проживання по всій країні. Будь-яку жінку, якій потрібне безпечне житло на довший строк, можуть перевезти до притулку, розташованого у місті. Існує нагальна потреба розроблення підходів до того, як зробити послуги підтримки доступнішими для осіб, які проживають у малонаселених місцевостях; це означає, що, можливо, передусім потрібно буде вкладати більше коштів у телефони довіри, аутріч роботу та групи онлайнної підтримки, і вони охоплюватимуть ширше коло форм насильства щодо жінок (Шулер та ін., 2008).

Існують переконливі свідчення, зібрані на ранніх етапах виконання проекту, що інструмент оцінювання потреб необхідний у всіх країнах Європи, бо майже ніхто з наших респондентів не знав про наявність систематичного аналізу поточних потреб у підтримці, проведеного серед потерпілих від насильства, які пережили його нещодавно або давно в їхніх країнах. Скоріше можна говорити про те, що надання послуг розвивалося природно, але нерівномірно, й від початку на нього впливали потужність, ресурси та настанови національних жіночих рухів, а згодом і примхи та мода серед донорів, спонсорів чи наразі вже європейська й міжнародна політика та пріоритети національних урядів. Наприклад, кілька респондентів з Центральної та Східної Європи зазначили, що навіть якби вони хотіли організувати служби, які б працювали з усіма формами насильства щодо жінок, сьогодні спонсорів цікавить лише домашнє насильство та торгівля людьми. Інші також говорили про певну специфіку своїх країн.

У діяльності, спрямованій на запобігання домашньому насильству та боротьбу з ними, домінують організації та органи, які працюють у сфері алкоголізму та зловживання алкоголем, що ними часто керують чоловіки [ГО].

Уряд доклав значних зусиль для того, щоб створити притулки. Проте в результаті багатьма притулками керують організації, які ніколи до того не працювали в сфері гендерного насильства [ГО].

Низка респондентів прокоментувала небажання (а іноді й неприхований спротив) їхніх урядів приймати права людини та гендерний аналіз насильства, що його сьогодні підтримує Організація Об'єднаних Націй. У деяких випадках це знайшло вираження у створенні несприятливих обставин для роботи жіночих ГО.

Наслідок цих процесів – нерівномірний розподіл послуг усередині країн і поміж ними, а також нерівномірна робота з різними формами насильства. Буде неточно говорити про «європейську лотерею», бо те, в якій частині країни проживає жінка, визначає не тільки те, який вид підтримки їй доступний, але й те, чи підтримка є взагалі. Доступність служб – з огляду на їхню кількість та географічний розподіл – усе ще серйозна проблема. Запропоновані мінімальні рівні надання послуг покликані розв'язати саме її.

38 У проекті, виконаному нещодавно (Кой, Келлі та Фoord, 2007), були використані цифрові техніки мапування, що дозволило проілюструвати нерівномірний розподіл служб поміж націями та регіонами в Об'єднаному Королівстві (див.: endviolenceagainstwomen.org.uk).

Поточні рекомендації

У звіті Генерального секретаря ООН перелічено такі керівні принципи надання послуг³⁹:

- сприяння добробуту, фізичній та економічній безпеці потерпілих та уповноважування жінок на подолання численних наслідків насильства, щоб будувати своє життя по-новому.
- Відмова від ідеологій, які виправдовують чи пробачають насильство, скоєне чоловіками, чи звинувачують потерпілих від насильства.
- Наділення жінок правом контролювати своє життя.
- Забезпечення потерпілим доступ до відповідних служб і надання можливості вибору тієї форми допомоги, яка надається з урахуванням конкретних потреб жінок, які стикаються з численними проявами дискримінації.
- Забезпечення такої форми допомоги, за якої особи, що надають послуги, мають необхідну кваліфікацію, враховують гендерні чинники, пройшли спеціальне навчання та виконують свою роботу відповідно до чітко сформульованих директив, протоколів і кодексів етики, а також, по змозі, набираються з-поміж жінок-спеціалістів.
- Збереження конфіденційності та недоторканності особистого життя потерпілої.
- Співпраця та координація з усіма іншими дотичними службами.
- Моніторинг і оцінення надання послуг за участю споживачок послуг.

Більшість європейських стандартів, визначених учасниками, створили певні постачальники послуг. Серед них – притулки та мережі притулків, центри психологічного консультування, центри втручання (тільки в Австрії), центри юридичної допомоги (тільки в Колишній Югославській Республіці Македонії) та телефони довіри (тільки в Україні), а також програми для правопорушників (тільки в Австрії та Об'єднаному Королівстві). У деяких державах уряд вимагав дотримання стандартів, і це було вимогою для визнання/фінансування, хоча ГО ніколи не діставали допомоги для впровадження цих стандартів. Коли ГО входили у певну мережу, це приводило до підписання кодексів етики та критеріїв членства (стандартів у момент формування), наприклад, як у разі мережі кризових центрів для постраждалих від зґвалтування (Ірландія). «Керівництвом для притулків» мережі «Жінки проти насильства в Європі» (WAVE) користувалася низка ГО, але стандарти у більшості країн ще не стандартизовані, особливо коли не існує механізму співпраці між ГО. Також висловлено занепокоєння щодо нав'язування стандартів маленьким/недофінансованим ГО, у яких немає ресурсів їх втілити.

Учасники надали кілька прикладів стандартів, охоплених у юридичних документах, планах дій або у рамках державного фінансування:

- юридичні обов'язки надавати житло потерпілим покладено на місцеві муніципалітети, при цьому є критерії допуску та вимога анонімності (данський Об'єднаний закон про соціальні послуги від 2007 р.);
- якісні стандарти, розроблені спільно з ГО, застосовні до всіх послуг, у тому числі до інфраструктури, міжвідомчої співпраці, мережування та оцінювання (Люксембург);
- фінансування урядом розроблення стандартів інтегрованих послуг у сфері домашнього та сексуального насильства (Англія);
- стандарти міжвідомчої співпраці з потерпілими та правопорушниками (Польща), міжвідомчі рекомендації щодо сексуального насильства (Ірландія), міжвідомчі стандарти щодо захисту дитини (Норвегія);
- стандарти для державних притулків – домашнє насильство та торгівля людьми (Колишня Югославська Республіка Македонія, Боснія та Герцеговина);
- стандарти розміщення притулків (Португалія).

Існують значні відмінності між тим, які стандарти згадують національні координатори та ГО, що представляють ту саму країну, а це дозволяє говорити про брак інформації серед ГО та державних органів щодо діяльності одні одних. Наразі принаймні 17 держав-учасниць розробляють національні стандарти, але на загал ситуація фрагментована постійно змінюється. У подальших розділах окреслено ті пропозиції, на які ми спиралися, розробляючи власні пропозиції.

³⁹ Див. пар. 321, п. 91.

Розділ 3.

Джерела стандартів

Основні положення загальних стандартів містяться у всеосяжних рекомендаціях Ради Європи, Організації Об'єднаних Націй та Європейського Союзу. Ми також значною мірою спиралися на поточний проект, впроваджуваний в Англії, в рамках якого розробляються пропозиції щодо мінімальних стандартів роботи з усіма формами домашнього та сексуального насильства⁴⁰.

Практично всі виявлені стандарти зосереджуються на тому, що вважається найпоширенішими формами насильства щодо жінок, а саме на домашньому та сексуальному насильстві⁴¹. З урахуванням браку політичних рішень і служб, спрямованих на інші форми насильства щодо жінок у багатьох країнах Європи, що виявлено завдяки Аналітично-оглядовому дослідженню та підтверджено в цьому дослідженні, це не дивно. З іншого боку, багато ключових положень, наведених нижче, можна використовувати як у роботі з усіма видами насильства, так і з контекстами, у яких воно відбувається; адаптація до місцевих умов – питання того, як їх впроваджувати або як планувати їх впровадження.

Наведені нижче теми – це ті сфери, в яких досягнуто максимального консенсусу з огляду на дані, отримані упродовж 2–4 етапів дослідження. Отже, ми скористалися ними як основою для розроблення базових стандартів.

Конфіденційність.

Безпека та повага до користувачок послуг і персоналу – в рамках «культури довіри»/концепції підтримки потерпілої/жертви.

Доступність: забезпечення того, щоб усі жінки мали доступ до послуги незалежно від того, де вони проживають та які обставини їхнього життя. Сюди входять потреби специфічних груп: мігранток, молоді, жінок з особливими потребами, жінок, які проживають у сільській місцевості або є внутрішньо переміщеними особами.

Наявність: кризова, середньострокова чи довгострокова послуги (вони всі потрібні), доступні цілодобово, без вихідних із моментальним убезпеченням. Цю умову можна виконати по-різному, наприклад, скориставшись системою «за вимогою».

Послуги мають надаватися безплатно.

Служби мають спиратися на гендерний аналіз насильства щодо жінок, із розумінням того, що воно є одночасно і причина, і наслідок нерівного становища жінок.

Послуги підтримки та втручання мають спиратися на принципи уповноважування та самостійності.

Спеціалізовані послуги жінкам мають надавати жінки.

Необхідно визнавати досвід сектора, що спеціалізується на боротьбі з насильством щодо жінок, та розвивати його шляхом навчання.

Комплексні послуги – робота з усіма формами насильства щодо жінок та/або задоволення потреб – це хороший підхід. Їх можна надавати за принципом «єдиного вікна» (мультидисциплінарні команди, жіночі центри) або «універсальної особи» (правозахисники, які забезпечують реалізацію прав).

Міжвідомча координація, формування ланцюгів втручання та процесів переадресації, а також розроблення протоколів.

Тоді як останні два положення наголошують на важливості інтеграції підходів у сфері боротьби з насильством щодо жінок, значна більшість чинних стандартів стосується конкретних послуг. У подальших стандартах перше охоплено завдяки низці загальних принципів, й надалі ми детальніше досліджуємо основи, на яких побудовано пропозиції щодо конкретних послуг. Читачам варто звернути увагу на те,

40 Мережа притулків «Жіноча допомога» («Women's Aid», Англія), фінансована державою, співпрацювала з групою служб, які працюють у сфері протидії сексуальному насильству (зокрема й торгівлі людьми та ушкодженню жіночих статевих органів), з метою створення спільних ключових стандартів і стандартів щодо конкретних послуг. Узгоджений проект стандартів у найближчому майбутньому буде розповсюджений для проведення ширших консультацій.

41 Дослідження поширеності, нещодавно проведені у Франції та Німеччині, дійшли висновку, що сексуальне домагання – найпоширеніша форма насильства щодо жінок, але домашнє насильство і частіше служить об'єктом дослідження, і існує краща статистика щодо нього.

що, хоча ми, наприклад, говоримо про притулки в рамках боротьби із домашнім насильством, безпечне місце проживання та послуги підтримки також важливі для жінок, які намагаються вирватися із мережі торгівлі людьми, для дівчат, яким потрібен захист від сексуального насильства, примусових шлюбів та ушкодження жіночих статевих органів, і деколи випадках такі послуги їм надають.

Послуги у сфері протидії домашньому насильству

Значна більшість матеріалів про наявні стандарти стосується питань, пов'язаних із домашнім насильством, зокрема надання такої послуги, як притулок. Чинні стандарти переважно створили та втілили окремі постачальники послуг, або деколи мережі ГО. Також виявлено кілька державних стандартів, які часто впроваджуються державними притулками та/або використовуються для сертифікації притулків, організованих ГО.

Притулки⁴²

На додаток до ключових положень, окреслених вище, сьогоднішні стандарти для притулків дуже конкретні та деталізовані. Основна мета притулку – фізична безпека; можливість її забезпечення залежить від низки елементів: розташування притулку має зберігатися у таємниці, мають існувати практичні заходи безпеки стосовно того, хто може його відвідувати, а також сигнали тривоги на випадки вдирання. Як чітко впливає з документації організації WAVE, притулок – це «більше, ніж дах» (Жінки проти насильства в Європі, 2005). У ньому надається комбінація додаткових послуг: аутріч, адвокація, консультації, психологічне консультування, самодопомога, переселення та підтримка дітям.

Перешкоди, які унеможливають досягнення справедливого доступу, – це ресурси, потрібні для того, щоб знайти та обслуговувати приміщення, яке відповідає потребам жінок і дітей з інвалідністю, фінансування, необхідне для підтримки мігранток, особливо тих, хто вилучений з юридичної системи (часто через чинне імміграційне законодавство), з систем фінансової підтримки та соціальних послуг. В ідеалі у притулках також має надаватися прихисток жінкам, які страждають від психічних захворювань або залежності від хімічних речовин, а також жінкам із дітьми-хлопчиками старшого віку. Проте принципи безпеки та уповноважування означають, що всі ці групи не обов'язково мають розміщуватися разом, а забезпечення потреб деяких користувачок послуг вимагає пошуку додаткових ресурсів.

Притулки – єдина послуга підтримки, щодо якої в європейських інструментах є рекомендований стандарт забезпечення, встановлений на рівні одного місця або одного родинного місця на 7500-10000 душ населення⁴³. Ми визначаємо родинне місце так: одна доросла людина плюс середня кількість дітей; вочевидь, родинне місце потребує більшої кількості ліжок, аніж просто «місце», але це дозволяє визнати, що половина чи навіть більше осіб, що проживають у притулках, – діти. Декілька країн, невеликих за кількістю населення, стверджують, що ці стандарти не відображають їхні потреби, бо зависокі для їхньої ситуації, проте кілька держав сягнули цих стандартів і навіть перевищили їх. Декілька країн зібрали дорозумову базу (а не просто цифри щодо наповненості притулків) на підтримку цього стандарту.

Уповноважування вважається невід'ятним принципом такої послуги, як притулок, і охоплює як інформацію, необхідну для того, щоб користувачки послуг змогли ухвалювати рішення, так і середовище та методи роботи всередині притулку. Основне завдання – надати змогу користувачкам відновити контроль над власним життям, тому необхідно докладати зусиль, щоб патріархальний контроль з боку партнера-кривдника не заміщувався інституційним. Один із аспектів уповноважування – знання та розуміння, надання можливостей зрозуміти сутність насильства завдяки гендерному аналізу, якій підважує і звинувачення потерпілої, і вибачення правопорушників. Один із потужних наведених учасниками прикла-

42 Хоча в англійських країнах Європи використовується термін «refuge» («сховок»), у багатьох інших європейських країнах його перекладено як «shelter» («притулок»), останній термін також використовується в Північній Америці. Ці два терміни взаємозамінні. В українській мові використовується термін «притулок» як усталеніший. – Прим. ред.

43 Рада Європи, Група спеціалістів з протидії насильству щодо жінок (1997 р.), «Фінальний звіт щодо заходів EG-S-VL, зокрема План дій з протидії насильству щодо жінок» (Council of Europe, Group of Specialists for Combating Violence against Women (1997), *Final Report of Activities of the EG-S-VL including a Plan of Action for combating violence against women*, Strasbourg); Резолюція Європарламенту щодо насильства щодо жінок (EU European Parliament Resolution on Violence Against Women (1986) Doc. A2-44/86 OJ. Стор. 176). Конференція ЄС щодо насильства щодо жінок, Кельн (1999). Рекомендації форуму експертів (EU Conference on Violence Against Women Cologne (1999). Expert Forums Recommendations); Австрійське головування в Раді Європейського Союзу (1998), Конференція експертів «Поліція у боротьбі з насильством щодо жінок», Баден (EU Austrian Presidency of the Council of the European Union (1998), Conference of Experts – *Police Combating Violence Against Women*, Baden); Рекомендації експертної зустрічі ЄС стосовно насильства щодо жінок (1999 р.), Ювяскюля, Фінляндія (EU Expert Meeting on Violence Against Women Recommendations (1999) Jyväskylä, Finland).

дів підходу уповноважування є те, що всі правила та норми формулюються позитивною та інклюзивною мовою, а не мовою утиску. Правила не повинні відтворювати обмеження руху – частий елемент примусового контролю з боку правопорушників. Інклюзивні принципи також передають притулкам відповідальність за роботу з нерівністю між жінками для забезпечення того, щоб деяких користувачок послуг не було вилучено з діяльності програм через дискримінаційні погляди інших. Знов-таки, те, як проводиться така робота, має спиратися на принцип уповноважування.

Багато чинних стандартів для притулків вказують на те, що вони мають бути незалежні від держави, політичних партій чи релігійних організацій, а також неприбутковими організаціями. Якщо фінансування визначає те, хто може скористатися притулком, а також його філософські основи та бажані наслідки, це означає, що самі ці ключові філософські стандарти дискредитовані. Один із поширених стандартів – передання керування притулками жіночим ГО, і цей стандарт виправданим як з боку потреб користувачок послуг, так і з позицій історичного досвіду.

Жінки, які постраждали від насильства, страждають від домінування та насильства, заподіяного їм мужчинами-партнерами. Тому важливо, щоб вони діставали підтримку та допомогу від жіноч-консультанток, які спеціалізуються в цій сфері (Жінки проти насильства в Європі, 2002).

Послуги для дітей вважаються надзвичайно важливим компонентом такої послуги, як притулок⁴⁴. Наявні стандарти вказують на те, що під час перебування дитини у притулку необхідно, щоб вона продовжувала навчатися, бажано відвідуючи ту ж школу, що й раніше, щоб існувало місце для перебування та ігор дітей, а у взаємодії між дорослими та дітьми мають використовуватися ненасильницькі методи виховання; крім того, необхідно розробити протокол захисту дітей для забезпечення права дітей на безпеку. Також життєво важливий компонент забезпечення їхнього добробуту та добробуту їхніх матерів – надання дітям змоги обговорювати їхнє занепокоєння, діставати психологічне консультування та формувати розуміння того, що таке насильство.

А що надання цієї послуги обмежене на всій території Європи, то це означає, що багато жінок, які переживають насильство, та їхні діти живуть в умовах, які не відповідають цим стандартам: вони послуги з надання житла, у центрі уваги яких добробут дітей або родинні проблеми, а також розв'язання проблеми з безпритульністю (також див. Аналітично-оглядове дослідження). Вони не ідеальні, і без винятків у центрі їхньої уваги мати або дитина, замість уваги до обох, що має бути основою діяльності притулків.

Програми для кривдників

Поступово зростає кількість досліджень про програми для кривдників, спрямованих на осіб, що скоюють домашнє насильство, а експертні групи Європейського Союзу розробляють відповідні рекомендації. Робота з особами, що скоїли сексуальні порушення, проводиться у сфері психології та корекції і обмежується тими особами, які були засуджені, про що тут не йдеться.

Найдетальніші стандарти та протоколи для таких програм розроблено в Об'єднаному Королівстві та у Сполучених Штатах Америки. Також вказувалося на те, що в деяких постачальників послуг в обох країнах можуть бути власні стандарти. Аналітично-оглядове дослідження вказує на те, що наразі тривають дискусії, чи має участь у програмах для кривдників бути добровільна, чи вона має призначатися судовим рішенням. Більшість експертів погоджуються з тим, що потрібні обидва підходи, бо те, що лише невеликій кількості кривдників ухвалюють вирок, усе ще дійсність на всій території Європи. Мінімальні стандарти мають впроваджуватися в обох випадках з урахуванням того, як кривдники потрапляють до програм, та можливих санкцій у разі невідвідування програми. Ці корекційні програми не можна використовувати як альтернативу каральним санкціям, особливо з огляду на те, що ці санкції можуть підштовхнути до завершення своєї участі в такій програмі.

Визнано хороший метод – забезпечення того, що кривдники беруть на себе відповідальність за свою поведінку, визнання безпеки жінок і дітей пріоритетом, а також паралельні проекти з підтримки теперішніх і колишніх партнерок. Верховенство безпеки жінок і дітей – фундаментальний стандарт, з якого витікає низка стратегій і методів роботи, зокрема й обмеження принципу конфіденційності стосовно кривдника.

Домашнє насильство – це громадська, а не приватна справа. Безпека та добробут осіб, які пережили насильство, має передувати спробам утримати родину як єдине ціле. Необхідно визнати, що права

⁴⁴ Розгорнуті стандарти щодо надання послуг психологічного консультування та послуг судово-медичної експертизи дітям, постраждалим від сексуального насильства, поза межами цього проекту, тому їх не внесено в огляд літератури.

жінки як людини на свободу від насильства та зловживань – це її індивідуальне право, а не тільки її право як матері⁴⁵.

Мінімальні стандарти для роботи з кривдником означають, що родинне консультування, медіація чи примирення, а також керування гнівом не підходять послуги у сфері боротьби з домашнім насильством, зокрема в роботі з кривдниками (RESPECT, 2004)⁴⁶.

Проекти втручання

Проекти втручання вперше розроблено в Австрії та Німеччині; вони європейський варіант моделі Дулута, розробленої у Сполучених Штатах Америки (Логар, 2005; Сейт, 2005). Завдяки визнанню цієї практики перспективною⁴⁷ та її поширенню шляхом проведення навчань та обмінів, сьогодні «австрійську модель» уже впроваджено в низці європейських країн та адаптовано до їхніх умов. Австрійський уряд розробив стандарти цієї моделі, підтверджені оцінюваннями, проведеними в Німеччині. Багато ключових положень, про які йшлося раніше, підтверджено в цих стандартах, зокрема особливу увагу приділено необхідності міжвідомчої координації, протоколів і випереджувальної діяльності.

Сексуальне насильство

Відбиваючи обмеженіший розвиток послуг у сфері сексуального насильства, стандарти щодо цієї форми насильства менш поширені, вони рідко трапляються в Європі поза окремими центрами з високим рівнем професіоналізму. Єдині винятки – це Ірландія та поточний проект в Об'єднаному Королівстві. Тому ми скористалися додатковими стандартами послуг, розробленими в США, Австралії та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ). Тоді як невелика кількість респондентів вважає, що домашнє та сексуальне насильство часто пов'язані, було б помилкою припускати, що постачальники послуг у сфері боротьби з домашнім насильством можуть працювати (і працюють) у сфері сексуального насильства. Останні дослідження свідчать, що такі припущення некоректні (Ульман і Таунсенд, 2007), навіть якщо правопорушник – близький знайомий. Навіть якби така ситуація дійсно існувала, це все одно призвело б до того, що жінки, постраждали від інших категорій правопорушників, лишилися б без захисту чи підтримки.

Медичний та судовий компоненти боротьби з сексуальними нападами потребують додаткових стандартів, заснованих на повазі до гідності та тілесної цілісності потерпілої. Психологічні наслідки, що розвиваються в результаті сексуального насильства, а отже й необхідна підтримка також потребують уваги. Хоча специфічні стандарти щодо дітей, потерпілих від такого насильства, не предмет цього проекту, необхідно перевірити, чи доступні відповідні послуги неповнолітнім особам.

Кризові центри для постраждалих від зґвалтування

Єдине європейське джерело стандартів у цій сфері – Звіт групи спеціалістів Ради Європи за 1997 р.⁴⁸, а також Ірландська мережа кризових центрів для постраждалих від зґвалтування та Об'єднане Королівство. Стандарти охоплюють оцінення безпеки, зокрема й у кризових ситуаціях (наприклад, спроби самогубства та самоушкодження). Деякі зі стандартів наголошують на необхідності передати контроль над контактом користувачці послуг, а інші (в основному розроблені в Сполучених Штатах та Австралії) говорять про необхідність випереджувального підходу для «забезпечення безперервності догляду, безпеки та доступу до послуг підтримки упродовж кризового періоду».

Доступ і наявність стандартів значно складніше забезпечити у разі кризових центрів для постраждалих від зґвалтувань, бо їх фінансують значно гірше за притулки, і вони часто покладаються на волонтерів для забезпечення діяльності телефонів довіри. Нещодавні дослідження, проведені в Об'єднаному Королівстві, демонструють, що, за винятком Шотландії, кількість кризових центрів для постраждалих

45 Рекомендації експертної зустрічі ЄС, Ювяскюля (1999 р.) (Recommendations of EU-Expert Meeting in Jyväskylä (1999)), Рекомендації щодо хороших методів у рамках розроблення програм для винуватців у домашньому насильстві (Recommendations for good practice in developing programmes for perpetrators of domestic violence).

46 Хоча кривдники можуть розпочати лікуватися від хімічної/алкогольної залежності чи поведінкових проблем на будь-якому етапі участі у програмі для кривдників чи одночасно з початком участі у ній, ця програма не місце для надання таких лікувальних послуг.

47 Конференція ЄС щодо насильства щодо жінок, Кельн (1999 р.). Рекомендації форуму експертів (EU Conference on Violence Against Women Cologne (1999) Expert Forums Recommendations).

48 Рада Європи, Група спеціалістів з протидії насильству щодо жінок (1997 р.), «Фінальний звіт стосовно заходів EG-S-VL, зокрема План дій з протидії насильству щодо жінок» (Страсбург, Рада Європи, 1997 р.) (Council of Europe, Group of Specialists for Combating Violence against Women, Final Report of Activities of the EG-S-VL including a Plan of Action for combating violence against women (Strasbourg, Council of Europe, 1997)).

від зґвалтувань знизилася, а багато з тих, що лишилися, працюють нестабільно. У разі регіонів з низьким рівнем ресурсів це означає, що багато центрів можуть запропонувати лише мінімальну кількість послуг (Кой, Келлі та Фoord, 2007).

Центри консультативної допомоги зґвалтованим/Спеціалізовані медичні послуги

Джерело стандартів стосовно цього спектру послуг є Всесвітня організація охорони здоров'я, Австралія, Сполучені Штати Америки та Об'єднане Королівство. На європейському рівні про медичних працівників, які працюють у сфері боротьби з сексуальним насильством, говорили під час проведення Ювяскюльського експертного форуму ЄС (EU Jyväskylä Expert Forum), який рекомендував навчати медичних працівників проводити судово-медичну експертизу. Стандарти ВООЗ⁴⁹ значно ширші, проте конкретика проведення судової експертизи виходить за межі цього дослідження⁵⁰.

Нові положення, озвучені щодо цих послуг, – поінформована згода та надання користувачкам послуг контролю над рішеннями щодо судової/медичної експертизи, повідомлення, лікування, переадресації та змісту медичної документації. Під час навчання медичних працівників необхідно наголошувати на праві користувачки послуг на гідне ставлення до неї, на її праві діставати належні медичні послуги, зокрема й посткоїтальну контрацепцію, профілактику ВІЛ, а також, при потребі та бажанні, аборт. В ідеалі всі експертизи та лікування мають проходити в одному спеціалізованому закладі.

Потерпілі від сексуального насильства мають діставати допомогу за тими самими стандартами, незалежно від обставин сексуального нападу.⁵¹

Надзвичайно важливий стандарт, пов'язаний із питаннями безпеки та гідності, полягає в тому, що медичними працівниками мають бути жінки. Кілька респондентів також згадували про те, що обстеження та медичні звіти мають бути безплатні. Рекомендації ВООЗ також вказують на те, що медична довідка має надавати користувачці послуг право подати кримінальну скаргу або вимагати компенсації упродовж 20 років після того, як її надали (так надаючи жінці значний час для вирішення, чи вона хоче скористатися цією можливістю, чи ні). Хоча неможливо створити спеціалізовані центри в сільських і малонаселених регіонах, існують міжнародні приклади мобільних послуг, персонал яких є медсестри зі спеціальною судово-медичною освітою (Келлі, 2008).

Інші послуги

У цьому розділі ми зібрали стандарти, пов'язані з послугами, не специфічними для боротьби з насильством щодо жінок. Наприклад, телефони довіри можуть працювати з усіма формами насильства щодо жінок (і домашнім, і сексуальним).

Телефони довіри

Ми виявили дуже обмежену кількість стандартів щодо телефонів довіри, й усі вони були розроблені на рівні європейських рекомендацій, а також американських моделей протидії домашньому та сексуальному насильству. Лише у двох країнах (Угорщині та Україні) існують окремі стандарти щодо телефонів довіри. Ці пропозиції наголошують на таких положеннях, як доступність, конфіденційність, інформація та переадресація.

49 ВООЗ (2003 р.) «Інструкції з медико-юридичного догляду потерпілих від сексуального насильства», Женева (WHO (2003) *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*, Geneva); ВООЗ/УВКБ ООН (2004 р.) «Клінічне лікування вцілілих потерпілих від насильства: Підготування протоколів для використання з біженцями та внутрішньо переміщеними особами. Зредаговане видання) (WHO/UNHCR (2004) *Clinical Management Of Rape Survivors; Developing Protocols for use with refugees and internally displaced persons*, Revised Edition).

50 Інструкції щодо судово-медичної роботи також підготувало Міністерство охорони здоров'я та у справах дітей Ірландії у 2006 р.: «Зґвалтування/Сексуальне насильство: Національні рекомендації щодо переадресації та проведення судово-медичної експертизи в Дубліні (Ірландія)» (Guidance on forensic practice has also been produced by Ireland, Department of Health and Children (2006) *Rape/ Sexual Assault: National Guidelines on Referral and Forensic Clinical Examination in Ireland*, Dublin, <http://www.icgp.ie/index.cfm/loc/6-14-3/articleId/17E8DE25-A6A3-02CA-3DCDBB88C6767C80.htm>).

51 NDCAWS/CASAND (2005 р.) «Медичні стандарти догляду за потерпілими від сексуального насильства» (*North Dakota Sexual Assault Medical Standards Of Care*) (Комітет з питань медичних стандартів у сфері сексуального насильства Північної Дакоти та Комітет у справах послуг для жінок, потерпілих від насильства, Північної Дакоти / Коаліція боротьби з сексуальним насильством Північної Дакоти (North Dakota Sexual Assault Medical Standards Committee and North Dakota Council on Abused Women's Services/ Coalition Against Sexual Assault in North Dakota)).

Консультування та адвокація

Ці форми послуг зазвичай інтегровано в роботу притулків, кризових центрів для постраждалих від зґвалтування та центрів допомоги зґвалтованим; проте їх також усе частіше інтегрують зі специфічними послугами, які надаються на рівні громади, наприклад в Об'єднаному Королівстві – в діяльність спеціалізованих судів у справах домашнього насильства (Кук та ін., 2004), а в Іспанії – у діяльність громадських жіночих центрів.

Європейські рекомендації вказують на те, що юридичні консультації мають бути безплатні, але основні джерела правозахисної діяльності розробили ГО, які працюють в Об'єднаному Королівстві у сфері протидії домашньому насильству,⁵² та мережі кризових центрів для постраждалих від зґвалтування з-поза меж Європи. Ключовий стандарт – це те, що правозахисник має діяти незалежно від системи кримінального правосуддя чи інших органів, передбачених законодавством, а в центрі його уваги має бути безпека.

Психологічне консультування

ГО, які спеціалізуються на наданні послуг психологічного консультування, мають специфічні стандарти принаймні у трьох країнах (Австрії, Об'єднаному Королівстві та Колишній Югославській Республіці Македонії), але найпоширеніші в літературі американський та австралійський стандарти. У багатьох країнах також існують професійні стандарти щодо кваліфікованих консультантів, але їх вивчення не завдання цього дослідження.

Наголошується на тому, що ключові є принципи конфіденційності та уповноважування, або «моделі прав потерпілої», на тлі різноманітних моделей оцінення та надання коротко- та довгострокової підтримки. Доступність цих послуг цілком залежить від наявності фінансування, деякі служби мають обмежуватися наданням 10 сесій, а деякі говорять про те, що їхні списки очікування неприйнятні. Стандарти, розроблені в Північній Америці, рекомендують написати індивідуальний план дій з користувачкою послуг та вказати в ньому основні проблеми, які необхідно розв'язати⁵³.

Аутріч

Ми знайшли стандарти аутріч роботи лише в одному північноамериканському джерелі⁵⁴, і вони по суті варіації вже окреслених ключових положень. Аутріч – це основний метод встановлення контактів із тими користувачками, яким інакше буде складно дістати доступ до будь-якої служби підтримки, наприклад з жінками з інвалідністю, жінками-ув'язненими, а також жінками, залученими у сексіндустрію⁵⁵.

Правозахисні органи

Хоча спочатку стандарти щодо діяльності правозахисних органів не були частиною цього проекту, увага, яку координатори та ГО приділили цьому питанню, змусила нас розглянути і його. Огляд літератури також дозволив виділити значну кількість європейських рекомендацій щодо поліції, прокурорів, суддів і мирових суддів. Їх розробляли з урахуванням занепокоєння, пов'язаного з питанням поводження з потерпілими, і наголосу на принципі притягнення правопорушника до відповідальності. Знов-таки, більшість європейських стандартів стосується домашнього насильства. Нижче наведено ключові положення. Ми розробляємо запропоновані стандарти на основі цих принципів.

- Злочини у сфері насильства щодо жінок мають розглядатися так само серйозно, як і інші насильницькі злочини. Деякі говорять про те, що напади з боку близького знайомого/члена родини мають розглядатися як обтяжливий чинник⁵⁶.
- Персонал судової системи має пройти ґрунтовне навчання з насильства щодо жінок.
- Починаючи з 1980-х років, у європейських рекомендаціях йдеться про те, що в кожному поліційному відділку має бути принаймні один інспектор, який спеціалізується на питаннях домашнього

52 Також див. веб-сторінку організації CAADA, <http://www.caada.org.uk/>.

53 Коаліція Південної Кароліни проти домашнього насильства та сексуальних нападів (без дати) "Стандарти та результати надання послуг для центрів роботи з жертвами сексуального насильства" (South Carolina Coalition Against Domestic Violence and Sexual Assault (undated) *Service Standards and Outcomes for Sexual Assault Centres*).

54 Там само.

55 Існують протоколи з аутрічроботи з жінками, залученими у сексбізнес, розроблені організацією EUROPAP; проте вони не стосуються напряду насильства щодо жінок.

56 Див., наприклад, документи Ювяскюльської експертної зустрічі ЄС (EU Juväskylä Expert Forum) та австрійські моделі втручання (Austrian Models of Intervention).

насильства, і один, який спеціалізується на питаннях сексуального насильства⁵⁷. За австрійською ж моделлю втручання, необхідно створювати спеціалізовані слідчі відділи.

- Хоча сьогодні є загальна підтримка прагнення припинити безкарність, яка захищала більшість правопорушників від правових санкцій, існує потенційний конфлікт між потребою переконати тих потерпілих/свідків, хто не бажає, все ж свідчити та принципами уповноважування. Баденська експертна конференція, що відбулася у грудні 1998 р. прокоментувала це так:

Кримінальне провадження має повною мірою брати до уваги інтереси потерпілих від насильства для того, щоб заохотити їх брати участь у провадженні добровільно та активно.

Рекомендації для прокурорів, розроблені в Об'єднаному Королівстві, корисні в цьому контексті:

Рішення, чи вмовляти потерпілу від домашнього насильства брати участь у судових засіданнях проти її волі, вимагає значної чуйності та обережності. У багатьох випадках відмови від участі в судових засіданнях примус не адекватне рішення. Примушена жертва скоріше за все буде поводити себе ворожо щодо прокурора і врешті-решт або відмовиться свідчити взагалі, або надасть такі свідчення, що негативно вплинуть на справу звинувачення. Важливо, щоб державні прокурори були спроможні визначити, коли саме можна застосувати примус. Для цього вони мають упевнитися, що їхні рішення базуються на інформації, наданій поліцією щодо можливої реакції потерпілої на примус, та на її погляді стосовно своєї особистої безпеки⁵⁸.

- Охоронний судовий наказ, який вимагає, щоб правопорушник покинув родину, особливо якщо до його виконання може долучитися поліція, є основою захисту та безпеки⁵⁹. В Аналітично-оглядовому дослідженні вказується:

У разі, коли повноваження виселяти особу з житла надані лише органам прокуратури чи судам, мета цього заходу – моментальне забезпечення тимчасової безпеки – втрачається, а заборонні накази практично ніколи не видають. Права чоловіків, звинувачуваних у скоєнні насильства, можна забезпечити, поставивши вимогою, щоб поліційні ордери на постійній основі затверджував відповідний орган упродовж трьох днів, або встановивши механізм швидкого судового реагування (Аналітично-оглядове дослідження, 2006, стор. 38).

Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок ООН під час перегляду справи, поданої за додатковим протоколом, ухвалив таке рішення: «Право жінки як людини на життя та фізичну і психологічну цілісність не може бути скасоване іншими правами, у тому числі й правами на власність і правом на недоторканність приватного життя»⁶⁰.

- Судові органи мають взаємодіяти зі службами, що спеціалізуються на боротьбі з насильством щодо жінок, та переадресовувати до них тих, кому потрібна підтримка. У ситуаціях, коли поліція виступає ініціатором програми координації та фінансує її, необхідно упевнитися в тому, що вона ставить досвід жіночих ГО у центр такої діяльності (Логар, 2005).
- Необхідно вилучити дискримінаційні правові норми щодо свідчень у справах з сексуального насильства, а згвалтування має визначатися законодавством як злочин проти сексуальної незалежності.
- Згвалтування у шлюбі має бути кримінальним злочином.
- Правопорушників необхідно притягувати до відповідальності якнайшвидше в межах верховенства права⁶¹.
- Адвокати, які надають підтримку потерпілим під час кримінальних проваджень, мають бути допущені до проваджень, і має бути простий спосіб інформування адвокатів про стан кримінальної справи для того, щоб зменшити ймовірність вилучення скарги потерпілою.

57 Резолюція Європарламенту стосовно насильства щодо жінок (1986 р.) (EU Resolution on violence against women, 1986), Конференція експертів ЄС, Баден, грудень 1998 р. (EU Baden Expert Conference December 1998).

58 Міністерство внутрішніх справ (без дати) «Домашнє насильство: розірвати ланцюг – міжвідомче керівництво щодо протидії домашньому насильству» (Home Office (Undated) *Domestic Violence: Break the Chain- Multi Agency Guidance for Addressing Domestic Violence*).

59 Рекомендація Ради Європи Rec(2002)5 (Council of Europe [Rec (2002)5]), Конференція ЄС щодо насильства щодо жінок, Кельн (EU Cologne Expert Forum), а також: Логар, 2005 р. (Австрійська модель втручання у справи, пов'язані з домашнім насильством) (Logar, 2005 (Austrian Models of Domestic Violence Intervention)).

60 «А.Т. проти Угорщини», 2/2003, рішення від 26 січня 2005 р., 9.3 (A.T v Hungary 2/2003, of 26 January 2005, 9.3).

61 Австрійське головування в Раді Європейського Союзу (1998), Конференція експертів «Поліція у боротьбі з насильством щодо жінок», Баден (EU Austrian Presidency of the Council of the European Union (1998), Conference of Experts – *Police Combating Violence Against Women*, Baden).

- Держави мають упевнитися в тому, що потерпілі мають право на компенсацію.⁶²
- Процедурні зміни мають забезпечити можливість потерпілій якнайкращим чином свідчити, обмежуючи кількість ситуацій, коли вона буде змушена повторювати свою історію, та створюючи сприятливі умови для свідчення в суді.⁶³
- Право на анонімність у ЗМІ.⁶⁴
- Забезпечення того, щоб буква, процедури та реалізація закону були недискримінаційні – з урахуванням гендерних обставин та зв'язку з іншими векторами нерівності, такими як інвалідність або статус мігранта.

Потенціал і труднощі

У цьому розділі ми підсумовуємо потенціал і труднощі впровадження регіональних стандартів. Респонденти вважали, що брак узгоджених європейських стандартів пов'язаний із певною комбінацією таких чинників: брак політичної волі чи те, що інтерес до боротьби з насильством щодо жінок досить новий або ще не дуже розвинуте явище в країнах.

Державам простіше не мати стандартів, бо тоді не треба виділяти багато коштів на підтримку притулків [Координатор, Західна Європа].

Притулки та ГО надзвичайно успішні, отже уряд радий тому, що вони розв'язують цю проблему [ГО, Західна Європа].

ГО постійно наголошували на небезпеці нав'язування стандартів секторів, якому не надається достатнього фінансування, бо це може призвести до зменшення обсягів надання допомоги чи навіть до втрати послуг взагалі⁶⁵. Необхідно делікатно підійти до питання балансу між державним фінансуванням та незалежністю ГО в рамках Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи державам-учасницям щодо юридичного статусу ГО (СМ/Rec (2007) 14), якщо ми прагнемо за допомогою стандартів поширити надання послуг підтримки та покращити їхню якість.

Наразі ГО не хочуть, щоб держава примушувала їх дотримуватися стандартів, бо вони працюють так добре, як взагалі можуть. Державні стандарти щодо соціальних служб у справах дітей/матері та дитини такі низькі, що вони б воліли взагалі не користуватися ними чи чимось подібним [ГО, Східна Європа].

Також існують проблеми, пов'язані з державною інфраструктурою, що також можуть виявитися перешкодою на місцевому рівні. Наприклад, два респонденти вказали, що федеральні системи – перешкода для встановлення стандартів, спільних для всієї країни. Державам необхідно зважити можливість впровадження інноваційних підходів для подолання цих труднощів, якщо вони прагнуть виконати свої міжнародні зобов'язання. Усі міжнародні рекомендації підтримують підхід, за якого саме ГО надають послуги в цій сфері, і, безумовно, саме вони мають найкращі можливості для того, щоб продовжувати надавати ті послуги, які вже й так надають максимально компетентно. Стабільне фінансування, міжвідомчі партнерства та готовність спиратися на знання та навички експертів у сфері протидії насильству щодо жінок дозволять втілити розроблені стандарти. Питання про те, хто надає які послуги, має бути не примхою, а практичним підходом, відповідь на яке – потреби користувачки послуг, компетенції та повноваження установ. Наприклад, забезпечення ефективних правозахисних послуг, а також діяльність у сфері захисту, судового обвинувачення та правосуддя, безперечно, обов'язки держави. Так само й медичні послуги та послуги охорони здоров'я, соціальне житло та соціальний захист – сфера компетенції держави.

62 Рамкове рішення Ради ЄС від 15 березня 2001 року щодо статусу жертв в кримінальному судочинстві, Офіційний журнал L82 (EU Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings, Official Journal L82).

63 Там само. Також див.: Конференція експертів ЄС, Баден (1998) (EU Expert Conference (1998) Baden supra); Резолюція Європарламенту щодо насильства щодо жінок (EU European Parliament Resolution on Violence Against Women (1986) Doc. A2-44/86 OJ, стор. 176); Логар (2005).

64 Резолюція Європарламенту щодо насильства щодо жінок – там само.

65 Мережева конференція «Жінок проти насильства у Європі» «Зупинимо домашнє насильство щодо жінок» (18–20 жовтня 2007 р., Вільнюс/Литва, неопубліковані матеріали конференції надано для роботи над цим проектом) (WAVE Network Conference “Stop domestic violence against women” (18–20 October 2007), Vilnius/Lithuania).

Розділ 4.

Розроблення європейських мінімальних стандартів

Значна більшість учасників цього проекту підтримали формулювання стандартів у контексті прав людини передусім тому, що цей підхід висунув на перший план державні зобов'язання, які вимагають уваги та дії. Один із респондентів зазначив, що система прав людини унеможливить внесення послуг підтримки у політику соціального захисту. Деякі підкріплювали свою думку, додаючи умови використання термінології зі сфери прав людини:

Її використання залежить від аудиторії, отже її слід використовувати лише в легкозрозумілому форматі [міжнародне ГО].

Це стосується лише загальних стандартів: це хороший спосіб інформування суспільства про те, які в нього є права. Але на місцях – у рамках національних соціальних і юридичних систем – складно перекладати права людини та міжнародні стандарти/норми [Координатор].

Встановлення зв'язку між нормами у сфері прав людини з наявними стандартами і потужна підтримка цих спроб з боку респондентів дозволила виробити такі основи для стандартів:

- розуміння насильства щодо жінок як причини та наслідку нерівності між жінками та чоловіками;
- конфіденційність;
- безпека та захист;
- робота на основі уповноважувального підходу;
- створення культури довіри та поваги до потерпілих;
- справедливий та рівний доступ до послуг на всій території країни, а також для вилучених/соціально незахищених жінок;
- доступність кризових послуг цілодобово і без вихідних;
- визнання дітей користувачами послуг;
- комплексне надання послуг.

Ми досліджуємо деякі з цих положень детальніше, спираючись на питання, порушені під час інтерв'ю, та пояснюючи, як їх розв'язано під час розроблення запропонованих стандартів.

Гендерне розуміння насильства

Наша робота починається з довіри [ГО]

Програмна документація Організації Об'єднаних Націй та Європи у сфері насильства щодо жінок уже понад десятиліття наголошує на тому, що це питання має розв'язуватися шляхом застосування концепції гендерної рівності: насильство – одночасно і причина, і наслідок нерівності між жінками та чоловіками. Масштаби того, якою мірою ця концепція лежить в основі системи надання послуг та визнається державами, різні в різних країнах регіону. Гендерна перспектива – основа визнання того, що насильство щодо жінок становить проблему у сфері прав людини, а отже це ключовий принцип, покладений в основу всіх стандартів. Така концепція впливає і на те, як інтерпретується насильство щодо жінок (воно не є провина окремих жінок, а правопорушники мають бути притягнені до відповідальності), і на те, як надаються послуги постраждалим від насильства.

...в основі насильства щодо жінок стосунки влади та домінування, а також бажання контролю, що впливають з соціальних структур, які, своєю чергою, також мають в основі сексуальну нерівність. У насильницьких діях немає суперечностей: вони спрямовані на те, щоб підтримувати нерівні стосунки між чоловіками та жінками, а також на підкріплення підпорядкування жінок. Належність до жіночої статі – основа такого насильства, а більшість суспільств ставляться до цього толерантно⁶⁶.

66 Звіт Комітету з питань забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок Парламентській асамблеї Ради Європи про стан насильства щодо жінок в Європі, док. 8667, від 5 березня 2000 р. Пояснювальна записка, пар. 9 (Committee on Equal Opportunities for Women and Men report to the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on Violence against women in Europe Doc. 8667 5 March 2000, Explanatory Memorandum para 9).

Чоловіче насильство проти жінок – вияв історично нерівних владних стосунків між чоловіками і жінками та віддзеркаленням наявних гендерних стосунків у суспільстві та політиці. Тому його передусім необхідно розглядати як соціальну та політичну проблему. Жінки-біженки мають... дійти до розуміння соціального, історичного, культурного та історичного підґрунтя, яке плекає чоловіче насильство. Активісти прагнуть надати жінкам і дітям можливість говорити та висловлюватися проти насильства. Суспільство має притягувати правопорушників до відповідальності за їхні дії. Феміністичні принципи, які втілюються у притулках, мають демонструвати, яким чином жінки та діти можуть звільнитися від насильства. (Жінки проти насильства в Європі, 2004. Інструкції щодо керування притулком для жінок, пар. 3.2.1).

Деякі респонденти інтерпретували необхідність створення «культури довіри» як важливий спосіб вираження такого розуміння насильства, особливо з огляду на велику кількість способів, якими користувалися для нехтування словами жінок і дітей та їх спростування. Кілька респондентів висловило це так: «намагання ставитися до того, що сталося, нейтрально означає, що ми ризикуємо поставитися до насильства толерантно»⁶⁷.

Культура уповноважування

У літературі, присвяченій стандартам, постійно наголошується, що послуги підтримки мають уповноважувати користувачку послуг; на цьому також наголошували і респонденти. Принцип, який лежить в основі цього, – повага до її цілісності, надання їй інформації та підтримки, які дадуть їй змогу ухвалювати поінформовані рішення, а також надання їй доступу до послуг підтримки, які мають потенціал подолати шкоду, заподіяну насильством. Точка відліку філософії уповноважування – це визнання того, що властивість насильства щодо жінок така, що жінки – об'єкти влади та контролю з боку іншої людини, що до них ставляться як до менш вартісних, якщо порівнювати з іншими. Серед наслідків віктимізації – порушення відчуття самоцінності, довіри до інших та зв'язків з іншими людьми. Існує багато підходів до створення культури уповноважування, починаючи з мови, яку ми використовуємо для того, щоб назвати насильство та зрозуміти його, та для створення середовища, де надаються послуги підтримки, і можливостей уникнути соціального вилучення за допомогою трудової зайнятості та професійної підготовки. Уповноважування також важливе у процесі участі та консультування: багато ГО мають структури, які заохочують користувачок послуг принаймні ділитися своїми враженнями від наданих послуг або щонайбільше на етапі, коли вони вже можуть рухатися далі, приєднуватися до організації та захищати права інших жінок.

Запропоновані стандарти охоплюють усі ці аспекти уповноважування.

Конфліктні принципи

Безпека та конфіденційність – це ті два стандарти, взяті з практики, що їх найчастіше відзначають. Один координатор на ранніх етапах дослідження зазначив, що конфіденційність та інші ключові принципи можуть заходити в суперечність, і ми дослідили це твердження в розмовах з іншими респондентами. Більшість постачальників послуг говорили про те, що інформація не передається ніякій іншій особі, організації чи органу влади без дозволу користувачки послуг. Багато хто відчував напруження в ситуаціях, коли жінки відмовлялися від юридичного захисту, тоді як, на думку служби, вони її потребували. Це питання виявляється ще складнішим у ситуації, коли під питанням була безпека дитини, бо в деяких державах постачальники послуг юридично зобов'язані інформувати відповідні органи у ситуаціях, коли під ризиком перебуває дитина. Крім того, точаться дискусії щодо того, якими протоколами правильно користуватися. Багато ГО ухвалили рішення, що конфіденційність – абсолютне правило, особливо в країнах, де у минулому правозахисні органи виявилися неспроможними використати ефективні механізми захисту. Подання офіційних заяв означає, що надання згоди виходить за межі стосунків довіри до постачальника послуг і передає таку довіру правозахисним органам та іншим органам влади. Але державні органи також мають бути «надійні», а правозахисним органам і судам у більшості країн Європи потрібно ще багато зробити в цьому напрямку. Водночас ГО стикаються з необхідністю ухвалювати рішення в ситуаціях, коли турбота про життя користувачок послуг заходить у суперечність з принципами конфіденційності.

Стандарти у сфері конфіденційності долають цю дилему, хоча й не розв'язують її.

67 Логар Р. (2006) «Скорочення розриву: Від добрих намірів до доброї співпраці» (Logar, R. (2006) *Bridging Gaps – From good intention to good cooperation*, WAVE, Vienna), стор. 27.

Комплексне надання послуг

Конкретне питання дозволило розглянути проблему комплексних послуг, а більшість респондентів підтримало цей тип, уточнивши, що він застосовний не до всіх послуг. Деякі респонденти дуже виразно говорили про його важливість для жінок.

Нинішня система не спрацьовує; насправді вона може призвести до зародження у жертв помилкової надії, що ними опікуватимуться. Це схоже на проведення операції, після якої пацієнтові не дають антибіотиків. Насправді проведення операції без післяопераційного догляду за пацієнтом може бути небезпечно. У нинішній системі жінок заохочують самим робити перший контакт і звертатися по першу підтримку, після чого їх лишають на самоті. Це може погіршити ситуацію, бо якби вони знали, що дістають лише короткотермінову підтримку, вони б інакше оцінювали свої ризики [ГО].

Були висловлені різні думки щодо того, чи спеціалізовані ГО мають надавати всі послуги, потрібні жінкам, чи це роль міжвідомчих мереж і підстава їх створювати.

Комплексні послуги не має надавати одна й та ж організація. Необхідно організувати спільноту для надання комплексної підтримки, яка працюватиме як громадська коаліція. Остання має узгодити процедури, стратегії, спільне підґрунтя, спільні визначення та концепції всередині місцевих громад [ГО].

Комплексно надавати послуги всім жінкам окремими службами з урахуванням їхніх потреб, не створюючи окремі спеціалізовані послуги. Окремо можна створити рекомендації щодо жінок з особливими потребами, але найефективніший підхід – надання підтримки в одному центрі [Координатор].

Основний бар'єр на шляху розвитку комплексного підходу – недостатнє фінансування спеціалізованих ГО. Комплексне надання послуг – ключовий принцип, але при цьому не уточнюється, як цього можна досягти у місцевих умовах.

Доступ та недискримінація

Той факт, що послуги нерівномірно розповсюджені по всій території держав, призводить до несправедливого розподілу доступу до захисту, підтримки та системи правосуддя. Недостатність послуг має такі ж наслідки; це означає, наприклад, таке: навіть якщо людина проживає у столиці, в столичних притулках може не бути вільних місць або буде задовгий список очікування на психологічне консультування. Пропозиції розроблено з урахуванням мінімальних стандартів щодо розповсюдження послуг та охоплення ними для забезпечення доступу до послуг підтримки всім жінкам тоді й там, де їм це потрібно.

Доступ – це проблема і для специфічних груп потенційних користувачок послуг. Наприклад, у деяких європейських країнах мігрантки загалом мають доступ до тих самих послуг, але якщо не відреагувати на їхні додаткові потреби (у перекладі, юридичній допомозі щодо статусу мігрантки чи законодавства у сфері політичного притулку, розумінні шкідливих традиційних звичаїв), то тоді нема рівноправності в доступі до послуг. Багато з опитаних учасників підкреслили, що додаткові потреби мігранток означають, що їм потрібні довші втручання, зокрема можливість довшого проживання у притулку, а отже це потребує значних ресурсів. Ресурси – це також ключове питання з огляду на надання послуг у сільській місцевості та жінкам з інвалідністю.

Стандарт справедливого доступу – це не просто риторика в ситуації, коли немає фінансування, яке дало б змогу ГО впровадити такий стандарт. Саме визнання цього привело до того, що ми вирішили сформулювати деякі пропозиції дуже амбіційно. Водночас само собою зрозуміло, що всі постачальники послуг мають прагнути перевершити мінімальні стандарти.

Діти як користувачі послуг

Щодо цього питання, більшість відповідей стосувалася дітей, які живуть у ситуації домашнього насильства, та важливості притулків, які надають їм відповідні послуги. Ми охопили стандарти, які базуються на концепції прав дітей, для унаочнення цієї ситуації; більшість із цих стандартів вже використовується у нинішній практиці деяких притулків. Також іноді ми порушуємо проблему захисту дітей, але при цьому визнаємо, що у більшості держав законодавство щодо дітей відрізняється, а тут воно не обговорюється. Перетин між насильством щодо жінок і насильством стосовно дітей потрібно досліджувати і

дали, як з огляду на те, якому насильству піддаються дівчата, так і з огляду на те, що домашнє насильство та насильство щодо дітей часто відбувається в тих самих родинах (Келлі, 1996).

Міжвідомча співпраця

Одне з питань інтерв'ю стосувалося того, якою має бути ідеальна інтегрована служба підтримки. Деяким було складно описати щось, що, на їхню думку, скоріше схоже на мрію. Багато хто згадав мультидисциплінарну та/або міжвідомчу діяльність, при цьому цікаво було те, що про неї говорили не як про ролі чи обов'язки державних органів, а з огляду на потреби користувачок послуг. Один респондент використав образ павутиння, в центрі якого користувачка послуг, а навколо неї захист і підтримка. Ще один респондент говорив про мережу безпеки, яка залучається під час першого контакту. Щоб уможливити такий підхід, організаціям не обов'язково погоджуватися щодо всього, потрібно лише мати протоколи чи меморандуми порозуміння, в яких вказано спільні цілі, робочі визначення та принципи співпраці. Інші уявляли собі координацію на національному рівні, яка відображала місцеву організацію послуг і водночас дозволяла поширювати та використовувати узгоджені та послідовніші підходи.

Створення можливостей слухати, оцінювати, планувати необхідні переадресації для перших виконавців, більшість з яких не спеціалісти, – це ще одна постійна тема, часто пов'язана з важливістю інтеграції проблеми боротьби з насильством щодо жінок у професійне навчання. Комплексний підхід до надання послуг, принципи «єдиного вікна» та «універсальної людини» – це також шляхи, завдяки яким можна розвивати та підтримувати міжвідомчу діяльність. Також згадувалася і роль проектів втручання.

Міжвідомчі ініціативи з'явилися відносно нещодавно, тому тепер вони перебувають на етапі апробації різних моделей. Їхньою основною роллю було розв'язання проблеми браку координації між відомствами, про який часто згадують. Один із елементів, щодо якого учасники дійшли згоди, – це важливість залучення сектора, що спеціалізується на боротьбі з насильством щодо жінок, як рівного партнера у такі заходи на місцевому та національному рівнях.

Запропоновані стандарти пропонують шляхи розв'язання всіх цих проблем.

Потреби в довгостроковій підтримці

Деякі жінки мають складний досвід потерпання від численних форм насильства та інші складні проблеми, які їм також необхідно розв'язати. Такі особи потребують підтримки упродовж тривалішого часу, аніж це можливо в рамках кризової підтримки. Обмеження терміну, впродовж якого можна перебувати у притулку, кількості сесій психологічного консультування чи періоду роботи з правозахисником можуть виявитися невідповідними їхнім потребам. Тому важливим принципом діяльності багатьох ГО та національних координаторів було намагання упевнитися в тому, що користувачка послуг не залишається вразливою, і є послуги, які б забезпечили її потреби. В ідеалі метою діяльності служби підтримки має бути прагнення надавати її так довго, скільки потрібно, але це приводить до питання про наявність ресурсів і сталість.

Проект пропозицій

Спираючись на всі матеріали, зібрані упродовж перших етапів проекту, та з урахуванням того, що занадто складні стандарти ігноруватимуться, розроблено проект базових принципів і стандартів щодо розповсюдження та основ діяльності різних видів послуг підтримки. Цей проект представлено на Страсбурзькій конференції у грудні 2007 р. Він став основою для проведення онлайн-консультації, яка проходила у січні 2007 р. Подальший розділ – звіт про результати цього процесу.

Онлайнконсультація

В цілому проект стандартів дістав серйозну підтримку: 95% учасників висловили йому підтримку, при цьому половина з них підкреслювала наявність чітких принципів, а приблизно третина (39%) учасників вважала, що вони покращать надання послуг. Відповіді на конкретне питання про загальні принципи продемонстрували їх величезну підтримку (93%), й лише вісім учасників запропонували внести в них поправки.

Напевно, розділ стандартів, який виявився найспірнішим, – це розділ, який визначав базові рівні надання послуг, бо щодо цього дуже мало міжнародних і національних рекомендацій і ще менше згоди. Це була перша спроба розробити такі всеосяжні пропозиції, бо єдині стандарти, прийняті широкою спіль-

нотою, які існували досі, – це стандарти для притулків. Ми також свідомі того, що держави перебувають на різних етапах розвитку послуг підтримки. Лише приблизно дві третини учасників (60%) підтримали ці пропозиції, одна десята учасників вважала, що вони зависокі (а отже буде надто мало служб), а одна п'ята учасників (20%) хотіла змінити деякі пропозиції. Більшість сумнівів стосувалася пропозицій щодо притулків, які дещо відрізнялися від того, що цитувалося раніше. Коментарі змусили нас повернутися до попередніх рекомендацій, щоб уникнути непорозумінь.

У таблиці 3, наведеній нижче, вказано, який рівень підтримки здобули стандарти щодо певних послуг і кількість запропонованих поправок. З огляду на те, що послуги у сфері протидії сексуальному насильству не поширені, досить велика кількість учасників (20%) зазначила, що вони нічого не знають про такі послуги.

Таблиця 3. Рівень підтримки запропонованих стандартів, висловлений упродовж онлайн-консультації

Стандарти	Рівень підтримки	Запропоновані поправки
Ключові стандарти	82%	08
Телефони довіри	80%	14
Притулки	73%	19
Консультації та адвокація	84%	16
Психологічне консультивання	82%	14
Аутріч	83%	08
Проекти втручання	71%	15
Кризові центри для постраждалих від зґвалтування	76%	09
Центри консультативної допомоги зґвалтованим	63%	06
Робота правозахисних органів	83%	13
Програми для правопорушників	70%	16

Отже, можна зробити висновок, що в цілому стандарти були підтримані. Ми вже описали процес оцінювання запропонованих поправок і внесли низку поправок. Ширші коментарі щодо потенційних переваг і небезпек, пов'язаних із мінімальними стандартами, вказують на те, що є низка заперечень. Також з коментарів випливає, що необхідно дотримуватися певних умов для того, щоб втілити переваги, якими зможуть скористатися ГО, користувачки послуг і держави. Тепер розглянемо саме їх.

Переваги, загрози та вимоги

Серед найочевидніших переваг для ГО було названо покращення у якості та доступності послуг (n=17), підтримка у перемовинах з урядом і лобіюванні (n=14), а також рекомендації щодо розширення/створення нових послуг (n=10).

... за умови, що стандарти будуть прийняті та впроваджені в окремих країнах – визнання їхньої роботи та досвід – достатнє фінансування з боку держави дасть змогу ГО думати не про своє виживання, а про подальший розвиток своїх послуг.⁶⁸

...для усіх учасників: це робить політику вимірюванішою, стандартизованою, і забезпечить рівне ставлення до всіх залучених осіб.

Це дозволить розрізнити спеціалізовані та якісні організації, які працюють з цією проблемою, та організації, які займаються різними темами та внесли домашнє насильство до своєї програми діяльності з метою пошуку фінансування.

З погляду користувачок послуг, основні переваги – покращене та узгоджене надання послуг (n=27), а також підвищення доступності спеціалізованих послуг (n=10).

Загальне та стандартизоване впровадження цих критеріїв, хоч би куди вони звернулися, буде перевагою для потерпілих.

Мінімальні стандарти забезпечення надання рівних послуг потерпілим у всій країні.

Потерпілі можуть очікувати мінімального рівня якості в усій федеральній державі, незалежно від того, яка регіональна влада відповідає за надання послуг.

68 Консультація проходила в онлайн-режимі та анонімно, тому ми не змогли зібрати дані, які б дозволили визначити, хто саме що казав, на відміну від даних, зібраних в рамках інтерв'ю та шляхом заповнення анкет.

...забезпечення професійної, тендітної, уважної та комплексної допомоги.

Розуміння, що їм надає послуги добре навчений персонал, якій підлягає наглядові, розуміє проблеми та відреагує на їхні потреби належним чином і бережно.

... моделювання поваги, прав людини та ненасильницької влади.

Учасники не так активно погоджувалися щодо переваг для держави, до того ж спільною темою були різноманітні рекомендації.

... знання того, що надавані послуги високоякісні, заохочує уряд до їх фінансування та заспокоює електорат.

...кращі результати у сфері виконання зобов'язань щодо захисту та підтримки потерпілих та врешиті-решит кращі результати у сфері запобігання та ліквідації насильства щодо жінок.

Вони система, яка дозволяє виміряти поступ у сфері покращення гендерної рівності/ліквідації насильства щодо жінок.

Хоча значна кількість учасників (n=14) вважала, що стандарти не становлять жодної небезпеки для ГО, трохи більше (n=18) переживали, що без ресурсів неможливо буде досягти стандартів, а ще 9 учасників висловили занепокоєння, що організації, які ефективною діють тепер, можуть бути залучені, якщо вони виявляться неспроможними впровадити стандарти, насаджені ззовні.

... немає спроможностей чи ресурсів для виконання стандартів. Конкуренція з організаціями, які їх мають. Напруження через намагання виконати стандарти і колапс через тиск, спротив з боку працівників-активістів.

Перевантаження обов'язками без необхідної підтримки з боку державного сектора.

... перевантажені та недофінансовані служби зіткнуться з обмеженням фінансування або закриття через неспроможність дотримуватися стандартів, виконувати які не матимуть ресурсів.

Що стосується користувачок послуг, у більшості відповідей стверджувалося, що для них немає жодної загрози (n=19). Інші респонденти висловили своє занепокоєння з приводу того, що бюрократичні стандарти, не підкріплені ресурсами, призведуть до закриття організацій, тобто послуг стане менше, а не більше.

Якщо ГО не зможуть продемонструвати, що вони виконують стандарти, держави можуть обмежити їхню діяльність – чи брак послуг краще, ніж їх половина?

Найбільша проблема для урядів – це їхня неспроможність знайти ресурси для фінансування впровадження стандартів належним чином (n=14); втім значно менша частина респондентів хвилюється, що держави з високими стандартами можуть їх понизити, і тоді мінімум стане максимумом (n=10).

Держави можуть виявитися неспроможними надавати фінансову підтримку, необхідну службам для виконання стандартів. [А тоді] вирішать скористатися дешевими, неспеціалізованими варіантами надання послуг для того, щоб виконати національні цілі.

Вони можуть сприйняти це завдання як неможливе і спробують уникнути його виконання взагалі. Стандарти мають бути підкріплені «покроковим» планом дій!

Учасників консультації запитали, яким чином Рада Європи могла б максимально збільшити переваги, водночас зменшивши їх небезпеку. Учасники висловили значну підтримку ідеї розробити стратегії щодо заохочення держав приймати та впроваджувати стандарти та створити систему моніторингу (n=17). Вони не дійшли згоди щодо статусу стандартів, бо деякі з них обрали варіант «обов'язкові» та/або графік виконання (n=9), а інші обрали варіант «рекомендації» (n=4).

Важливо, щоб усі потерпілі мали право на захист та достатню підтримку, а це може бути гарантувати лише добре скоординована, комплексна політика у сфері боротьби з насильством щодо жінок на всіх рівнях, а також надання необхідних ресурсів постачальникам послуг; без необхідних ресурсів неможливо забезпечити дотримання стандартів належної якості; за відмову інвестувати у послуги хорошої якості, ефективний захист і підтримку врешиті-решит суспільство платить більше. Держави-учасниці також мають усвідомлювати, що жіночі ГО не тільки надають прекрасні послуги тим, хто пережив насильство, а й залучені у процес соціальних змін і віддані цій ідеї, а також те, що, фінансуючи жіночі ГО, активно залучені у процес соціальних змін, держави за свої гроші дістають «більше», ніж просто хороші послуги.

Мінімізація небезпек... нинішні кампанії, подібні до цієї, постійно наголошують на пріоритетності питання насильства щодо жінок у політичному та суспільному порядку денному держав-учасниць.

Стандарти мають бути підписаним зобов'язанням держав-учасниць; водночас необхідно створити систему незалежного оцінювання, оновлення та переадресації із залученням потерпілих, ГО та урядів.

Продемонструйте лідерську позицію, опублікувавши стандарти, але створіть для держав і ГО можливість активно долучитися до складного процесу втілення стандартів, наприклад, розробивши інструментарій, якій дозволить впоратися із цим завданням, або розбивши стандарти на елементи, з якими простіше впоратися. Встановіть прийнятний графік досягнення цілей/орієнтирів.

Підготовка порівняльних досліджень та моніторинг рівня виконання рекомендацій Ради Європи державами-учасницями, таким чином визначаючи поступ і перешкоди, а також розповсюджуючи найкращі методи та підходи до подолання визначених бар'єрів.

Подальші конкретні пропозиції надано для обговорення міністрам і членам парламенту з метою розроблення посібника з реалізації.

Розділ 5.

Встановлення стандартів

Розроблення регіональних стандартів послуг, особливо з огляду на їх комбінації та масштаб їх надання, важливе через декілька причин, не в останню чергу – через спроможність держав виконувати свої позитивні зобов'язання у сфері прав людини. Це очевидно. Напрацьована за останні роки міжнародна судова практика також підтверджує, що це вимагає наявності відповідних служб, спроможних моментально надати захист, забезпечити доступ до правосуддя, реабілітації та профілактики насильства всім, хто цього потребує, та з будь-яких форм насильства щодо жінок. Забезпечення рівного доступу до таких служб, їхньої роботи на основі однакових практичних принципів, які дають жінкам не тільки змогу ліквідувати насильство, але й знешкодити його наслідки та реалізувати свої права на справедливість, – також відповідальність держави та ГО.

Одна з причин розбудови системи притулків у Європі пов'язана з тим, що домашнє насильство – найпоширеніша форма насильства щодо жінок. Вона, безперечно, найкраще досліджена в усій Європі, але дослідження, проведені нещодавно в Німеччині та Франції, виявили, що сексуальне домагання значно розповсюдженіше в житті жінок⁶⁹. Хоча дослідження сексуального насильства не дуже часто проводять у Європі, але проведені виявили, що кожна четверта жінка пережила сексуальний напад у дитинстві та/або в дорослому житті (Гейгман-Вайт, 2001). Ці дані підтверджують необхідність у посиленні послуг, спрямованих на протидію сексуальному насильству в усій Європі, так само як і дані, що демонструють зниження кількості судових процесів та ухвалення вироків за зґвалтування майже в усіх країнах Європи (Рейган та Келлі, 2003).

Під час дев'ятої мережевої конференції організації «Жінки проти насильства в Європі» «Зупинимо домашнє насильство щодо жінок», проведеної в жовтні 2007 року, обговорювалися спільні стандарти надання послуг, але висновок конференції полягав у тому, що через різні умови роботи ГО вони не можуть дійти згоди. У попередніх розділах ми окреслили деякі з цих відмінностей і зважали на них упродовж усього проекту. Нашим вихідним пунктом було те, що міжнародне право містить основи стандартів, вкорінені у права жінок у контексті прав людини. Водночас узгодження та впровадження стандартів на національному рівні має бути процесом перемовин між державними органами, сектором, що спеціалізується на боротьбі з насильством щодо жінок, та зацікавленими особами. В межах цього критично важлива підтримка незалежності ГО, їхньої спроможності та потенціалу до інновацій. Нещодавно Комітет міністрів Ради Європи виклав свою позицію щодо ГО, корисну в цьому контексті, яка наголошує на концепції саморегулювання ГО та окреслює права та свободи, що ними мають користуватися організації громадянського суспільства⁷⁰. Саме вони мають бути основою проведення таких перемовин.

Пропозиції стосовно мінімальних стандартів для Європи віддзеркалюють ці питання, а також ті, що дістали найбільшу підтримку впродовж упродовження проекту. Їх вироблено в результаті процесів, описаних у цьому звіті, та розподілено на три категорії: загальні принципи, мінімальні рівні послуг, які мають бути наявні, а також стандарти практичної діяльності для конкретних послуг. Тут ми представляємо подальше обговорення перших двох категорій. Принципи практичної діяльності не потребують пояснень та організовані за типами послуг, до яких вони належать, наприклад: притулки, телефони довіри, кризові центри для постраждалих від зґвалтування та аустріч.

69 Шреттле М., Мюллер У. (2004) "Здоров'я, добробут та особиста безпека жінок у Німеччині: Репрезентативне дослідження насильства щодо жінок у Німеччині" (Schröttle, M. and Müller, U. (2004) Health, Well-Being and Personal Safety of Women in Germany: A Representative Study on Violence Against Women In Germany), а також Жаспар М. та ін. (2003) "Насильство стосовно жінок у Франції: Національне дослідження" (Jaspard, M., et al (2003)[Violence Against Women in France: a National Survey]).

70 Зокрема, ГО мають користуватися правом на свободу вираження та всіма іншими застосовними загальними та регіональними правами та свободами; не можуть бути об'єктом керування з боку державних органів; мають забезпечити відповідність своїх керівних органів і органів, відповідальних за ухвалення рішень, статутам організацій, але поза тим мають право вільно визначати, як саме вони досягатимуть поставлених цілей. ГО не потребують ніяких дозволів з боку органів державної влади для зміни внутрішньої структури чи правил діяльності; з ними мають радитися під час розроблення законів і підзаконних актів, які можуть вплинути на їхній статус, фінансування або сфери діяльності. Ба більше, державним органами і організаціям, які працюють на національному рівні, слід брати участь у відкритому і безперервному діалозі з ГО.

Загальні принципи

У цьому контексті ми великою мірою спиралися на поточний проект з розроблення стандартів, впроваджуваний в Англії. ГО, які працюють у сфері домашнього та сексуального насильства, погодилися визнати їх єдиною основою всієї своєї роботи. Вони поєднують філософію прав людини та практичні підходи, розроблені ГО, вперше впроваджені саме ними та гарантовано ефективні у сфері підтримки жінок, які долають наслідки насильства. Їх можна адаптувати та внести в діяльність державних органів, і дійсно – хороші методи, визнані світовим товариством, завжди базуються на цих орієнтирах. Їх представлено тут для того, щоби читачі змогли побачити, як вони інтегрують положення та розв'язують проблеми, означені у попередніх розділах. Також ми дали коротке пояснення того, як розпізнавати кожен принцип у практичній діяльності.

Робота на основі гендерного розуміння насильства щодо жінок

Служби демонструють належний та поінформований підхід щодо користувачок послуг, який визнає гендерну динаміку насильства щодо жінок, його вплив і наслідки, в межах концепції рівності та прав людини, зокрема й потребу у послугах, призначених тільки для жінок.

Безпека та людська гідність

Пріоритетом служб має бути гарантія безпеки та гідності користувачок послуг і персоналу під час проведення будь-яких втручань.

Послуги, які надають спеціалісти

Знання та навички персоналу, а також усі форми послуг спеціалізовані, тобто відповідні специфічним потребам користувачок послуг і підлаштовані до них, хоча це може бути складним завданням.

Різноманітність і справедливий доступ

Служби поважають різноманітність користувачок послуг, використовують антидискримінаційні підходи і ставляться до них позитивно. Послуги мають надаватися безплатно; вони мають бути розміщені рівномірно на всій території країн, а кризова підтримка має надаватися цілодобово, без вихідних.

Адвокація та підтримка

Служби займаються адвокацією в кожному конкретному випадку та на системному рівні, підтримуючи права користувачок послуг і задовольняючи їхні потреби.

Уповноважування

Послуги підтримки дають змогу користувачкам говорити про свій досвід, ознайомитися зі своїми юридичними правами та правами на соціальні виплати, а також ухвалювати рішення в середовищі, яке ставиться до них гідно, з повагою та чутливістю.

Участь і консультації

Служби заохочують залучення користувачок послуг до розвитку та оцінювання цих служб (чи послуг).

Конфіденційність

Служби поважають права користувачок на конфіденційність та дотримуються їх, а всіх користувачок послуг інформують про ситуації, у яких їхнє право на конфіденційність може бути обмежене.

Скоординованість заходів

Служби діють у рамках взаємодії, співпраці та скоординованого надання послуг з відповідними відомствами.

Притягнення правопорушників до відповідальності

Діяльність служб має подвійне підґрунтя – віри та поваги до потерпілих і те, що кривдники мають бути притягнені до відповідальності за свої дії.

Керування та підзвітність

У служб має бути ефективне керування, щоб забезпечити користувачкам якісні послуги від персоналу з належною кваліфікацією, який також дістає необхідну йому підтримку.

Виклик толерантності

Служби дотримуються моделі ненасильства у своїй внутрішній та зовнішній діяльності та спираються на гендерний аналіз для проведення інформаційної, освітньої та попереджувальної роботи як у спільнотах, так і з окремими особами.

Мінімальний рівень надання послуг

Ці пропозиції спираються тільки на наявні стандарти для притулків, доповнені через необхідність розширити доступ до послуг, втілити принципи справедливого доступу та закрити значущі прогалини у сфері сексуального насильства. Ми розбили їх на два рівні:

- 1) абсолютні вимоги, а також
- 2) служби, які можуть бути самостійними проектами або інтегрованими з іншими службами, наприклад притулками або кризовими центрами для постраждалих від зґвалтування.

Ми також надаємо поради що того, яким чином можна враховувати національний контекст, зокрема й відмінності у підходах до боротьби з насильством щодо жінок, під час впровадження стандартів.

Обов'язкові послуги

Телефони довіри	Один національний телефон, який працює з усіма формами насильства щодо жінок <u>або</u> окрема телефонна лінія для випадків домашнього насильства і окрема – для випадків сексуального насильства. Кількість телефонів довіри має відповідати кількості населення. У маленьких країнах одного може бути досить. У густіше населених державах має бути принаймні один телефон довіри на кожен регіон.
Притулки	Одне “родинне місце” ⁷¹ на 10 000 душ населення. У кожній/ому провінції/регіоні має існувати принаймні один притулок, що спеціалізується на роботі з насильством щодо жінок. Він має надавати житло і жінкам з додатковими потребами (мігранткам і жінкам з меншин, жінкам з інвалідністю, з психічними захворюваннями та/або проблемами, пов'язаними зі зловживанням хімічними речовинами, а також молодим жінкам, які потребують захисту від ушкодження статевих органів, примусових шлюбів і шлюбів у дитячому віці, а також злочинів, що вчиняються в ім'я честі.
Кризовий центр для постраждалих від зґвалтування	Один на 200 000 жінок. У кожному регіоні має бути принаймні один центр. З огляду на те, що кризові центри для постраждалих від зґвалтування підтримують і тих жінок, що подають заяви, і тих, що не подають, і тих, що постраждали нещодавно, і тих, що постраждали давно, їх має бути більше, ніж центрів консультативної допомоги зґвалтованим.
Центр консультативної допомоги зґвалтованим	Один на 400 000 жінок, для того щоб полегшити процес подання заяви стосовно зґвалтувань, які сталися нещодавно, та забезпечити високу якість надання судово-медичних послуг.

Послуги, які можуть бути або незалежні, або інтегровані

Чимало притулків і груп для постраждалих від зґвалтувань надають підтримку багатьом жінкам за допомогою таких послуг, як адвокація, психологічне консультування та аутріч. Якщо йдеться про притулки, для забезпечення цієї вимоги, вони мають надавати такі послуги й жінкам, які не проживають у безпечних будинках.

71 Для облаштування «родинного місця» потрібно забезпечити наявність місць для матері та середньої кількості дітей з розрахунку на 1 родину за державною статистикою (див. Глосарій, Додаток 1).

Консультації/адвокація	Одна служба на 50 000 жінок, що створить можливості для раннього втручання та надасть доступ до юридичної та іншої підтримки.
Психологічне консультування	1 служба на 50 000 жінок для надання довгострокової підтримки, спрямованої на подолання наслідків насильства щодо жінок. У кожному місті регіонального значення має бути принаймні одна спеціалізована служба надання психологічної підтримки у випадках насильства щодо жінок.
Аутріч	Для роботи з найбільшими місцевими групами меншин, жінками з інвалідністю та іншими групами, які не дістають достатньої кількості послуг.

Є лише кілька держав (якщо взагалі є), які можуть стверджувати, що вони мають служби з роботи з сексуальним насильством, і лише кілька країн в Європі виконали стандарти щодо притулків. За цих обставин не має сенсу очікувати, що ці вимоги будуть виконані в найближчому майбутньому. Тому від держав скоріше очікується демонстрація того, в якому напрямку вони просуваються: наявність плану дій з заповнення поточних прогалин та з кожним роком підвищення кількості служб і забезпечення їх справедливо географічного розташування.

Необхідно взяти до уваги умови, за яких послуги з захисту, доступу до правосуддя та підтримки впроваджуються по-інакшому або за яких надаються додаткові послуги. Держави можуть аргументовано доводити, що вони впроваджують стандарти альтернативними шляхами. Необхідні докази – це документування рівня використання альтернативних підходів жінками та його підвищення. Наприклад, не можна просто стверджувати, що наразі відносно невелика кількість жінок подає заяви про скоєння сексуального насильства, бо це може бути наслідком нестачі послуг та/або неспроможності держави створити умови, за яких жінки почуваються досить впевнено для того, щоб звернутися по допомогу.

Якщо взяти як приклад найрозповсюдженішу форму послуг (притулки), то можна стверджувати, що потрібно менше місць у притулках тільки **за умови**, якщо зростає кількість осіб, які скористалися заходами захисту в поєднанні зі зростанням кількості судових процесів, адвокаційних заходів, **а також** надлишкових місць у наявних притулках. Останній момент надзвичайно важливий, бо інші заходи можуть швидше підвищити потребу у притулках, ніж витіснити її. У цьому сенсі показовий приклад Австрії, де закон про переїзд до безпечного місця та проекти впровадження розширили можливості жінок, а країна вже виконала мінімальні стандарти щодо кількості місць у притулках. Утім австрійські притулки й досі не можуть надати місце для проживання кожній жінці, яка потребує їхніх послуг.

У цьому контексті аргумент, що країні потрібна менша кількість послуг у сфері боротьби з насильством щодо жінок, може підтвердитися тільки у разі, коли два дослідження поширеності цієї проблеми, проведені одне за одним згідно з науковими стандартами, визнаними на міжнародному рівні, продемонструють виражену тенденцію до зниження рівня насильства щодо жінок або рівня нижчого, ніж загалом у Європі, впродовж останніх дванадцяти місяців.

Розділ 6.

Висновки та рекомендації

У цій частині ми ще раз повернемося до трьох цілей цього дослідження та запропонуємо кілька рекомендацій щодо того, як можна використати проект, присвячений стандартам, у Раді Європи та державах-учасниках. Ми підсумуємо наші результати в кожній із поставлених цілей по черзі.

Які послуги мають бути доступні?

Як вони мають бути розподілені з огляду на населення та географію країни?

У рамках цього дослідження вивчалася питання насильства щодо жінок в цілому, за винятком торгівлі людьми, а не тільки домашнє насильство. Це дозволяє розпочати обговорення того, які послуги мають бути доступні, бо послуг у сфері підтримки потерпілих від сексуального насильства і роботи у сфері протидії шкідливим культурним звичаям бракує практично на всій території Європи. Виявлено, що навіть забезпечення притулками, найдоступнішою послугою, недостатнє у більшості країн. Втручання як форма боротьби з усіма формами насильства щодо жінок можуть проводитися на раніших етапах за допомогою впровадження телефонів довіри, консультативних і адвокаційних проектів. З іншого боку, психологічне консультування дає змогу потерпілим розв'язати питання, пов'язані з наслідками пережитого насильства, та заново сформувати свою ідентичність і зв'язки з іншими людьми. Усі ці ресурси мають бути доступні жінкам, якщо країна прагне виконати свої міжнародні зобов'язання у сфері боротьби з насильством стосовно них. Ми також стверджуємо, що ефективна діяльність правозахисних органів і відповідний досвід у сфері судової експертизи – вирішальні компоненти комплексної боротьби із цим явищем.

Забезпечення рівного доступу до послуг підтримки має два рівні. По-перше, це поширення послуг по всій території держав, а також забезпечення доступності послуг, які можуть функціонувати на всій території, наприклад телефонів довіри. По-друге, існують специфічні групи жінок, що мають додаткові потреби, які необхідно забезпечувати для того, щоб такі жінки мали доступ до послуг підтримки. Деякі із цих груп – жінки, які проживають у сільській місцевості, жінки з обмеженими можливостями, а також мігрантки – згадуються у міжнародній документації осіб. Інші групи, зокрема національні меншини, жінки, що працюють у сексбізнесі, жінки-ув'язнені, жінки з психічними захворюваннями і споживачки хімічних/наркотичних речовин, ідентифіковано завдяки практичній роботі ГО. Створення доступу для цих груп скоріше за все потребуватиме спеціальних підходів, таких як, наприклад, організація притулків чи адвокаційних проектів для чорних жінок і жінок з національних меншин у Сполученому Королівстві, або адаптації чинних практик. Аутрічробота, спрямована на групи жінок, яким не вистачає таких послуг, дозволяє їм дізнатися про своє право на підтримку та про те, які послуги існують.

Ми розробили низку пропозицій щодо розподілу послуг з метою забезпечення належного їх переліку і рівного доступу до них для всього населення.

Хто має надавати послуги?

Значну більшість послуг підтримки, вивчених у рамках цього дослідження, мають надавати спеціалізовані жіночі ГО, що, як виявлено, найефективніші з погляду уповноважування жінок реалізовувати свої права жити вільними від насильства життями та долати його виснажливі наслідки. У звіті ми скрізь підкреслили, що для виконання ГО їхніх обов'язків їм потрібен персонал із ґрунтовними знаннями і досвідом, достатні ресурси та можливість працювати в рамках певних філософських принципів. Забезпечення достатніх ресурсів для підтримки ГО у сфері надання якісних послуг усім жінкам, які потребують допомоги, – обов'язок держав. Ресурсів також має бути досить для того, щоб дати змогу ГО продовжувати розробляти інноваційні підходи та вносити у свою практику визнані на світовому рівні хороші методи роботи.

Водночас існують й такі елементи ефективної системи підтримки, що на відповідальності держави, і без яких ГО не можуть працювати ефективно. Таким двом елементам як правоохоронні органи та послуги охорони здоров'я приділено особливу увагу у цьому звіті через необхідність їхнього залучення після пережитого сексуального насильства.

Які мінімальні стандарти необхідно впровадити в усій Європі?

Підрозділ, наведений нижче, містить детальний опис мінімальних стандартів, визначених цим проектом як такі, що матимуть найширшу підтримку, зокрема й з боку судових органів, які працюють у сфері прав людини, на всій території Європи. Визнаючи масштаб змін, що їх потребуватиме впровадження певних стандартів практичної діяльності з надання певних послуг підтримки, ці стандарти розділено на дві групи: базові – які мають виконувати всі служби в цій сфері, а також максимальні – для втілення яких потрібно більше часу та ресурсів.

Рекомендації

Стандарти, запропоновані в цьому документі, з одного боку, базові, а з іншого – перешкода, яку необхідно подолати ГО та державам, щоб зробити значний внесок у посилення боротьби проти насильства щодо жінок. Для того щоб ці стандарти вкоренилися, Раді Європи необхідно буде докласти значних зусиль для забезпечення їх політичної підтримки та просування їх впровадження. Саме тому ми розробили такі рекомендації.

Рада Європи:

- має ухвалити стандарти та заохочувати їх прийняття державами-учасницями;
- має відстежувати те, якою мірою стандарти впроваджуються, шляхом проведення аналітично-оглядових досліджень;
- має розробити покроковий посібник із впровадження стандартів, який міститиме поради щодо того, як держави можуть продемонструвати свій поступ у напрямку забезпечення рівного розповсюдження та якості послуг підтримки у сфері боротьби з насильством щодо жінок;
- має розробити форму оцінення потреб, яка б враховувала дані щодо розповсюженості різних форм насильства щодо жінок, поточної ситуації з розподілом послуг підтримки, рівня їх використання та неохоплених потреб, якою держави могли б скористатися для оцінення прогалін на місцевому рівні;
- має відстежувати поступ у цьому напрямку та проводити перегляд стандартів.

Держави-учасниці:

- мають прийняти стандарти в рамках процесу перемовин із відповідними ГО та мережами ГО;
- мають розробити план, принаймні на п'ять років, який окреслюватиме те, як вони впроваджуватимуть стандарти; такий план може бути внесений у план дій з протидії насильству щодо жінок;
- мають провести аудит наявних послуг та оцінити потреби – один із перших кроків упровадження стандартів;
- мають розробити механізми фінансування, які дозволять утримати наявні послуги підтримки та уможливити їхній розвиток з метою охоплення наявних прогалін і забезпечення рівномірного розподілу послуг.

ГО/мережі ГО:

- мають вивчити, чи їхні практики відповідають стандартам, та за необхідності впровадити їх;
- мають розробити спосіб документування того, як вони працюють з огляду на загальні принципи та впроваджують відповідні стандарти у свою діяльність;
- мають запровадити стандарти, забезпечувати їх впровадження та допомогти групам-учасницями досягти їх;
- мають залучатися до конструктивного діалогу з державними органами з метою впровадження стандартів на місцевому рівні;
- мають звітувати державі та Раді Європи щодо визначених перешкод на шляху впровадження стандартів.

Розділ 7.

Мінімальні стандарти

Ключові положення та загальні принципи

Робота на основі гендерного розуміння насильства щодо жінок

Служби демонструють належний та поінформований підхід щодо користувачок послуг, який визнає гендерну динаміку насильства щодо жінок, його вплив і наслідки, в межах концепції рівності та прав людини, зокрема й потребу у послугах, призначених тільки для жінок.

Безпека та людська гідність

Пріоритетом служб має бути гарантія безпеки та гідності користувачок послуг і персоналу під час проведення будь-яких втручань.

Послуги, які надають спеціалісти

Знання та навички персоналу, а також усі форми послуг, спеціалізовані, тобто – відповідні специфічні потреби користувачок послуг і підлаштованими до них, хоча це може бути складним завданням.

Різноманітність і справедливий доступ

Служби поважають різноманітність користувачок послуг, використовують антидискримінаційні підходи і ставляться до них позитивно. Послуги мають надаватися безплатно; вони мають бути розміщені рівномірно на всій території країни, а кризова підтримка має надаватися цілодобово, без вихідних.

Адвокація та підтримка

Служби займаються адвокацією в кожному конкретному випадку та на системному рівні, просуваючи права користувачок послуг і задовольняючи їхні потреби.

Уповноважування

Послуги підтримки дають змогу користувачкам назвати свій досвід, ознайомитися зі своїми юридичними правами та правами на соціальні виплати, а також ухвалювати рішення в середовищі, яке ставиться до них гідно, з повагою та чутливістю.

Участь і консультації

Служби заохочують залучення користувачок послуг до розвитку та оцінювання цих служб (чи послуг).

Конфіденційність

Служби поважають права користувачок на конфіденційність та дотримуються їх, а всіх користувачок послуг інформують про ситуації, у яких їхнє право на конфіденційність може бути обмежене.

Скоординованість заходів

Служби діють у рамках взаємодії, співпраці та скоординованого надання послуг з відповідними відомствами.

Притягнення правопорушників до відповідальності

Діяльність служб має подвійний фундамент – віра та повага до потерпілих і те, що кривдники мають бути притягнені до відповідальності за свої дії.

Керування та підзвітність

У служб має бути ефективне керування, щоб забезпечувати користувачкам якісні послуги від відповідно кваліфікованого та маючого професійну підтримку персоналу.

Виклик толерантності

Служби дотримуються моделі ненасильства внутрішньо та зовнішньо та спираються на гендерний аналіз для проведення інформаційної, освітньої та попереджувальної роботи як у спільнотах, так і з окремими особами.

Запропоновані мінімальні стандарти

Стандарти розділено за трьома різними напрямками:

1. Рівні надання послуг.
2. Ключові мінімальні стандарти, застосовні до всіх типів послуг і всіх форм насильства щодо жінок.
3. Стандарти стосовно конкретних послуг, які описують мінімальні стандарти, застосовні до телефонів довіри, послуг консультацій та адвокації, психологічного консультування, аутрічроботи, проєктів втручання, притулків, кризових центрів для постраждалих від зґвалтування, центрів консультативної допомоги зґвалтованим, правоохоронних органів та програм для правопорушників.

За кожним напрямком до запропонованих стандартів часто додаються детальніші «максимальні стандарти». Це стандарти, необхідні для створення ідеальних послуг, прагнення до яких описується у літературі та респондентами, що їх у той самий час неможливо досягти через поточну ситуацію в усіх країнах Європи. Напевно, є держави-учасниці, спроможні виконати мінімальні стандарти у певних сферах, тоді ці стандарти ідеальних послуг можуть слугувати вказівником, на який їм потрібно орієнтуватися для досягнення своїх цілей та виконання своїх міжнародних обов'язків у сфері боротьби з насильством щодо жінок.

У відповідних випадках підтримка кожного мінімального стандарту позначено символами (описаними в ключі, наведеному нижче).

Загальні принципи не наведено у таблицях нижче, але вони відстежуються в усіх стандартах (незалежно від того, чи їх підтримано, чи ні).

Ключ⁷²

Підтримка

Підтримано респондентами з ГО та Національним координаційним комітетом ♀ ▲

Підтримано респондентами з ГО ♀

Підтримано Національним координаційним комітетом ▲

Підтримано кількома європейськими документами □□

Підтримано одним чи двома європейськими документами □

72 Належна обачність (Due Diligence); Пекінська платформа (1995), пр. 124 «Дії держави» (Beijing Platform (1995) para 124 Government action): «дотримуватися принципів належної обачності з метою запобігання, розслідування та відповідно до національного законодавства покарання вчинення насильства щодо жінок, незалежно від того, чи такі дії вчиняє держава чи приватні особи»; Загальна рекомендація № 19 Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, 11-а сесія 1992 р., пар. 9 (Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women General Recommendation 19 11th Session 1992 para 9): «В рамках загального міжнародного законодавства та конвенцій з прав людини держави також можуть нести відповідальність за вчинки приватних осіб, якщо вони виявляються неспроможними діяти з належною обачністю з метою запобігання порушенню прав або розслідувати та карати насильницькі дії, а також за виплату компенсацій.»

Рівні надання послуг

Тип послуги	Базовий рівень	Максимальні стандарти	Підтримка
Телефон довіри	Один національний телефон, який працює з усіма формами насильства щодо жінок, або окремий телефон для домашнього насильства і окремий – для сексуального насильства. Кількість телефонів довіри має відповідати кількості населення. У маленьких країнах одного може бути достатньо. У більш густо населених держав має бути принаймні один телефон довіри на кожен регіон.	На телефон завжди має відповідати хтось «живий». Моніторинг кількості пропущених дзвінків.	
Консультаційний / адвокаційний проект	Один на 50 000 жінок.		☐
Психологічне консультування	Одна служба на 50 000 жінок. Можуть бути як наявні спеціалізовані послуги у сфері боротьби з насильством проти жінок, так і притулки, кризові центри для постраждалих від зґвалтування, жіночі центри психологічної допомоги, якщо вони пропонують довгострокове психологічне консультування / групову роботу. У кожному місті регіонального значення має бути принаймні одна спеціалізована служба надання психологічної підтримки у разі насильства щодо жінок.		
Аутріч	Мають працювати з найбільшими місцевими групами меншин, жінками з інвалідністю та іншими групами, які не дістають достатньої кількості послуг	Має бути спрямований на жінок, які мають обмежений доступ до послуг, наприклад, жінки-ув'язнені, жінки у психіатричних лікарнях.	
Притулки	У державах-учасницях, де притулки – основна/єдина форма надання підтримки, має бути одне місце на 10 000 осіб. У державах-учасницях, у яких притулки – частина громадської стратегії, наприклад проектів втручання тощо, має бути одне родинне місце ⁷³ на 10 000 жінок. У кожній провінції/регіоні має існувати принаймні один притулок, що спеціалізується на роботі з насильством щодо жінок.	Якщо є така потреба, притулки мають бути доступні потерпілим від правопорушень, скоєних «в ім'я честі», примусових шлюбів, ушкодження/відрізання жіночих статевих органів, сексуального насильства щодо дітей та торгівлі людьми. <ul style="list-style-type: none"> • Послуги мають бути доступні жінкам, які проживають у сільській місцевості. • Притулки мають надавати послуги транспортування або домовлятися про безплатний транспорт.	☐ ☐
Кризовий центр для постраждалих від зґвалтування	Один на 200 000 жінок. У кожному регіоні має бути принаймні один центр, що спеціалізується на роботі з потерпілими від сексуального насильства, а точніше – один кризовий центр для постраждалих від зґвалтування на регіон.		
ЦДЗ (Центри консультативної допомоги зґвалтованим)	Один на 400 000 жінок.		

⁷³ «Родинне місце» призначене для матері та середньої кількості дітей (див. Глосарій, Додаток 1).

Ключові мінімальні стандарти

Базові стандарти – застосовні до всіх послуг	Максимальні стандарти	Підтримка
ПОВАГА ТА ГІДНІСТЬ		
Користувачка послуг має право на те, щоб до неї завжди ставилися з повагою та гідністю.	Особисті контакти мають відбуватися у безпечному, чистому та комфортному приміщенні.	
Обов'язково потрібно гарантувати конфіденційність. Будь-які письмові чи усні повідомлення чи інша інформація, у якій міститься будь-що, завдяки чому можна ідентифікувати користувачку, можна передавати іншим лише за умови підписання користувачкою поінформованої згоди. Єдині винятки: захист користувачки, якщо є причини вважати, що її життя, здоров'я чи свобода під загрозою; захист інших, якщо є причини вважати, що їм щось погрожує. Політика конфіденційності має бути чітко пояснена користувачці послуг перед початком надання послуг.	Уся документація має зберігатися під замком і в безпечному місці, доступ до якої матимуть тільки відповідальні особи. У служб має бути політика отримання письмової згоди на надання конфіденційної інформації, а персонал має пройти навчання щодо того, як її дотримуватися.	♀ ▲ □
Усі послуги мають спиратися на подвійний принцип – культура довіри з повагою до потерпілих і відповідальність правопорушників.		♀ ▲
БЕЗПЕКА		
Питанням безпеки потрібно надавати величезної ваги. Йдеться про безпеку користувачки послуг, дітей чи уразливих осіб, із ними пов'язаних, а також персоналу. Йдеться не тільки про безпосередній фізичний захист, але й про психосоціальну безпеку, зокрема соціальне залучення.		♀ ▲ □
Кризові послуги мають бути доступні цілодобово, без вихідних, 365 днів на рік.	Послуги мають бути рівномірно розповсюджені в усіх географічних регіонах з урахуванням густоти населення.	□
Послуги мають бути комплексні та керовані користувачками. Постачальник послуг має бути спроможний: надати ту послугу, яка потрібна користувачці послуг чи яку вона замовляє; якщо це неможливо, переадресувати користувачку послуг до відповідної служби.		♀ ▲
ДОСТУПНІСТЬ		
Послуги мають бути доступні всім жінкам. Для цього можуть бути потрібні аустріч, адаптація послуг до потреб користувачок послуг, а також впровадження спеціалізованих послуг (наприклад, для мігранток, представниць етнічних меншин або жінок з інвалідністю).	Перекладачі мають пройти навчання роботи з питаннями насильства та підписанням угод про конфіденційність Постачальники послуг мають забезпечити доступність будівель і приміщень для жінок з фізичною та слуховою інвалідністю і труднощами в навчанні. Аустріч має використовуватися для роботи з громадами, які недоотримують послуги/які приховані (мігрантки, жінки з інвалідністю, лесбійки, жінки, залучені в сексбізнес).	♀ ▲ □
Служби мають розробити антидискримінаційну політику та політику рівних можливостей, застосовні і до персоналу, і до користувачок послуг.	Послуги мають орієнтуватися на збільшення доступності. Зв'язки зі службами, які надають спеціалізовані послуги меншинам, – розроблення спільного навчання або супутніх послуг.	
Послуги мають надаватися безплатно.	Якщо це неможливо, у рахунках слід чітко вказати, що користувачці послуг не відмовлять у наданні послуги у разі, якщо вона не спроможна буде її оплатити.	♀ ▲ □
ДІТИ		
Постачальники послуг мають брати до уваги потреби дітей користувачок послуг, а також мають пам'ятати про свої обов'язки щодо дівчат і молодих жінок.	Додаткова спеціалізована послуга, спрямована на дітей/дівчат/молодих жінок. У службах має бути спеціальна політика щодо охорони дитини, і персонал має пройти навчання того, як її дотримуватися.	♀ ▲
Дітей не слід використовувати як перекладачів для матерів на постійній основі.		

ПЕРСОНАЛ		
Персонал має пройти відповідне навчання та мати відповідну кваліфікацію: вимоги щодо мінімального початкового навчання та мінімального підвищення кваліфікації мають бути внесені у трудовий договір; початкове навчання має охоплювати пояснення гендерної динаміки насильства, інформацію про різні форми насильства щодо жінок, антидискримінацію та різноманітність, а також юридичні та соціальні права жінок; цей стандарт також застосовний до всіх професіоналів, що працюють у цій сфері у державних і недержавних закладах. Для цього необхідно використовувати ГО як тренерів і відповідно оплачувати їхню роботу.	Постачальники послуг мають упевнитися в тому, що вони самі та їхній персонал володіють найостаннішими даними досліджень і знаннями стосовно визнано хороших методів роботи. Персонал має регулярно проходити нагляд та діставати підтримку.	▲ □
Персонал ГО має складатися з жінок, а інші організації мають забезпечити наявність достатньо професійного персоналу, що складається з жінок і зокрема перекладачок, лікарюк та поліціанток.	Політика найму персоналу має втілювати політику різноманітності.	
УПОВНОВАЖУВАННЯ		♀ ▲ □ □
Керування послугами має відбуватися на засадах демократії. І в персоналу, і в користувачок послуг має бути змога брати участь в керуванні службами, щоб уникнути заміщення домінування чоловіків інституційним домінуванням у процесах ухвалення рішень користувачки послугами.		
Користувачок послуг необхідно проінформувати про їхні права, зокрема про те, які послуги вони мають право діставати, які їхні юридичні та людські права.		
Право користувачки послуги на отримання інформації та підтримки не має залежати від того, чи згодна вона подати офіційну заяву, чи від згоди відвідувати хоч би яку програму/групу/послугу. У користувачок послуг має бути досить часу для осмислення отриманої інформації для ухвалення поінформованих рішень.		
Уся інформація, консультації та психологічне консультування мають базуватися на моделях уповноважування та прав потерпілої: (а) необхідно отримувати поінформовану згоду перед тим, як вжити будь-яких заходів чи скористатися будь-якою процедурою; (б) для всіх постачальників послуг пріоритетом мають бути саме інтереси користувачки послугою; (с) рішення подавати офіційну заяву до поліції ухвалює тільки користувачка послугою.		
У користувачок послуг має бути право на доступ до документації щодо них, а також право її коментувати та вимагати внесення у неї змін чи оновлень.		
НАДАННЯ ПОСЛУГ		
Послуги, які надають ГО, мають бути незалежні, неприбуткові, постійні та спроможні забезпечувати довгострокову підтримку.		□
Національні та місцеві уряди мають виділяти кошти на послуги у сфері боротьби з насильством щодо жінок.		▲ □
В основі всіх послуг має лежати гендерне розуміння насильства як причини та наслідку нерівності жінок.	Постачальники послуг мають залучатися у процес інформування громади з метою викорінення умов, через які насильство сприймається як щось прийнятне.	♀ ▲ □ □
Послуги мають розвиватися, беручи до уваги потреби користувачок послуг; активне зважання на їхню думку та її врахування має бути ключовим елементом постійних процедур моніторингу.	Служби мають: розробити чіткі процедури оскарження; шукати фінансування для залучення користувачок до участі; спиратися на зовнішнє оцінювання, пріоритетом якого буде бачення користувачок послуг.	
У службах мають бути рекомендації щодо міжвідомчої співпраці.	Протоколи та меморандуми порозуміння з ключовими зовнішніми організаціями.	
Дані щодо демографічних характеристик користувачок послуг і природи порушень потрібно збирати та підтримувати систематично таким чином, щоб не порушувати право користувачки послуг на конфіденційність.	Служби мають проводити щорічний або піврічний аналіз своїх користувачок і їхнього досвіду.	

Стандарти щодо конкретних послуг

Стандарти щодо конкретних послуг, наведені нижче, необхідно читати та розуміти у межах загальних принципів та Ключових мінімальних стандартів, застосованих до **всіх** послуг.

Тип послуги	Базовий рівень	Максимальні стандарти	Підтримка
ТЕЛЕФОНИ ДОВІРИ	Спеціалізований персонал має пройти навчання роботи з усіма формами насильства щодо жінок.	В результаті навчання персонал має оволодіти навичками надання допомоги з фінансових, законодавчих, медичних питань, психологічного консультування, соціальних прав, житлових питань і прав людини. Служби мають створити і постійно оновлювати базу даних, щоб переадресації проводилися точно і вчасно.	
	Має надавати послугу кризового психологічного консультування чи підтримку.	Кризова підтримка має бути доступна цілодобово і без вихідних.	
	Мають рекламуватися, мають бути внесені в телефонні довідники, рекламуватися у відповідних організаціях, таких як лікарні чи поліклініки.	Матеріали мають бути перекладені різними мовами, а також надруковані шрифтом Брайля.	
КОНСУЛЬТАЦІЇ ТА АДВОКАЦІЯ	Правозахисники мають володіти достатнім рівнем знань про інші послуги, а персонал має бути спроможний надати інформацію, проконсультувати щодо питань, наведених нижче, та переадресувати користувачок послуг до відповідних служб: <ul style="list-style-type: none"> • підтримки та охорони здоров'я; • правоохоронних органів; • юридичних прав та захисту прав; • соціальних прав, освіти, професійного навчання; • безпечного короткострокового, перехідного та/або постійного місця проживання; • догляду за дитиною та курсів з виховання дітей; • охорони дитини; • допомоги особам з алкогольною та наркотичною залежністю; • для осіб з інвалідністю; • перекладу та/або допомоги у сфері імміграції (статус іммігранта/біженця). 	Постачальники послуг мають постійно оновлювати список контактів у таких сферах, як: <ul style="list-style-type: none"> • кримінальне судочинство; • місцеві, державні та національні ресурси для розв'язання складних юридичних питань, таких як імміграція; • місцеві юристи (зокрема й ті, що надають свої послуги безплатно), які працюють у сфері насильства щодо жінок. 	
	Правозахисник має бути спроможний пояснити процедури кримінальної та цивільної юстиції, варіанти щодо подання офіційної заяви, а також права користувачки послуг.	Правозахисники мають володіти практичними знаннями щодо місцевого законодавства, регламенту суду, а також заходів місцевих органів юстиції.	
	Фінансування послуг адвокатури має надаватися таким чином, щоб не зашкодити їхній незалежності.		□
		У кризовій роботі, особливо з випадками сексуального насильства, в кожній користувачки послуг має бути можливість зустрітися із правозахисником до того, як почнеться збирання доказів або допит з боку правоохоронних органів. Правозахисники мають швидко реагувати на запити про допомогу з боку поліції та потерпілої.	
		Супровід на зустрічі з іншими професіоналами має бути ключовим елементом адвокаційної діяльності.	
		У разі насильства, яке триває, правозахисники мають разом із користувачкою послуг розробити план дій з її забезпечення. До нього потрібно постійно повертатися та поновлювати.	
	Комплексне надання послуг має охоплювати телефон довіри, сесії, на які можна прийти без запрошення, групи самопомоги, супровід, а також довготермінову підтримку.		

КОНСУЛЬТАЦІ ТА АДВОКАЦІЯ (продовження)	Навчання правозахисника має тривати щонайменше 30 годин та охоплювати такі питання: a) гендерний аналіз насильства щодо жінок; b) техніки кризового втручання; c) конфіденційність; d) комунікаційні навички та техніки втручання; e) як проводити необхідні переадресації; f) інформація щодо травми, її подолання та виживання; g) огляд систем кримінальної та цивільної юстиції; h) огляд відповідних законів та остання інформація щодо них; i) наявність державних і громадських ресурсів; j) недискримінація та різноманітність; k) уповноважування.		
ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ	<p>Психологи-консультанти мають розробляти індивідуальні плани дій з користувачками послуг для розв'язання питань безпеки, підтримки та практичних потреб.</p> <p>Навчання психолога-консультанта має тривати щонайменше 30 годин та охоплювати такі питання: a) гендерний аналіз насильства щодо жінок; b) техніки кризового втручання; c) конфіденційність; d) комунікаційні навички та техніки втручання; e) як проводити необхідні переадресації; f) інформація щодо травми, її подолання та виживання; g) огляд систем кримінальної та цивільної юстиції; h) огляд відповідних законів та остання інформація щодо них; i) наявність державних і громадських ресурсів; j) недискримінація та різноманітність; k) уповноважування.</p> <p>Переадресувати до інших терапевтичних служб можна тільки за умови, що там працюють професіонали з належною кваліфікацією, які мають відповідний досвід або пройшли навчання у сфері насильства щодо жінок.</p> <p>Доступ має надаватися на індивідуальному рівні та в рамках групової роботи.</p>	Період очікування користувачками послуг психологічного консультування має бути мінімальний.	
АУТРИЧ	<p>Аутріч має бути спрямований на групи, уразливі до соціального вилучення, або ті, яким складно дістати доступ до послуг, а також на групи меншин; матеріали мають розроблятися таким чином, щоб їх формат був зрозумілий цим групам.</p> <p>Персонал має пройти навчання у сфері культурної компетенції.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Аутріч має проводитися з тими особами, що, як відомо, вразливі до соціального вилучення або стикаються з труднощами, які ускладнюють їм доступ до послуг. • Посилений аутріч може означати спільне розміщення з іншими організаціями в офісах, розташованих поблизу, церквах, школах та інших громадських будовах. <p>Перекладачі мають пройти відповідне навчання та мати необхідний досвід.</p>	
ПРОЕКТИ ВТРУЧАННЯ	<p>Мають розроблятися як міжвідомчі партнерства.</p> <p>Усі втручання мають проводитися із залученням партнерських жіночих організацій підтримки/ГО.</p> <p>Співпраця поліції та судової системи з проектом втручання має бути обов'язковою умовою.</p> <p>Інші організації мають забезпечувати принаймні послуги у сфері охорони здоров'я та соціальні.</p>	<p>Необхідно розробити чіткі протоколи щодо збору даних та обміну інформацією між організаціями.</p> <p>Постачальники послуг мають випереджувально підходити як до роботи з окремими справами, так і до системної адвокації.</p>	<p>☐</p> <p>☐</p>

ПРИТУЛКИ	Послуги у притулках має надавати жіночий персонал.		☐	
	Убезпечення осіб, що проживають у притулках, має відбуватися шляхом засекречування адреси та/ або використання відповідних заходів з безпеки та моніторингу.	У притулках має бути службова інструкція щодо відвідувачів (куди їм дозволено заходити). У ній також має вказуватися, що відвідувачі повинні усвідомлювати необхідність дотримання принципу конфіденційності.		
	Якщо у притулку недосить місць або послуги більше не надаються, він має допомогти своїм користувачкам з пошуком альтернативного придатного безпечного місця проживання.	Будь-яке альтернативне житло має оцінюватися з огляду на його відповідність інструкціям притулку щодо безпеки та конфіденційності.		
	Відмова надавати послуги або повторно допустити до них можлива ЛИШЕ за умов серйозних порушень правил або з огляду на безпеку жінок і дітей.			
	Притулки мають надавати свої послуги користувачці доти, поки вона їх потребує.			☐
	Кількість персоналу має бути достатня для того, щоб задовольнити потреби поточних користувачок послуг та їхніх дітей.			
	Кризова підтримка та планування безпеки для кожної користувачки послуг.	<ul style="list-style-type: none"> • Мають надавати інформацію щодо прав і обов'язків користувачок послуг (зокрема й у сфері заходів безпеки) упродовж доби після початку її перебування. • Правила мають бути написані уповноважувальною мовою. 		
	Упродовж 3-7 днів після початку проживання користувачки послуг необхідно провести письмове оцінення її потреб, зокрема: <ul style="list-style-type: none"> • медичних; • щодо дітей; • житла; • юридичних; • фінансової допомоги та можливостей; • професійного навчання, працевлаштування та освіти. 	У притулках мають бути спеціалізовані послуги для жінок – користувачок хімічних речовин.		
	Мають бути спроможні надавати юридичні консультації, адвокаційні послуги, послуги супроводу та інші послуги підтримки (або переадресувати до відповідних служб).			
	Мають надавати таку допомогу, щоб у користувачок послуг були незалежні фінансові джерела на момент, коли вони залишають притулок.			
	У складі персоналу має бути принаймні один кваліфікований спеціаліст з догляду за дітьми.	<ul style="list-style-type: none"> • Один спеціаліст з догляду за дітьми на 10 дітей. • Безпечні ігрові майданчики. • Політика щодо захисту дитини. 		☐
	Притулки мають розвивати та впроваджувати принципи поваги та ненасильства в усіх взаємодіях, зокрема й між дорослими та дітьми.			
	Якщо у притулку немає місця через вік хлопчика, який супроводжує матір, притулок має допомогти користувачці послуг знайти альтернативне безпечне житло для родини.	Будь-яке альтернативне житло має оцінюватися з огляду на його відповідність інструкціям притулку щодо безпеки та конфіденційності.		
	Мають допомагати із забезпеченням можливості дитині продовжувати отримувати освіту.	<ul style="list-style-type: none"> • Є протокол, підписаний із місцевими школами, для забезпечення потреб дітей, що проживають у притулку. • Є місце та приміщення, де підлітки можуть виконувати домашні завдання. • Мають організовувати екскурсії/прогулянки для дітей. 		
У користувачок послуг має бути доступ до телефону.				

ПРИТУЛКИ (продовження)	I персонал, і середовище в цілому мають бути культурно чутливі.	Спільні зони мають бути доступні та комфортні для жінок з інвалідністю.	
	Навчання волонтерів і персоналу, які працюють у притулках, має тривати щонайменше 30 годин та охоплювати такі питання: а) гендерний аналіз насильства щодо жінок; б) комунікаційні навички та техніки втручання; в) конфіденційність; г) охорона дитини; д) надання послуг перекладу та послуг, пов'язаних з інвалідністю; е) як проводити необхідні переадресації; ж) недискримінація та різноманітність; з) уповноважування.	<ul style="list-style-type: none"> • Має бути персонал, навчений/спроможний спілкуватися мовою знаків. Інформація та психологічне консультування мають надаватися кількома мовами з огляду на ті спільноти, яким надає послуги притулок. • Персонал має пройти базове навчання у сфері імміграційного статусу/ законодавства. 	
	Послуги переселення та послуги підтримки після закінчення проживання у притулку мають бути доступні і колишнім користувачкам цих послуг, і їхнім дітям.		
КРИЗОВІ ЦЕНТРИ ДЛЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ЗГ'ВАЛТУВАННЯ	Ця служба має пропонувати наступні послуги: (а) анонімний телефон довіри; (б) індивідуальна підтримка та психологічне консультування; (в) супровід до інших служб (наприклад, лікарня, поліція та суд); (г) групова робота; (д) адвокація.	Має передбачати роботу з підвищення свідомості та залучення користувачок до адвокаційної діяльності в спільноті з метою досягнення соціальних змін.	□
	Навчання волонтерів і персоналу має тривати мінімум 30 годин та охоплювати такі питання: а) гендерний аналіз насильства щодо жінок (зокрема й сексуальне насильство щодо дітей); б) конфіденційність; в) різноманітність; г) вплив і значення сексуального насильства, зокрема й травми; д) активне слухання; е) оцінення ризику; ж) уповноважування.	Волонтерам/персоналу необхідно надати постійний доступ до навчальних матеріалів з оцінення/втручання та списку джерел. Усі волонтери мають пройти мінімальну кількість навчальних годин (напр., 8) з підвищення кваліфікації на рік, для того щоб утримувати статус волонтера.	
	Центри мають забезпечувати як користувачок послуг, так і персонал/волонтерів.	<ul style="list-style-type: none"> • Протоколи стосовно роботи з суїцидальними дзвінками та кризами. • Необхідно мати транспорт на надзвичайні обставини. • Необхідно зважити можливість розроблення протоколу щодо роботи з анонімними дзвінками третіх сторін (наприклад, передавати поліції інформацію щодо виду нападу/правопорушника/місце перебування з метою збору інформації). 	
	У неробочі години інформація може надаватися автовідповідачем та/або дзвінки можуть перенаправлятися на національний кризовий телефон довіри.	З тими, хто телефонував і залишив повідомлення на автовідповідачеві, необхідно зв'язатися упродовж 48 годин. В ідеалі на телефонні дзвінки завжди має відповідати людина наживо.	
	Усі послуги мають надаватися у комфортних приватних приміщеннях.		
	Послуги мають бути комплексні й охоплювати: (а) юридичні консультації/адвокацію; (б) практичну підтримку; (в) інформування та переадресацію; (г) допомогу з отриманням компенсації.		

ЦЕНТР КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ЗГ'ВАЛТОВАНИМ та спеціалізовані лікарняні послуги	Потерпілі від сексуального насильства мають діставати догляд однакової якості незалежно від обставин сексуального насильства або їхнього юридичного чи соціального статусу.	<ul style="list-style-type: none"> • Медичні працівники мають забезпечити справедливий та рівний доступ до якісної медичної допомоги. • У служб мають бути протоколи та заходи з урахуванням вікової категорії користувачки послугами. 		
	Служби мають формувати хороші робочі стосунки з кризовими центрами для постраждалих від згвалтування, притулками та будь-якими іншими місцевими постачальниками послуг.			
	У служби лікарняної невідкладної допомоги мають бути протоколи з роботи з випадками сексуального насильства, а їхній персонал має пройти відповідне навчання.			
	Приймальня та лікувальний відділ мають бути безпечні, чисті і приватні.			
	Лікарняні служби з роботи з сексуальним насильством мають працювати на основі моделі прав потерпілої (див. Ключові стандарти).			
	Судовими експертами мають бути жінки за винятком ситуацій, коли користувачка послуг має інші вимоги. Служби мають: <ul style="list-style-type: none"> • підвищувати потенціал судових експертів; • розвивати навички судових експертів щодо збору доказів, документування, зокрема й підготування судово-медичних звітів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Постачальники послуг мають зважити можливість найму судової медсестри для розширення доступу. • Медичні послуги мають надаватися користувачеві послугами рідною мовою або мовою, яку вона/він розуміє. • З користувачками послуг мають працювати перекладачки з досвідом роботи з тими, хто отримав психологічну травму. 		
	Судові експерти мають розробити природні підходи до отримання поінформованої згоди упродовж усього процесу.	Щодо мінімальних стандартів лікування, судово-медичної експертизи та документування їх результатів, необхідно дотримуватися Рекомендацій ВООЗ ⁷⁴ .		
	Увесь персонал має пройти навчання щодо питань конфіденційності, зокрема щодо зразків та медичних карток.			
	Під час обстеження, лікування чи психологічного консультування мають бути присутні лише такі особи: <ul style="list-style-type: none"> • чия присутність обов'язкова; • яких попросили бути присутніми для підтримки користувачки послуг. 			
	Фізична та емоційна реакція персоналу послуг має бути однаковою у будь-яких випадках.			
	Користувачці послуг має надаватися повний спектр послуг, зокрема й можливість зробити аборт.			
	Будь-який судовий звіт чи довідка має надаватися безплатно, й у них не має бути терміну дії з юридичного погляду.			
Будь-які медичні докази та довідки мають збиратися і надаватися державним органам влади лише за згодою користувачки послуг.				
ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ	Надання безплатних юридичних консультацій чи юридичної допомоги на всіх етапах судового провадження.	Інформація про відповідне законодавство має розповсюджуватися в спільнотах мігрантів, перекладена їхніми рідними мовами.	☐	
	До насильства щодо жінок (будь-якої її форми) необхідно ставитися так само серйозно, як і до будь-якого іншого злочину.		☐	
	Інспектор, який пройшов відповідне навчання, має якомога швидше зустрітися із потерпілою.		☐	
	У поліційному відділку має бути принаймні один інспектор, який пройшов спеціальне навчання щодо домашнього насильства, і один, який пройшов спеціальне навчання щодо сексуального насильства.		☐	

74 У пар. 128 Пекінська платформа також створює можливість для спільних дій держави, міждержавних і громадських організацій; «Заохочувати розповсюдження та впровадження Рекомендацій УВКБ ООН щодо захисту біженок та Рекомендацій УВКБ ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству стосовно біженців».

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ (продовження)	У густонаселених районах необхідно створити спеціальні підрозділи поліції.		☐	
	Поліції мають бути надані повноваження входити у приватну власність, арештовувати та виводити з неї правопорушників.	1. Охоронні судові накази: <ul style="list-style-type: none"> їх можна отримати в поліції для боротьби з усіма формами насильства щодо жінок; обов'язкові у разі існування загрози життю, здоров'ю або свободі потерпілої. 2. Судові накази про усунення мають давати змогу усунути правопорушника з житла, навіть якщо він його законний власник.		☐
	Невиконання охоронного судового наказу має бути кримінальним злочином.			
	Що стосується збирання доказів і підготування справи, під час розслідування сексуального насильства справа має готуватися саме з урахуванням того факту, що більшість нападників не незнайомці, що жертва так чи інакше з ними була знайома.			
	Поліція має спрямовувати всіх потерпілих до організацій, які надають відповідну підтримку.			☐
	Поліція має дозволити правозахисникам або іншим особам, які надають підтримку потерпілій, бути присутніми під час проведення допитів і судових проваджень, а також створити для цього можливості. Жертва має зробити відповідний запит або погодитися на це.			
	Системи поліційних досьє мають забезпечити можливість визначення випадків насильства щодо жінок, проведення моніторингу втручань, повторної віктимізації та результатів справ.			
	У поліції мають зберігатися протоколи надання інформації іншим державним органам, зокрема й стосовно анонімних агрегованих даних, що визначаються у справі.			
	Вимога, за якою жертва має оповідати свою історію кілька разів (наприклад, під час допиту в суді), має бути обмежена мінімумом повторень.			☐
	Обвинувачі мають упевнитися в тому, що жертва має право бути почута під час судових проваджень та/або представляти докази.			☐
	Заходи з протидії насильству щодо жінок мають бути інтегровані у політику та стандарти захисту свідків.			☐
	Кримінальні провадження у справах, пов'язаних з насильством щодо жінок, мають відбуватися прискорено.	Необхідно надавати доступ до перекладацьких і інших приладів комунікації.		☐
	Суди мають забезпечувати анонімність потерпілих у засобах масової інформації.			
	Судові провадження мають відбуватися за процедурами, які, з одного боку, захищають потерпілих від ревіктимізації, а з іншого – дають їм змогу якнайкраще свідчити у суді ⁷⁵ .	До цих методів можуть належати: <ul style="list-style-type: none"> (a) використання екранів, які затуляють свідків від правопорушника(ів); (b) використання відеотехнології; (c) виведення публіки з залу суду; (d) юридичне представництво потерпілої; (e) приймання письмових свідчень. 		☐
Суд має забезпечити поважне ставлення до потерпілих упродовж усього процесу розгляду справи.				
Потерпілим необхідно надавати підтримку, щоб вони мали змогу реалізувати своє право на компенсацію.	Компенсація має охоплювати: <ul style="list-style-type: none"> витрати на відвідування судових проваджень як свідка або в іншій якості; компенсацію за завдані ушкодження та втрати, як наслідки таких ушкоджень. 		☐	

75 Це необхідно для того, щоб певні аспекти судових норм не обмежували неналежним чином якість свідчень, які свідок може надати в суді, наприклад через проведення перехресного допиту з обвинувачуванним або через необхідність свідчити у його присутності, таким чином зашкоджуючи правосуддю.

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ (продовження)	Усім потерпілим обов'язково потрібно надавати: a) інформацію щодо стану розгляду їхньої справи; b) юридичну допомогу та консультації; c) доступ до громадянсько-правових засобів захисту та захисних заходів; d) інформацію щодо поручництва, умов поручництва у разі, коли правопорушника звільняють; e) інформацію щодо доступних послуг підтримки, f) інформацію щодо отримання компенсації.		
	Обов'язкове навчання правоохоронців (зокрема й представників судової системи) має охоплювати такі питання: a) гендерний аналіз насильства щодо жінок; b) розуміння процесу віктимізації та різноманітні заходи для уникнення віктимізації; c) найкращі методи роботи з доказами (у процесі збирання доказів та судочинства); d) підхід на основі концепції прав; e) недискримінація.		
ПРОГРАМИ ДЛЯ ПОРУШНИКІВ	Пріоритетом цих програм має бути безпека та добробут жінок і дітей. Це охоплює обмеження прав на конфіденційність правопорушника (як пояснено вище).	<ul style="list-style-type: none"> • Розробити активні заходи з захисту дитини. • Необхідно підтримувати постійні зв'язки з органами захисту дитини та соціальними службами. 	
	Ці програми мають співпрацювати з послугами підтримки для жінок, доступними потерпілій. Проте такі програми все одно мають працювати, спираючись на гендерний аналіз насильства щодо жінок.	Послуги підтримки для жінок мають бути випереджувальні з огляду на встановлення контактів із партнерками чи колишніми партнерками правопорушників та надання їм допомоги (хоча жінок не можна змушувати до участі в жодній програмі).	
	Заклади, де проводиться робота з правопорушниками має розташовуватися окремо від місць проведення програми підтримки для жінок.		
	До таких програм не слід ставитися як до альтернативи обвинуваченню, судимості чи покаранню.		
	Ці програми не мають займатися психологічним консультуванням родини чи медіацією, керуванням гнівом чи лікуванням від хімічної залежності.	Необхідно розробити протокол про співпрацю з місцевими програмами лікування від хімічної залежності.	☐
	Перед тим, як прийняти правопорушника до програми, необхідно оцінити його відповідність її вимогам.		
	Програми мають постійно проводити оцінювання ризику.		
	У програм мають бути: a) чіткі протоколи щодо обміну інформацією між програмою для правопорушників і службою підтримки для жінок; b) умови приєднання до програми, за якими правопорушники надають адреси нинішніх і колишніх партнерок, а цю інформацію передають до служби підтримки для жінок.	Правопорушники мають підписати договір щодо розкриття конфіденційної інформації перед тим, як їх залучать до участі у програмі.	☐
	Програми мають інформувати партнерок/колишніх партнерок у разі, якщо: a) правопорушник кидає програму; b) правопорушникові тимчасово заборонено брати участь у програмі; c) є інші причини непокоїтися щодо їхньої безпеки або безпеки дитини.		
Програми мають бути доступні як на примусовій, так і на добровільній основі.	Програми можуть вимагати від чоловіків-учасників плати за участь, що розрахована відповідно до їхнього матеріального становища.	☐	

ПРОГРАМИ ДЛЯ ПОРУШНИКІВ (продовження)	Програми мають працювати як на індивідуальному, так і на груповому рівні.		☐
	<p>Навчання персоналу, що працює у програмах для правопорушників, має тривати щонайменше 30 годин та охоплювати такі питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) гендерний аналіз насильства щодо жінок; b) бачення ситуації/досвід жінок; c) механізми, використовувані правопорушниками для мінімізації та маніпуляції потерпілими; d) досвід дітей; e) законодавчу базу; f) захист дітей; g) різноманітність; h) зловживання хімічними речовинами; i) розуміння процесу змін; j) оцінення ризику та керування ризиками. 		

Додаток 1. Глосарій

- Телефон довіри** – безоплатна телефонна лінія для надання порад, інформації, підтримки та кризового консультування
- Притулок** – безпечний будинок, де можуть перебувати жінки та діти. У рамках таких послуг також надається консультування та підтримка, а також мають надаватися спеціальні послуги для дітей.
- Кризовий центр для постраждалих від зґвалтування** – організація місцевої громади, що надає певну комбінацію таких послуг, як телефон довіри, правозахист, підтримка та психологічне консультування. Спрямована на жінок, які страждають від сексуального насильства тепер чи постраждали від нього у минулому, і дорослих, і дітей.
- Центр консультативної допомоги зґвалтованим** – розташований у лікарні для роботи з нещодавно зґвалтованими особами; проводить судову експертизу, надає медичні послуги, послуги з кризового втручання. Багато з них також надають правозахисні послуги та короткострокове психологічне консультування.
- Проект втручання** – спільний проект, що спеціалізується на протидії домашньому насильству, мета якого – створення єдиного відомства та міжвідомчих підходів шляхом розроблення відповідної політики та протоколів, а деколи шляхом проведення патронажної роботи. Такі проекти у своїй діяльності спираються на випереджувальний підхід.
- Аутріч** – випереджувальні зусилля, мета яких – залучення жінок, зокрема жінок з «прихованих» або «важкодоступних» спільнот, діставати послуги підтримки. Наприклад, щоб дістати доступ до жінок у тюрмах необхідно надавати послуг саме там, а робота з глухими жінками вимагає адаптації телефонної технології, залучення персоналу, який володіє мовою жестів, та/або перекладачів, а також роботи зі спільнотами глухих людей.
- Адвокація (правозахист)** – займатися адвокаційною діяльністю задля когось, що означає діяти в їхніх інтересах для забезпечення їхнього доступу до того, на що вони мають право. Це робота, яка дозволяє поінформувати жінок про їхні права, зокрема й права людини, та надає їм можливості ними скористатися.
- Психологічне консультування** – це індивідуальна або групова робота, спрямована на дослідження значення та наслідків насильства для людей. Її мета – подолати деякі з наслідків насильства, зробивши їх видимими та допомагаючи потерпілій сформулювати альтернативні способів буття та мислення.
- Програми для правопорушників** – тут стосуються тільки випадків домашнього насильства. Це програми, які вимагають від правопорушників дослідження власної поведінки, взяття на себе відповідальності за неї та осмислення того, як можна було поводити себе інакше, з метою запобігання подальшому насильству.
- Правозахисні органи** – зокрема поліція, прокурори та судді/мирові судді, які несуть соціальну та юридичну відповідальність за розслідування та покарання злочинів, а також за надання потерпілим захисту від подальшої шкоди.
- Персонал** – усі згадки щодо персоналу стосуються й волонтерів, які пройшли відповідне навчання.
- Родинне місце** – місце для розміщення однієї жінки з дітьми, розраховане на основі середньої кількості дітей в родині у державі-учасниці. Отже, воно більше, ніж одне «ліжко-місце».

Додаток 2.

Таблиці кількості відповідей, наданих під час проведення інтерв'ю та консультацій

Ключ

НKK= Національний координаційний комітет

ГО= Громадська організація

Етап 1. Інтерв'ю/Анкети

Респонденти представляли 35 з 47 держав-учасниць.

Тип збору даних

	Тип респондентів			Загальні дані
	Координаційні комітети	ГО	Інше	Загалом
Інтерв'ю	12	15	0	27
Анкети	15	8	2	25
Загалом	27	23	2	52

Респонденти, за країнами-учасницями

Країни, які надали відповіді	№	НKK/ГО	Країни, які надали відповіді	№	НKK/ГО
Албанія	2	1 НKK, 1 ГО	Латвія	1	1 НKK
Андорра	1	1 – Аноп	Ліхтенштейн	1	1 НKK
Австрія	3	1 НKK, 2 ГО	Литва	1	1 НKK
Бельгія	1	1 НKK	Люксембург	1	1 НKK
Боснія та Герцеговина	3	2 НKK, 1 ГО	Колишня Республіка Югославії Македонія	1	1 НKK
Болгарія	2	1 НKK, 1 ГО	Мальта	1	1 НKK
Кіпр	1	1 ГО, 1 експерт	Молдова	2	1 ГО, 1 інше
Чеська Республіка	1	1 ГО	Норвегія	1	1 НKK
Данія	1	1 НKK	Польща	2	1 НKK, 1 ГО
Естонія	1	1 НKK	Португалія	2	2 ГО
Фінляндія	2	1 НKK, 1 ГО	Румунія	1	1 ГО
Грузія	2	1 НKK, 1 ГО	Сербія	1	1 НKK
Німеччина	1	1 ГО	Словаччина	2	1 НKK, 1 ГО
Греція	2	1 НKK, 1 ГО	Словенія	2	1 НKK, 1 ГО
Угорщина	2	1 НKK, 1 ГО	Швеція	2	2 ГО
Ісландія	1	1 НKK	Швейцарія	1	1 НKK
Ірландія	2	1 НKK, 1 ГО	Україна	1	1 ГО
Італія	1	1 ГО	Загалом	52	

Країни-учасниці, від яких не отримано відповідей:

Вірменія	Нідерланди
Азербайджан	Російська Федерація
Хорватія	Сан-Марино
Франція	Іспанія
Монако	Туреччина
Чорногорія	Об'єднане Королівство.

Етап 2. Консультація

Загалом 91 респондент заповнив форму онлайнного консультаційного дослідження.

Консультація, за типом респондента

Тип респондента	№	%
ГО, що працює у сфері протидії насильству щодо жінок	25	27
Координаційний комітет	23	25
Працівник державного органу	19	21
Парасолькова ГО/Мережа протидії насильству щодо жінок	10	11
Науковець	4	4
Інше	1	1
Невідомо	10	11
Загалом	91	100

Країни-учасниці, що не взяли участь у консультації:

Андорра   Литва
Вірменія   Колишня Республіка Югославії
Хорватія   Македонія
Італія   Монако
                                     Російська Федерація.

Країни-учасниці, що взагалі не надали відповідей проєктові:

Вірменія
Хорватія
Монако
Російська Федерація.

Джерела

- Остін Дж., Денкворт Дж. (1998) “Огляд стандартів для програм роботи з винуватцями насильства”, http://new.vawnet.org/category/Main_Doc.php?docid=393 (Austin, J & Dankwort J (1998) *A Review of Standards for Batterer Intervention Programs*, http://new.vawnet.org/category/Main_Doc.php?docid=393).
- Біваква, М. (2000) “Насильство на суспільному порядку денному: фемінізм та політика сексуального нападу”, Видавництво Північносхідного університету (Bevacqua, M. (2000) *Rape on the Public Agenda: Feminism and the Politics of Sexual Assault*, Northeastern University Press).
- Бейджинська декларація і платформа дій, Четверта всесвітня конференція зі становища жінок, А/ Conf.177/20, 1995 (Beijing Declaration and Platform for Action, Fourth World Conference On Women, А/ Conf.177/20, 1995).
- «Боротьба з насильством щодо жінок: Аналітично-оглядове дослідження заходів та дій, вжитих у державах – учасницях Ради Європи», Генеральний директорат з прав людини, Рада Європи, 2006 (*Combating violence against women: Stocktaking study on the measures and actions taken in the Council of Europe member States*, Council of Europe, 2006).
- Кук Д., Бертон М., Робінсон А., Волелі С. (2004) “Оцінення спеціальної системи швидкого реагування на домашнє насильство”, Королівська служба прокуратури, <http://www.cps.gov.uk/Publications/docs/specialistdvcourts.pdf> (Cook, D., Burton, M., Robinson, A. & Vallely, C. (2004) *Evaluation of Specialist Domestic Violence Fast Track System*, Crown Prosecution Service, <http://www.cps.gov.uk/Publications/docs/specialistdvcourts.pdf>).
- Координовані дії проти домашнього насильства (організація) (CAADA)(2007) “Досягнення безпеки: свідчення і дії”, Сомерсет (Coordinated Action against Domestic Abuse (CAADA)(2007) *Achieving Safety: Evidence and Action*, Somerset).
- Рада Європи, Група спеціалістів з протидії насильству проти жінок (1997), “Фінальний звіт щодо заходів EG-S-VL, зокрема План дій з протидії насильству щодо жінок”, Страсбург (Council of Europe, Group of Specialists for Combating Violence against Women (1997), *Final Report of Activities of the EG-S-VL including a Plan of Action for combating violence against women*, Strasbourg).
- Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи щодо домашнього насильства щодо жінок 1582, 2002 (Council of Europe Parliamentary Assembly Recommendation on Domestic Violence Against Women 1582, 2002).
- Рекомендація Rec(2002)5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту жінок від насильства, затверджена 30 квітня 2002 року, та Пояснювальний меморандум (Council of Europe Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence, adopted on 30 April 2002 and Explanatory Memorandum).
- Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 1327 (2003) щодо так званих “злочинів проти честі” (Council of Europe Parliamentary Assembly Resolution 1327 (2003) on so-called “honour crimes”).
- “Кампанія протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству” Ради Європи, Методичні рекомендації для кампанії, EG-TFV (2006) 8 rev 3 (Council of Europe *Campaign to Combat Violence against Women, including Domestic Violence*, Campaign Blueprint, EG-TFV (2006) 8 rev 3).
- Рекомендація CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій в Європі, 10 жовтня 2007 року (Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe, 10 October 2007).
- Кокс Е., Пріст Т. (2005) “Жінки в тимчасовому імміграційному утриманні: більше запитань, ніж відповідей”, Університет Суррею, Сідней (Cox, E. & Priest, T. (2005) *Women in Immigration Detention: More Questions than answers*, University of Surrey, Sydney).
- Кой М., Келлі Л., Фoord Дж. (2007) “Мапа пробілів: поштово-адресна лотерея служб підтримки жінок, щодо яких вчинено насильство”, Припинить насильство щодо жінок (організація), Лондон (Coy, M., Kelly, L. & Foord, J. (2007) *Map of Gaps: The Postcode Lottery of Violence Against Women Support Services*, End Violence Against Women, London).

- Відділ дитячого та психічного здоров'я Міністерства охорони здоров'я спільно з Відділом насильницьких злочинів Міністерства внутрішніх справ (2005) "Рекомендації для національних служб із запровадження Центрів звернення для потерпілих від сексуального насильства" (Department of Health Children and Mental Health Division and Home Office Violent Crime Unit (2005) *National Service Guidelines for Developing Sexual Assault Referral Centres (SARCS)* www.crimereduction.gov.uk/sexual/sexual22.htm).
- Добаш Р.Е., Добаш Р.П. (1992) "Жінки, насильство та соціальні зміни", Лондон, Видавництво "Рутледж" (Dobash, R.E. & Dobash R.P. (1992) *Women, Violence and Social Change*, London, Routledge).
- Ертюрк І. "Стандарт належної обачності як інструмент ліквідації насильства щодо жінок". Звіт спеціального доповідача про насильство щодо жінок, його причини та наслідки (Ertürk, Y. (2006) *The Due Diligence Standard as a Tool for the Elimination of Violence Against Women*. Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women its Causes and Consequences, E/CN.4/2006/61).
- Резолюція Європарламенту стосовно насильства щодо жінок (EU European Parliament Resolution on Violence Against Women (1986) Doc. A2-44/86 OJ. C. 176).
- Конференція ЄС щодо насильства щодо жінок, Кельн (1999), Рекомендації Форуму експертів (EU Conference on Violence Against Women Cologne (1999) Expert Forums Recommendations).
- Австрійське головування в Раді Європейського Союзу (1998), Конференція експертів "Поліція у боротьбі з насильством щодо жінок", Баден (EU Austrian Presidency of the Council of the European Union (1998), Conference of Experts – *Police Combating Violence Against Women*, Baden).
- Рекомендації експертної зустрічі ЄС щодо насильства щодо жінок (1999), Ювяскюля, Фінляндія (EU Expert Meeting on Violence Against Women Recommendations (1999) Jyväskylä, Finland).
- Рамкове рішення Ради ЄС від 15 березня 2001 року щодо статусу потерпілих у кримінальному судочинстві, Офіційний журнал L82 (EU Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings, Official Journal L82).
- Гейгман-Вайт С. (2001) "Європейське дослідження щодо переважаючих випадків насильства щодо жінок", у збірці "Насильство щодо жінок" (Hageman-White, C (2001) 'European research into the prevalence of violence against women', *Violence Against Women*, 7:7, 732–759).
- Ганмер Дж., Глор Д., Меєр Г. (2006) "Оцінювання установ та гарної практики щодо дій у відповідь на домашнє насильство, зґвалтування та сексуальні напади" (Координація дій у зв'язку з порушеннями прав людини) (Hanmer, J., Gloor, D. & Meier, H. (2006) *Evaluating agencies and good practice on domestic violence, rape and sexual assault* (CAHRV – Coordination of Action on Human Rights Violations), http://www.cahrvi.uni-osnabrueck.de/reddot/D_16_Agencies_and_evaluation_of_good_practice_pub.pdf).
- Міністерство внутрішніх справ (2007) "Національний план дій щодо домашнього насильства: Річний звіт про виконання 2006/07", Лондон (Home Office (2007) *National Domestic Violence Delivery Plan – Annual Progress Report 2006/07*, London, <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/domesticviolence/domesticviolence066.htm>).
- Міністерство внутрішніх справ (без дати) "Домашнє насильство: розірвати ланцюг: Міжвідомче керівництво щодо протидії домашньому насильству" (Home Office (Undated) *Domestic Violence: Break the Chain-Multi Agency Guidance for Addressing Domestic Violence*, www.crimereduction.homeoffice.gov.uk/dv08d.htm).
- Рада Айдахо з питань домашнього насильства та допомоги потерпілим (без дати) "Стандарти програм протидії домашньому насильству" (Idaho Council of Domestic Violence and Victim Assistance ICDVSA (undated) *Sexual Assault Program Standards*, www2.state.id.us/crimevictim/grantee/standards/ICDVSAstds.doc).
- Жаспар М., Браун Е., Кондон С., Фужейролла-Швебель Д., Уель А., Ломон Б., Майшон Ф., Сорель-Кюбізол М., Шилтц М. (2003) "Насильство щодо жінок у Франції: Національне дослідження" (французькою) (Jaspard, M., Brown, E., Condon, S., Fougeyrollas-Schwebel, D., Houel, A., Lhomond, B., Maillochon, F., Saurel-Cubizolles, M. and Schiltz, M. (2003) *Les Violences Envers les Femmes en France: Une Enquête Nationale*. [Violence Against Women in France: a National Survey]. Paris: La Documentation Française. (In French)).
- Келлі Л. (2008) "Спеціалізація, інтеграція та інновація: Огляд моделей надання послуг з охорони здоров'я для забезпечення піклування особам, що постраждали від сексуального насильства: Кінцевий звіт", Всесвітня організація охорони здоров'я (Kelly, L. (2008) *Specialisation, Integration and Innovation: Review of Health Service Models for the Provision of Care to Persons who have Suffered Sexual Violence: Final Report*, World Health Organisation).
- Келлі Л. (2005) "Внутрішні аутсайтери: виділення теми насильства проти жінок в дискурсі і практиці із захисту прав людини", у: "Міжнародному феміністському журналі з політики" (Kelly, L. (2005) 'Inside

- outsiders: Mainstreaming violence against women into human rights discourse and practice', *International Feminist Journal of Politics*, 7 (4)).
- Келлі Л., Гамфріс С. (2001) "Підтримка жінок і дітей у їхніх громадах: надання цільової допомоги і публічний захист у разі домашнього насильства", у: Тейлор-Браун Дж. (під редакцією) "Успішні підходи у зменшенні випадків домашнього насильства: Всебічне керівництво для професіоналів", Лондон, Видавництво "Вайтинг енд Берч" (Kelly, L. & Humphreys, C. (2001) 'Supporting women and children in their Communities: Outreach and advocacy approaches to domestic violence', in Taylor-Brown, J. (Ed.) *What Works in Reducing Domestic Violence: A comprehensive guide for professionals*, London, Whiting & Birch).
- Келлі Л. (1999) "Домашнє насильство має значення: Оцінення проекту з розвитку", Наукове дослідження Міністерства внутрішніх справ 193, Лондон, Міністерство внутрішніх справ (Kelly, L. (1999) *Domestic Violence Matters: An Evaluation of a Development Project*, Home Office Research Study 193, London, Home Office).
- Келлі Л. (1996) "Коли захист жінок – найкращий спосіб захисту дітей" (Kelly, L. (1996). 'When Woman Protection is the Best Kind of Child Protection: Children, Domestic Violence and Child Abuse', *Administration* 44(2): 118–135).
- Крисесентер (2006) "Мінімальні вимоги щодо вмісту членських притулків та установ з надання допомоги", Норвегія (Krisesenter (2006) *Minimum Requirements for the Member Shelters' Content and Assistance Facilities*, Norway).
- Логар Р. (2006) "Скорочення розриву – від гарних намірів до гарної співпраці", мережа WAVE (Жінки проти насилля в Європі), Відень (Logar, R. (2006) *Bridging Gaps – From good intention to good cooperation*, WAVE-Network (Women against Violence Europe), Vienna, http://www.wave-network.org/cmsimages/doku/homepage_bg_manual_fromgoodinterventionstogoodcooperation3.pdf).
- Логар Р. (2005), Експертний висновок для підрозділу ООН з покращення становища жінок щодо австрійської моделі втручання у справи, пов'язані з домашнім насильством, "Насильство проти жінок: гарні практики з протидії та усунення насильства проти жінок", 17–20 травня 2005 року, Відень (Logar, R. (2005) *The Austrian Model of Intervention in Domestic Violence Cases Expert Paper for UN DAW, Violence against women: Good practices in combating and eliminating violence against women* 17–20 May 2005, Vienna).
- Кодекс етики Локк (Данської національної організації притулків для жінок, яких піддають побоям, та їхніх дітей) для притулків (Lokk (The Danish National Organisation of Shelters for Battered Women and their Children) *Code of Ethics for Shelters*).
- Ловетт Дж., Рейган Л., Келлі Л. (2004) "Центри звернення для потерпілих від сексуального насильства: Вироблення гарної практики та максимізація потенціалу", Наукове дослідження Міністерства внутрішніх справ 285, Лондон (Lovett, J., Regan L., & Kelly, L. (2004) *Sexual Assault Referral Centres: Developing Good practice and Maximizing Potentials*, Home Office Research Study 285, London).
- Мер Лондона (2005) "Друга лондонська стратегія щодо домашнього насильства", Адміністрація Великого Лондона. Mayor of London (2005) *The Second London Domestic Violence Strategy*, Greater London Authority.
- Меррі С. (2006) "Права людини та гендерне насилля: Втілення міжнародного законодавства в місцеве правосуддя", Видавництво Чиказького університету, Чикаго.
- Управління програм правосуддя Міннесоти – Мінімальні програмні стандарти для Програми щодо сексуального насильства (Minnesota Office of Justice Programmes- Minimum Programmatic Standards for Sexual Assault Program), <http://www.ojp.state.mn.us/grants/ProgrammaticStandards/SexualAssaultStandards.pdf>;
- Програма захисту жінок, яких піддають побоям, на рівні громади (Battered Women Community Advocacy Program (Cap)), <http://www.ojp.state.mn.us/grants/ProgrammaticStandards/BWCAPStandards.pdf>;
- Програма сприяння кримінальному правосуддю за участю жінок, яких піддають побоям (Battered Women Criminal Justice Intervention (Cji) Program), <http://www.ojp.state.mn.us/grants/ProgrammaticStandards/BWCJISStandards.pdf>;
- Програма надання притулку жінкам, яких піддають побоям (Battered Women's Shelter Program, <http://www.ojp.state.mn.us/grants/ProgrammaticStandards/BWShelterStandards.pdf>;
- Battered Women Safe Housing Programs) www.ojp.state.mn.us/grants/ProgrammaticStandards/SafeHousingStandards.pdf;
- Комбінована програма для жінок, що страждають від фізичного насильства, та потерпілих від сексуального насильства (Combination Battered Women And Sexual Assault Program, <http://www.ojp.state.mn.us/grants/ProgrammaticStandards/VAWABW-SASStandards.pdf>,

- Міссурійська коаліція проти домашнього та сексуального насильства (2006) “Стандарти послуг для програм щодо домашнього насильства” (Missouri Coalition Against Domestic and Sexual Violence (2006) *Service Standards for Domestic Violence Programs*).
- Національна асоціація проектної групи з надання послуг з протидії сексуальному насильству (1998) “Національні стандарти практичного посібника для надання послуг з протидії сексуальному насильству”, Видавництво “КАСА гауз”, Мельбурн (National Association of Services Against Sexual Violence Project Team (NASASV) (1998) *National Standards of Practice Manual for Services Against Sexual Violence*, CASA House, Melbourne).
- Кодексні правила і норми Департаменту соціальних послуг штату Нью-Йорк. Книга 10 (Здоров’я) NYCRR Підрозділ 69-5; Затвердження кризових програм щодо зґвалтування з метою сертифікації кризового консультанта (адвоката) з питань зґвалтування, Додаток N (New York State Codes Rules and Regulations Department of Social Services. Title 10 (Health) NYCRR SubPart 69-5; Approval of rape crisis programs for the purpose of rape crisis counselor certification, Appendix N).
- Генеральна прокуратура Нью-Джерсі (1998) “Стандарти надання послуг вцілілим потерпілим від сексуального насильства” (New Jersey Office of the Attorney General (1998) *Standards for Providing Services to Survivors of Sexual Assault* <http://www.state.nj.us/oag/dcj/stand.htm>).
- NDCAWS/CASAND (2005) “Медичні стандарти догляду за потерпілими від сексуального насильства” (*North Dakota Sexual Assault Medical Standards of Care*).
- Мережа штату Огайо з питань домашнього насильства (2003) “Програмні стандарти перспективних практик для програм щодо домашнього насильства” (Ohio Domestic Violence Network (ODVN) (2003) *Promising Practices Program Standards for Domestic Violence Programs*).
- Рейган Л., Келлі Л. (2003) “Зґвалтування: досі забуте питання”. Інформаційний документ для укріплення взаємозв’язків-консолідації проекту європейської мережі, Лондонський університет Метрополітен (Regan, L. & Kelly, L. (2003) *Rape: Still a Forgotten Issue*. Briefing Document for Strengthening the Linkages-Consolidating the European Network Project, London Metropolitan University, <http://www.rcne.com/downloads/RepsPubs/Attritn.pdf>).
- Респект (2004) “Викладення принципів і мінімальні стандарти практики для програм, націлених на вивучення домашнього насильства, та відповідних послуг для жінок”, Лондон (Respect (2004) *Statement of Principles and Minimum Standards of Practice for Domestic Violence Perpetrator Programmes and Associated Women’s Services*, London).
- “Примусові шлюби в державах – членах Ради Європи: Порівняльне дослідження законодавства та політичних ініціатив”, Рада Європи, 2005 (*Forced marriages in Council of Europe member states: A comparative study of legislation and political initiatives*, Council of Europe, 2005).
- Шектер С. (1982) “Жінки та насильство з боку чоловіків: Бачення та боротьба руху жінок, яких піддають побоям”, Бостон, Видавництво “Сауз енд прес” (Schechter, S (1982) *Women and Male Violence: The Visions and Struggles of the Battered Women’s Movement Boston*, South End Press).
- Шреттл М., Мюллер У. (2004) Schröttle, M. and Müller, U. (2004) “Здоров’я, добробут та особиста безпека жінок у Німеччині: Репрезентативне дослідження насильства щодо жінок у Німеччині”, Федеральне міністерство у справах сім’ї, пенсіонерів, жінок та молоді (німецькою). Довга версія та англійська коротка версія доступні онлайн. (*Lebenssituation, Sicherheit und Gesundheit von Frauen in Deutschland. Eine Repräsentativbefragung zu Gewalt gegen Frauen in Deutschland. [Health, Well-Being and Personal Safety of Women in Germany: A Representative Study on Violence Against Women In Germany.]* Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth. (In German.) Long version and English short version available online at: <http://www.bmfsfj.de/RedaktionBMFSFJ/Broschuerenstelle/Pdf-Anlagen/Studie-Gewalt-gegen-Frauen,property=pdf.pdf>; <http://www.bmfsfj.de/RedaktionBMFSFJ/Abteilung4/Pdf-Anlagen/langfassungstudie-frauen,property=pdf.pdf>).
- Шулер С.Р., Бейтс Л.М., Іслам Ф. (2008) “Права жінок, домашнє насильство та пошуки компенсації в сільському Бангладеші”, у: “Насильство проти жінок” (Schuler, S.R., Bates, L.M. & Islam, F. (2008) ‘Women’s Rights, Domestic Violence, and Recourse Seeking in Rural Bangladesh’, *Violence Against Women*, 14 (3) 326–345).
- Сейт С. (2005) “Організована відповідь на домашнє насильство: виклики та зміни у Швейцарії”, у: Смеєнк В., Малш М. (під редакцією) “Сімейне насильство та відповідь поліції: Вивчення дослідницької політики та практики в європейських державах”, Корнуол, Ешгейт (Seith, C. (2005) ‘(Un) Organised Responses to Domestic Violence: Challenges and Changes in Switzerland’, in W. Smeenk and M. Malsch. (Eds.), *Family*

- Violence and Police Response: Learning from Research Policy and Practice in European Countries*, Cornwall, Ashgate, 165–189).
- Сейт С., Келлі Л. (2003) “Досягнення супроти бажання: Самозахист для жінок та дівчат у Європі”, Лондон, Відділ з питань жорстокого поводження з дітьми і жінками (Лондонський університет Метрополітен) (Seith, C. & Kelly, L. (2003) *Achievements Against the Grain: Self-Defence Training for Women and Girls in Europe*, London, CWASU London Metropolitan University).
- Сен П. (1998) “Пошук шляхів до безпеки: звіт щодо потреб жінок з етнічних меншин, що стикаються з домашнім насильством”, Лондон, Кемденський відділ з забезпечення рівних прав (Sen, P. (1998) *Searching for routes to safety: a report on the needs of ethnic minority women dealing with domestic violence*, London, Camden Equalities Unit).
- Кризовий центр Південного Есексу з питань насильства та інцесту (2007) “Проект національних стандартів щодо надання послуг потерпілим від сексуального насильства” (SERRICC (South Essex Rape and Incest Crisis Centre) (2007) *Draft National Sexual Violence Service Standards*).
- Коаліція Південної Кароліни проти домашнього насильства та сексуальних нападів (без дати) “Стандарти та результати надання послуг для центрів роботи з потерпілими від сексуального насильства” (South Carolina Coalition Against Domestic Violence and Sexual Assault (undated) *Service Standards and Outcomes for Sexual Assault Centres* <http://www.sccadvasa.org/articles/112.pdf>).
- Уряд Південної Африки (2001) “Мінімальні стандарти щодо притулків для пригноблених жінок” (South African Government (2001) *Minimum Standards on Shelters for Abused Women* <http://www.info.gov.za/otherdocs/2001/shelter.pdf>).
- Ульман С.Е., Таунсенд С.М. (2007) “Бар’єри для роботи з вціленими потерпілими від сексуального насильства: якісне дослідження працівників кризового центру для постраждалих від зґвалтування”, у: “Насильство проти жінок” (Ullman, S.E. & Townsend, S.M. (2007) ‘Barriers to Working With Sexual Assault Survivors: A Qualitative Study of Rape Crisis Center Workers’, *Violence Against Women*, 13, 412).
- Генеральний секретар ООН (2006) “Поглиблене вивчення всіх форм насильства проти жінок” (United Nations Secretary General (2006) *In-depth study on all forms of violence against women*, A/61/122/Add.1, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/419/74/PDF/N0641974.pdf?OpenElement>).
- Форум Вікторіанських центрів протидії сексуальному насильству (2000) “Стандарти практики для Вікторіанських центрів протидії сексуальному насильству” (The Victorian Centres Against Sexual Assault Forum Inc (2000) *Standards of Practice for Victorian Centres Against Sexual Assault*).
- Жінки проти насильства в Європі (організація) (2005) “Більше, ніж дах над твоєю головою. Дослідження стандартів якості в європейських притулках для жінок”, Відень (WAVE (Women against Violence Europe) (2005) *More than a roof over your head. A survey of Quality Standards in European Women’s Refuges*, Vienna, <http://www.wave-network.org/start.asp?b=6&sub=14>).
- Жінки проти насильства в Європі (організація) (2004) “Тетя від насильства. Європейські інструкції щодо заснування та керування притулком для жінок”, Відень (WAVE (Women against Violence Europe) (2004) *Away from Violence. European Guidelines for Setting up and Running a Women’s Refuge*, Vienna, <http://www.wave-network.org/start.asp?b=6&sub=14>).
- ВООЗ/УВКБ ООН (2004) “Клінічне лікування вцілених потерпілих від насильства; Підготування протоколів для використання з біженцями та внутрішньо переміщеними особами”, зредаговане видання (WHO/UNHCR (2004) *Clinical Management Of Rape Survivors; Developing Protocols for use with refugees and internally displaced persons*, Revised Edition).
- ВООЗ (2003) “Інструкції з медично-юридичного догляду потерпілих від сексуального насильства”, Женева (WHO (2003) *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*, Geneva).
- Вілкокс П. (2000) “Моя мама повернулася, і моя няня, знаєте, підтримує мене!” Жінки, які вийшли з ситуації домашнього насильства в Англії, та проблеми неформальної підтримки”. У: “Міжнародний форум жіночих досліджень” (Wilcox, P. (2000) “Me mother’s back and me nan’s, you know, support!” Women who left domestic violence in England and issues of informal support’, *Women’s Studies International Forum*, 23 (1): 35–47).
- Федерація допомоги жінкам в Англії (2007) “Проект національних стандартів з надання послуг у сфері домашнього та сексуального насильства” (Womens Aid Federation England (2007) *Draft National Service Standards for Domestic and Sexual Violence*).

**ФОРМУВАННЯ СТАНДАРТУ:
ДОСЛІДЖЕННЯ І ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МІНІМАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ
НАДАННЯ ПОСЛУГ ПІДТРИМКИ ЖІНКАМ,
ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД НАСИЛЬСТВА**

Ліз Келлі та Лорна Дюбуа

Підписано до друку 10.09.2014. Формат 60x84 1/8.
Папір крейдований. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 6,98.

Видавництво «К.І.С.»
04080 Київ-80, а/с 1, тел. (044) 462 52 69,
<http://books.dovidka.com.ua>

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК, №677 від 19.11.2001 р.

Надруковано ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м. Сквиря, вул. Щорса, 7
(044) 501-75-69
www.doradoalliance.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.

Чому саме мінімальні стандарти?

Чоловіки та жінки мають право жити та виховувати своїх дітей в умовах, гідних людини, вільних... від страху насильства.

[Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, затверджена Резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї, параграф 6].

Хоча сьогодні визнання потреби у послугах підтримки, які дозволяють жінкам реалізовувати свої права на захист, доступ до судочинства, відшкодування та реабілітацію, значно ширше, а розуміння потреби у певних типах послуг (таких як притулки) зростає, доступність і якість надаваних послуг відрізняється як між різними державами, так і в межах кожної країни. З метою дійсного забезпечення жінкам права на вільне від насильства життя країни мають дійти згоди щодо обсягу та переліку послуг, які необхідно надавати. Це і є обґрунтування того, чому необхідно розробляти мінімальні стандарти.

ВІЛЬНІ ВІД СТРАХУ. ВІЛЬНІ ВІД НАСИЛЛЯ

SAFE FROM FEAR. SAFE FROM VIOLENCE

www.coe.int/web/stop-violence-against-women-ukraine

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини континенту. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписали Європейську конвенцію з прав людини – договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства закону. Європейський суд з прав людини контролює здійснення Конвенції у державах-членах.

